

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

90. aastate alguses Soome emigreerunud Eesti naised: kultuuriline
kohanemine ja barjäärid
Bakalaureusetöö

Kaili Laansalu
Juhendaja: Anu Masso, PhD

Tartu 2010

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
I TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD	6
1.1. Kultuuridevaheline kommunikatsioon	6
1.1.1. Kultuuriline kohanemine	8
1.1.2. Kultuurilised barjäärid	12
1.2. Eesti ja Soome kontaktid	14
1.2.1. Kultuurilised distantsid	16
1.3. Uurimisprobleem ja küsimused	18
II METOODIKA	20
2.1. Meetod	20
2.2. Valim	21
III ANALÜÜS	24
3.1. Soome elama asumine	24
3.1.1. Elu Eestis	24
3.1.2. Otsuse kujunemine	27
3.1.3. Kokkupuuted Soome ja soomlastega	29
3.1.4. Esialsed ettekujutused Soomest ja soomlastest.....	31
3.2. Soome ja soomlased Soomes elatud aja jooksul	33
3.2.1. Vastuvõtmine soomlaste poolt	34
3.2.2. Ettekujutused Soomest ja soomlastest	35
3.2.3. Sotsiaalne võrgustik Soomes	38
3.2.4. Meedia jälgimine	40
3.3. Kultuuriline kohanemine	41
3.3.1. Eesti ja eestlaste tajumise muutus	41
3.3.2. Kultuuriline lähedus ja “meie” tunne	44
3.3.3. Kultuurilise kohanemise tüpoloogia	46
IV JÄRELDUSED JA ARUTELU	52
KOKKUVÕTE	59
SUMMARY	61
VIIDATUD ALLIKAD	63

LISAD

LISA 1. Intervjuude küsimused	65
LISA 2. Intervjuude kodeerimisjuhend	69

Sissejuhatus

Üha enam globaliseeruvast maailmas muutuvad kultuuridevaheline kommunikatsioon ja vajadus erinevate kultuuride kooseksisteerimise järele järjest olulisemaks. Ka Eesti on viimase 10 aasta jooksul muutunud kultuuriliselt järjest avatumaks ning suhted teiste riikidega on tihenunud, töö või perekondlikel põhjustel Eestist eemale kolimine ei ole enam ammu midagi võimatut või enneolematut.

Ometi ei ole selline vaba liikumine eestlastele mitte alati võimalik olnud. Enne Eesti iseseisvumist aastal 1991 olid võimalused reisimiseks, veel vähem võõrsile elama kolimiseks, eestlastele väga kesised. Rangelt reguleeritud välissuhtlus oli Nõukogude Liidu sisepoliitika ilmselt üks ahistavamaid aspekte.

Minu bakalaureusetöö eesmärgiks on vaadelda 90ndate aastate alguses Soome emigreerunud eestlannade kultuurilise kohanemise etappe ning barjääre. Kuigi Soome on Eestile geograafiliselt lähedane, on ajaloolised mõjutajad nagu seda oli Nõukogude okupatsioon Eestile muutnud rahvaste arusaamad ning tõekspidamised erinevaks. Kuna minu töö fookuses on Eesti ajaloo üks murrangulisemaid perioode, siis on selle raames hea jälgida, kuidas on toimunud kohanemine suurte ühiskondlike ja poliitiliste muutuste valguses. Minu poolt vaadeldavale sihtgrupile ei olnud Soome elama asumine mitte pelgalt kolimine ühest kultuurikeskkonnast teise, vaid teatud mõttes põgenemine ühest ühiskonnakorrast teise, mis tundus parem ning stabiilsem. Selliselt on käesolevas töös kesksena kasutatud kohanemise mõiste mitmetahuline, st Soome elama asunud naised seisid vastamisi topelt kohanemisega – ühest küljest Eestis toimuvate kiirete ühiskondlike muutustega, teisalt aga võõras kultuuris elamise kogemusega.

Minu töö teiseks keskseks mõisteks on kultuurilisel kohanemisel tekkivad võimalikud barjäärid. Kas ja kui võrd need vaadeldaval sihtgrupil tekkisid saab selgeks uurimuse käigus. Ka siinkohal võib sõltuvalt vaatluse all olevast perioodist muutuda barjääride mõiste mitmetahuliseks ning enimlevinud keelebarjääride ning kohanemist mõjutavate

stereotüüpsete ettekujutuste kõrvale võib olulise aspektina kerkida hoopis väärtuste erinevusest tekkivad barjäärid.

Käesolev töö koosneb kolmest põhilisest osast. Töö esimeses osas tutvustatakse teoreetilisi lähtepunkte, liikudes üldistelt kultuurilise kohanemisega haakuvatelt mõistetelt konkreetselt Eesti ja Soome kontaktide ning vastastikuste distantside vaatlemisele. Töö teoreetiline raamistik kombineerib nii meedia ja kommunikatsiooni teooriaid (nt Fred E. Jandt ja interkultuuriline kommunikatsioon), kultuuripsühholoogilisi lähenemisi (John Berry akulturatsiooni teooria, Geert Hofstede kultuuridimensioonid) ning ühiskonnateoreetilisi lähenemisi (Piotr Sztompka sotsiaalsete muutuste mõiste).

Töö kasutab empiirilise alusena kvalitatiivse semistruktureeritud süvaintervjuu meetodit. Süvaintervjuud viidi läbi kaheksa Eesti naisega, kes 90.aastate alguses emigreerusid Soome. Intervjueeritavate Soome mineku põhjused olid muuhulgas perekondlikud (abiellumine soomlasega), mistõttu kokkupuude Soome ja soomlastega oli tihe ning intervjueeritavad olid sobivad uurimaks kultuurilise kohanemise etappe ja võimalikke barjääre. Töö olulise osa moodustabki süvaintervjuude kvalitatiivne analüüs, mis koosneb nii esilekerkivate temade võrdlevast analüüsist kui ka nende temade omavaheliste seoste alusel kultuurilise kohanemise tüpoloogia selgitamisest.

Töö lõpeb diskussiooni ja järeldustega, mis võtab kokku kogutud empiirilise uurimuse tulemused varasemate antud temal läbiviidud uuringute kontekstis.

I TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

Selles peatükis annan ma ülevaate peamistest mõistetest ja lähenemistest seoses inimeste kokkupuudetega erinevate kultuuridega, kultuurilise kohanemise ning võimalike tekkivate barjääridega võõrasse keskkonda elama kolimisel. Alustan teemasse puutuvate üldiste mõistete ja teooriate selgitamisest ning liigun edasi konkreetset Soome ja Eesti vaheliste suhete ning eestlaste ja soomlaste erinevuste ning vastastikuste stereotüüpide vaatlemisele.

1.1. Kultuuridevaheline kommunikatsioon

Võõrasse kultuurikeskkonda elama asudes puutume kokku asukohamaa inimestega ja nende keele, kultuuri ning ühiskonnakorraldusega. Ümbritseva mõistmiseks ning enda mõistetavaks tegemiseks on vajalik kommunikatsioon, kuid sellele lisandub kultuuriline aspekt. Sellest lähtuvalt on käesoleva töö üks keskne termin kultuuridevaheline kommunikatsioon, mis koosneb kahest peamisest mõistest – kultuur ja kommunikatsioon.

Võimalusi kultuuri defineerimiseks on palju ning selle mõiste tähendus on läbi ajaloo muutunud. Ilmselt kõige traditsioonilisemalt saadakse praegu kultuurist aru selle rassilises või etnilises tähenduses – räägime Lääne ja Ida kultuurist, Euroopa ja Ameerika kultuurist, Eesti kultuurist ja Soome kultuurist jne. Nii näiteks toob Jandt (2001) välja, et 19 sajandil oli mõiste “kultuur” sageli sünonüümiks Lääne tsivilisatsioonile.

Teine osa lähenemisi on püüdnud kultuuri defineerida läbi selle elementide määratlemise. Prosser (1978) näiteks defineerib mõistet “kultuur” kui traditsioonide, kommete, väärtuste, uskumuste ja mõtete kogumit, mis antakse edasi põlvest põlve. Sarnaselt rõhutab ka Carey (McQuail 2000), et kultuur võib viidata ka inimgrupi mingile ühisele omadusele (nagu inimeste füüsiline keskkond, tööriistad, religioon, kombed ja kogemused või nende eluviis tervikuna). Kultuur võib samuti tähendada tekste ja sümbolilisi

artefekte, mis seostuvad erilise tähendusruumiga nende inimeste jaoks, kel on teatud sarnane kultuuriline identiteet. Erinevalt varasematest autoritest on Carey (2008) aga rõhutanud kultuuri protsessilist olemust. See tähendab, et kuigi eksisteerib teatud suurem või väiksem kultuuriline järjekestvus läbi aegade, kultuur elab ja muutub, tal on oma ajalugu ja võimalik tulevik.

Ka teine käesoleva töö keskne mõiste - kommunikatsioon – on oma olemuselt väga lai, hõlmates erinevaid suhtluse viise. See on inimeste vaheline vestlus, telesaade, riietumisstiil jne. Inglise keelne mõiste *communication* pärineb ladinakeelsest sõnast *communicare*, tähendades kellegagi jagamist või ühiseks muutmist. Läbi kommunikatsiooni me jagame teistega oma mõtteid, teadmisi jms. Näiteks Carey (2008) on defineerinud kommunikatsiooni kui sümbolilist protsessi, mille abil reaalsust toodetakse, säilitatakse, taasluuakse ja muudetakse.

Üks levinumaid mudeleid kommunikatsiooni kirjeldamiseks on edastamise ehk stiimuli-reaktsiooni ehk transmissiooni või ülekandemudel (Carey 2008). Selle järgi saadab kommunikaator (ka massiteabevahend) välja stiimuli, mis jõuab retsipteni ehk vastuvõtjani ja kutsub esile reaktsiooni. Mudel koosneb kolmest elemendist-kommunikaatorist, stiimulist ja reaktsioonist. McQuail (2000) toob mudeli nõrga küljena välja asjaolu, et kommunikaatori roll piirneb selles pelgalt teadete edasiandmisega. Mudel viitab instrumentaalsusele, põhjus-tagajärg suhtele ja ühesuunalisele teadetevoolule.

Carey (1985) on välja toonud ka alternatiivse kommunikatsioonikäsitluse jooned, nimetades seda rituaalseks. Selle järgi on kommunikatsioon seotud terminitega nagu jagamine, osalemine, ühendus, sõprus ja ühine usk. Selline arusaam kommunikatsioonist kui rituaalist pole suunatud teate levikule ruumis, vaid ühiskonna säilitamisele ajas; see pole informatsiooni lähetamise akt, vaid ühiste veendumuste esitamine.

Seoses kultuurilise globaliseerumisega on võetud kasutusele mõiste kultuuridevaheline kommunikatsioon. Põhjuseks on asjaolu, et tänu globaliseerunud majandusele, liikumisvõimaluste suurenemisele ja infoühiskonnale on erinevad rahvad omavahel tihedamini kontaktis. Kultuuridevahelise kommunikatsiooni mõiste on oma olemuselt komplekssem ning püüab ühendada neid kahte eelpool kirjeldatud kommunikatsiooni definitsiooni. Näiteks Wolfgang Welch (1999) on kultuuridevahelist kommunikatsiooni defineerinud kui kaasaegsetele kultuuridele omast sisemist eristumist ja kompleksust. Sõltumata konkreetsest kultuuridevahelise kommunikatsiooni definitsioonist, on ka kultuuridevahelise kommunikatsiooni protsessis olulised kõik kommunikatsiooni elemendid. Ometi võib siinkohal tuua välja veel rea faktoreid, mis antud kommunikatsiooni mõjutavad – eri keeled, kultuurikontekstid jms.

Edukaks kultuuridevaheliseks suhtluseks on vajalik mõlema osapoole suutlikkus näha olukorda teise kultuuri vaatepunktist, tähtsustada samu väärtusi. Kumbki pool peaks püüdma end asetada vastasolija rolli. Sellepärast ongi siinkohal eelkõige vajalik vastaspoole kultuuri tundmine (Veere 2002). Sõltuvalt sellest, kuidas kaks osapoolt suudavad teineteise kultuurilisi sümboleid tunda õppida, neid väärtustada, sõltub kultuuriline kohanemine, või vastupidi, kui teise kultuuri väärtuste aktsepteerimine on raskendatud võivad tekkida ka kultuuridevahelise kommunikatsiooni barjäärid.

1.1.1. Kultuuriline kohanemine

Kuigi maailm liigub üha suurema kultuurilise mitmekesisuse poole ning inimesed omavad rohkem kokkupuuteid erinevate kultuuridega, ei ole kultuuriline kohanemine sageli nii lihtne ning iseenesestmõistetav. Erinevate kultuuride kokkupuuted võivad viia väärarvamuste, aga ka päris tõsiste kokkupõrgeteni rahvaste tasandil.

Kultuurilise kohanemise võtmeteguriks on kultuuriliste erinevuste teadvustamine. Hofstede (2004:63) rõhutab oma raamatus kultuurilistest erinevustest rääkides, et “kultuur ei saa olla ühtmoodi hea kõigi inimeste silmis: mis tundub hea ühele, võib teisele näida

halb.” Niisiis võib kohanemine võõras kultuuris olla kergem või raskem, sõltudes paljudest asjaoludest, kuid eelkõige isikust endast ning tema tahtest mõista teisi kultuure. Toimiva kultuuridevahelise kommunikatsiooni eelduseks on kahtlemata vestluspartneri kultuuriliste erinevuste aktsepteerimine, seda nii sõnumi saatja kui ka selle vastuvõtja seisukohalt. Niisiis ei saa siinkohal rääkida pelgalt uude kultuuriruumi sulanduja vajalikkusest kohaneda, aga ka asukohamaa inimeste soovist oma kultuuri nõ jagada.

Kultuurilisi erinevusi uurinud Geert Hofstede (2004) hinnangul sõltub kohanemine konkreetse kultuurilise situatsiooniga sellest, kuivõrd erinevad või sarnased on konkreetset kultuurid viie olulisema kultuuridimensiooni lõikes. Nendeks dimensioonideks on identiteet (näiteks kuivõrd domineerivad on konkreetsetes kultuuris kollektivistlikud või individualistlikud orientatsioonid), hierarhia (näiteks kuivõrd selged võimu-hierarhiad kultuuris esinevad), sugu (kuivõrd domineerivad on konkreetsetes kultuuris maskuliinsed või feminiinsed väärtused), tõde (näiteks kuivõrd kindlalt/ebakindlalt tunnevad inimesed end teistsuguse väärtuste ja tõekspidamiste ees) ja ajaline mõju (näiteks kuivõrd konkreetsetes kultuuris inimesed keskenduvad hetkelisele heaolule või tulevikule).

Lisaks konkreetse indiviidi paindlikkusele ja avatusele kultuuriliste erinevuste tajumisel, mängivad kahtlemata kultuurilise kohanemise seisukohalt olulist rolli ka mitmesugused praktilised ressursid, millest üks olulisem on asukohamaa keele valdamine. See ei võimalda mitte ainult hakkama saada kohalikus ühiskonnas, vaid omab ka selget sümbolilist tähendust, st on märk vastastikusest austusest ja usaldusest. Ühest küljest on keelel tugev sümboliline ehk integratiivne väärtus, mis võimaldab kooskonnal ühendada teatud sümbolid ning luua ühine tähenduslik ruum. Siinkohal väärtustatakse keelt kui sümboliilist “kapitali”, mille abil võib saada (enamus)grupi liikmeks. Teisalt on aga keelel kindlasti praktiline ehk instrumentaalne tähendus, mis võimaldab näiteks mitmekultuurilises ühiskonnas keelelise vähemuse liikmetel midagi saada – näiteks head töökohta (Vihalemm 2002).

Vaatamata kultuuriliste erinevuste teadvustamisele ning kohaliku keele valdamisele võib inimene kohanemisel võõra kultuuriruumiga siiski sattuda teatavasse pingeseisundisse, mida erinevad autorid on nimetanud erinevalt, nt Hofstede ja Pedersen on kasutanud mõistet kultuurishokk (2004), Sztompka aga eelistanud kultuuritrauma kontseпти (2004). Hofstede ja Pedersen'i (2004) hinnangul on kultuurishokk kohanemisprotsessi algus, mis avaldub kõigil inimestel erinevalt. See on vähem või rohkem äkiline sukeldumine tundmatusse, mille puhul inimene ei tea, mida temalt oodatakse, ega ka seda, mida ise teistelt oodata.

Sarnaselt Hofstedele on võõras kultuuris elades tekkivat pingeseisundit analüüsinud ka ühiskondlike muutuste uurija Piotr Sztompka (2004), kes on sellist individuaalset seisundit nimetanud kultuuritraumaks. Erinevalt aga Hofstedest seob ta individuaalse kultuuritrauma ühiskonnas toimuvate muutustega. Sztompka (2000) määratleb sotsiokultuurilist traumat kui "sügavat haava kultuurikoos endas", mil radikaalse sotsiaalse muutuse järel ilmutab ennast kultuuri duaalsus: traumaatiliste sündmuste tähendused hakkavad vastu töötama muutustega kaasnevatele ning alles vormuvatele uutele tähendustele. "Kultuuritrauma ilmneb häiritusena, kus senikehtinud väärtused muutuvad väärtusetuteks, kus saatus ähmastub, usaldus kaob, karismad varisevad kokku ja iidolid põrmustuvad" (Sztompka, 2000:458). Sztompka rõhutab, et võrrelduna teiste sotsiaalsete muutuste osistega on kultuuritrauma kõige inertsem ning tema ületamiseks võib kuluda mitme põlvkonna eluiga.

Selle definitsiooni järgi ei pruugi kultuurilised kogemused "põrkuda" ainult eri etniliste gruppide kohtumisel, vaid suurte sotsiaalsete muutuste korral eri põlvkondade lõikes. Selliseks potentsiaalseks kultuurilise trauma allikaks võib pidada Eesti ühiskonnas, eriti 90.aastate alguses toimunud suuri ühiskondlikke, poliitilisi, majanduslikke ja kultuurilisi muutuseid, mida erinevad inimesed tõlgendasid ning ka käitusid sellele vastavalt erinevalt. Käesoleva töö seisukohalt on kultuuritrauma mõistel eriline tähendus ning Eestis toimunud murranguliste sündmuste ajal Soome kolimist võib teatud mõttes käsitleda ka kui viisi kultuuritrauma ületamiseks.

Sõltuvalt sellest, kuidas individuaalselt õnnestub toime tulla traumaatilise kogemusega või seda vältida, võib eristada erinevaid individuaalseid kohanemisstrateegiaid. Mitmed autorid on seda nimetanud akulturatsiooniks. Näiteks Milton Gordoni järgi on akulturatsioon märk sellest, kui hästi on vähemusrahvus võtnud omaks asukohamaa kultuuri: keele, riietumisstiili, usu, kunsti ja spordi (Gordon viidatud Liebkind 2004 kaudu). Sellised akulturatsioonimudelid on nn ühesuunalised, st keskenduvad eelkõige sisserännanu enda aktiivsusele kohanemisprotsessis. Liebkind jt (2004) toob välja, et ühesuunalise akulturatsiooni mudeli järgi on akulturatsioon seda suurem, mida rohkem sisserännanu oskab kohalikku keelt ja suhtleb kohalike inimestega. Selle mudeli põhjal saab inimene kuuluda sama-aegselt ühte kultuuri, kohanedes uue kultuuriga kaotatakse side vanaga.

Käesolevas töös näen kohanemist eelkõige kahe-suunalise protsessina, st kohanemisel leitakse oma päritolu ja asukohamaa kultuuri teatud koosseksisteerimise viis. Tuntuim kahe-suunalise akulturatsiooni mudel pärineb John W. Berry`lt. Berry (1992) toob oma mudelis välja neli peamist akulturatsiooni vormi. Jagunemine toimub vastavalt sellele, kas inimese jaoks on teise grupiga sideme loomine väärtus või mitte ning kas oma kultuuri säilitamine on väärtus või mitte. Vastavalt sellele saab rääkida kas integratsioonist (kui päritolu kultuuri ja asukohamaa kultuuri võrdne aktsepteerimine), segregatsioonist (kui oma päritolu kultuuri normidest ja väärtustest, samuti keelest kinnihoidmine, asukohamaa kultuuri alatähtsustamine), assimilatsioonist (kui oma kultuurilise mineviku eitamine ja asukohamaa kultuuri sulandumine) või marginaliseerumisest (nii päritolu, aga ka asukohamaa kultuurinormide ja väärtuste eitamine).

Kokkuvõttes võib öelda, et kuna minu bakalaureusetöö keskendub 90. ndate aastate alguses Soome emigreerunud Eesti naiste kohanemisprotsesside jälgimisele, siis ei saa kindlasti arvestamata jätta samal ajal Eestis toimunud murrangulisi sündmusi. Lisaks on oluline arvestada sellega, kuivõrd suured olid Nõukogude korra mõjud Eesti kultuurile ning üldkehtivatele väärtushinnangutele. Vaadeldaval ajajärgul lahkumine võis

väljendada teatud protesti Eesti ühiskonna suhtes ning kohanemine Soomes oli kindlasti mõjutatud asjaolust, et eestlastel oli vaadeldaval ajajärgul käsil ka nõ enese ja oma kultuuri leidmise ning sõnastamise protsess.

1.1.2. Kultuurilised barjäärid

Kohanemisel kultuuridevahelise kommunikatsiooniga võidakse tajuda kultuurilisi erinevusi kui barjääre. Kultuuridevahelises kommunikatsioonis võib esineda mitmeid takistusi. Hofstede ja Pedersen (2004) toovad oma raamatus välja esimese tõkkena keeleoskuse. Keel on midagi enam kui vaid uue sõnavara ja grammatika äraõppimine. See kätkeb endas ka kultuurilist kompetentsi: teadmist, mida, millal, kuidas, kus ja miks öelda. Kui võõrast keelt ainult natuke osata, võib kergesti rumalasse olukorda jääda.

Lisaks keelele on suhtlemisel oluliseks ka mitteverbaalne käitumisviis – liigutused, kehahoiak. Samad märgid võivad erinevates kultuurides tähendada hoopis erinevaid asju. Mitteverbaalsed sõnumid on enamasti nii automaatsed, et me eii mõtlegi nende peale.

Hofstede ja Pedersen (2004) soovivad mitteverbaalse suhtlemise barjääri ületamiseks mitte võtta võõra inimese mitteverbaalseid signaale enda vastu suunatuna, isegi kui need tunduvad solvavad. Samuti on oluline jälgida iseenda verbaalset käitumismustrit.

Üheks peamiseks takistuseks kultuuridevahelises suhtluses on kindlasti stereotüübid. Me püüame inimesi sobitada mustritesse, mis tuginevad meie kogemustele ja olemasolevale infole. Näeme suuresti seda, mida ise tahame või loodame näha.

Veere toob oma uurimuses (2002:113) eesti ja soomlaste stereotüüpide vaatlemisel välja, et “stereotüüp on üldistatud arvamus indiviidist, inimgrupist või tervest rahvusest. Stereotüüp põhineb oletusel ja ettekujutusel sellest, millised omadused on ühe või teise grupi või rahvuse esindajal”.

Veere (2002) kirjeldab stereotüüpe kui suhteliselt püsivaid nähtusi. Ta selgitab, et stereotüübid tekivad ühtlasi nii isiklikust kogemusest kui ka kaaskonnaga suhtlemise teel. Samas, kui inimene kogeb eeldatud stereotüüpse käitumise asemel vastupidist reaktsiooni või hoiakut, siis peab ta seda pigem erandiks. Samas toob Veere oma uurimuses välja, et mida enam grupi esindajatega varasemalt kontakte on olnud ning mida enam on infot grupi kohta, seda vähem lähtutakse üldisest stereotüübist.

Kaljulaid (2003) väidab Lehtoneni (1998) stereotüüpiseerimise skeemi põhjal, et kui kultuuris valitseb madal kollektiivne enesehinnang, valitakse võrdlemisel teiste kultuuridega sellised näitajad, mis kinnitaksid negatiivse enesepildi põhjendust. Rahvusliku identiteedi tugevdamiseks aga võrreldakse seda teiste kultuuridega selliselt valitud dimensioonide alusel, mis tagavad positiivse tulemuse.

Olulise tõkkena kultuuridevahelises suhtluses toovad Hofstede ja Pedersen (2002) välja veel kalduvuse pidada teisest kultuurist pärit inimese käitumist heaks või halvaks sõltuvalt oma kultuurist. Seda on võimalik vältida eelkõige tundma õppides teist inimest ja tema kultuuri väärtushinnanguid. Sama ilmingut nimetab Jandt (2001) on raamatus etnotsentrismiks ning seletab mõiste lahti kui kalduvuse tõlgendada teisi kultuure lähtuvalt oma kultuuri standarditest. See on usk, et sinu kultuuri tõekspidamised on paremad kui teiste kultuuride omad. Etnotsentrism on tavaline nähtus inimestel, kes kogevad kultuurishokki. Antud töö seisukohalt on mõiste oluline seetõttu, et kuigi Eesti ja Soome on geograafiliselt lähedased, valitsesid 1990-ndate alguses kahe riigi vahel suured erinevused nii ühiskondlikus elukorralduses kui ka väärtusteshinnangutes. Soome oli Eesti mõistes vaba maailm, kuid inimestevahelised suhted olid hoopis pealiskaudsemad ja jahedamad kui tollases Nõukogude Eestis. Samas oli Eestis selle ajani juurutatud kollektivistlikke väärtusi ning kuigi inimestel oli puudus mitmetest olulistest asjadest, väärtustati koostegutsemist ning tihedaid sotsiaalseid suhteid. Seega sotsiaalse suhtluse olulisuse pinnalt vaadates oli võimalus etnotsentrismi tekkeks olemas.

1.2. Eesti ja Soome kontaktid

Antud bakalaureusetöös on uuritavaks perioodiks 1990-te aastate algus, mil Eestis toimusid pöördelised sündmused. Eesti sai vabaks 20. augustil 1991 aastal ning Nõukogude elukorralduse tõttu suletud Eestil ja eestlastel hakkasid tekkima tihedamad kontaktid Läänemaailmaga. Soome oli eestlaste jaoks selles osas lähim ja reaalseim ühendus vaba maailmaga. Siiani osale elanikkonnast kättesaadavad olnud vahendatud kontaktid Soome TV kaudu muutusid üha rohkem isiklikeks. Eesti, peamiselt Tallinna tänavatele hakkasid tekkima soome rahvusest turiste ning paljudel eestlastel oli oma nõ "kodusoomlane", kes tõi siia valdavalt materiaalseid hüvesid, aga ka signaale nõukogude kultuurist oluliselt erinevate väärtuste kohta.

Nõukogude Liidu osana oli Eesti küllaltki suletud, see tähendab inimestel ei olnud vaba võimalust minna külastama Lääneriike, samuti oli peaaegu mõeldamatu suunduda Eestist väljaspoole tööle või elama. Kui vahetult Eesti iseseisvumise eel ja järel need võimalused suurenesid, siis on ilmselt iseenesest mõistetav, et elanikkond ka seda kasutas. Liebkind, Mannila jt (2004) toovad oma raamatus välja Soome Statistikaameti andmed, mille kohaselt kasvas sisserännanute arv Soomes hüppeliselt aastal 1990 peamiselt endise Nõukogude Liidu aladelt tulnud ingeli-soomlaste arvelt. Samal ajal suurenes ka abiellumise tõttu Soome elama asunud inimeste hulk. Üha sagedasemaks muutusid soomlasest mehe ja venlasest või eestlasest naise vahelised abielud. Lisaks saabus Soome märkimisväärne hulk inimesi enda või lähedase töökohustuste tõttu. Aastal 1991 kasvas Soome sisserännanute hulk veelgi enam, tervelt 43% rohkem kui varasemal aastal. Seejärel sisseränne aeglustus (Liebkind, Mannila jt 2004).

Kuigi geograafiliselt lähedased, ei olnud Eesti ja Soome vahel tihedaid suhteid välja kujunenud enne Eesti iseseisvumist. Ilmselgelt nägid soomlased Eestit Nõukogude Liidu osana ning suhtlus oli selgelt poliitiline. Asso Ladvá (1993) toob oma diplomitöös välja, et "kui Soome ajakirjanik kirjutas 1990. aastal Tallinnast, siis märkis ta kõigepealt, et see on linn Nõukogude Liidus ja alles seejärel, et see on Eesti pealinn. Just aastatel 1990 ja

1991 jõudis Soome ajakirjandusse arusaam, et Eesti, Läti ja Leedu on omaette riigid, aga mitte Nõukogude Liidu osad.” Seoses järjest tiheneva läbikäimisega ning Eesti vabanemisega hakkasid tekkima ka selgem ettekujutus ning arvamus oma naabritest. Kindlaste põhinesid need ettekujutused järjest rohkem isiklikel kontaktidel, kuid olid endiselt suuresti mõjutatud nii oma riigi poliitilistest otsustest kui ka meedia poolt vahendatud infost.

Arvatavasti ühe suurema pahameelelaine soomlaste hulgas põhjustas 1989. aasta mais Soome valitsuse otsus lubada välismaalasi tulla tööle Soome. Asso Ladva (1993:7) kirjutab oma diplomitöös, et “otsus iseenesest ei põhjustanud reaktsiooni. See tuli umbes aasta hiljem. Tavaline soomlane ei olnud rahul sellega, et suureneva tööpuuduse tingimustes lubatakse Soome tööle palju odavat tööjõudu. Mõistetavalt suhtuti sellesse, et eestlased ja ingerlased töötavad sanitaride ja koristajatena, sest nendel tegevusaladel oli suur tööjõupuudus. Aga eestlasi asus tööle ka teistesse ametitesse, kusjuures nemad olid nõus töötama palju väiksema palga eest kui seda oleks teinud soomlased”.

Üsna hästi ilmestab osade soomlaste suhtumise eestlastesse Helsingin Sanomates 1993 aastal ilmunuid lugejakiri. Risto Ennekari toob selles välja, kuidas Soome maksumaksjate raha eest koolitatakse Eesti ohvitseri, Soome kinkis Eestile rannakaitsekaatrid ning õpetas välja nende meeskonnad, ikka soomlaste tasku arvel; Eesti kehtestas 12 meremiilise merepiiri, seda vaatamata Soome vastupidistele palvetele; Eesti politsei keeldus abistamast Soome turiste, kellele tungiti restoranis kallale; Tallinna linn palus Helsingil saata Soome päritolu “Sisu” busside asemel Rootsis valmistatud “Volvo” busse; tihtipeale arvastid eestlased oma ametlikele üritustele soomlasi mitte kutsuda ja veel teisigi asju. Kirjutajale ei mahu pähe, et pärast selliseid selgelt Soome vaenulikke sündmusi jätkab Soome Eesti abistamist (HS 4.03.1993 Asso Ladva 1993:7 kaudu).

Vastastikuseid suhteid Eesti poolt vaadates on analüüsinud Ella Kanninen oma 1999 aastal kirjutatud bakalaureusetöös. Tuginedes Postimehes ja Päevalehes aastal 1992 ilmunud artiklitele on ta väitnud, et vaadeldaval aastal ei olnud Eesti ja Soome vaheline võimusuhe tasakaalus. Eestlased võtsid positsiooni kui nõrgem rahvus ja arvasid, et neil

pole võimalust jõuda soomlastega samale tasandile. Artiklites rõhutati ka vaesust ning põhjendati seda mineviku ning majanduslike probleemidega. Kindlasti oli meedia vahendusel loodud positsioon eestlastele alateadlikuks mõjutajaks suheldes soomlaste ning teiste Lääneriikide kodanikega.

Kokkuvõttes võib öelda, et 1990-ndate alguses Eesti ja Soome vahelised kontaktid olid järjest tihenevad, kuid ebavõrdsed selles osas, et eestlased vaatasid soomlasi teatud mõttes alt ülesse, Soome oli midagi seni kättesaamatut, kuid ihaldusväärset ja võibolla ka aukartust äratavat.

1.2.1. Kultuurilised distantsid

Lisaks riikidevahelisele geograafilisele lähedusele võivad inimesed tunnetada kultuurilist lähedust teatud maa elanikega. Uurimuse Mina. Maailm. Meedia. (2004) andmete põhjal peavad eestlased endale kultuuriliselt kõige lähedasemaks ja arusaadavamaks just Soomet, sealsed uudised pakuvad kõige enam huvi, seal on kõige enam isiklike kontakte, pooled eestlased on seal ise käinud. Kuid Soome ei ole esimene maade hulgas, kus tahaksid elada need, kes tahaksid Eestist ära minna – atraktiivsete maade hulgas on Soome eestlaste jaoks 5. – 6. kohal (esikohal on küsitluses osalenute jaoks Saksamaa).

Hea ülevaate vastastikustest stereotüüpidest annab Hille Pajupuu uuring “Estonian National Stereotypes in Transition”, milles on välja toodud eestlaste arvamus oma rahvusest ja soomlastest aastal 1991/1992. Samal ajal viisid Jaakko Lehtonen ja Hille Pajupuu samalaadse uurimuse läbi ka Soomes. Pajupuu toob oma uurimuses välja, et kuigi stereotüübid on üldiselt püsivad, nad siiski muutuvad sõltuvalt teatud tingimustest. Rahvuslike stereotüüpide muutused on tingitud sotsiaalsest ja poliitilisest arengust (Lehtonen 2005).

Lehtonen ja Pajupuu uurimuse kohaselt arvavad eestlased aastal 1991/1992 soomlastest järgmiselt: enim nimetatud märksõnad olid töökas, aeglane, uhke, sõbralik ja vaikne. Samal ajal soomlaste arvamus eestlastest oli kui sõbralikest, patriootlikest ja külalislahketest. Uurimuse järgses arutelus pakub Pajupuu välja, et 1991/1992 küsitluse tulemusel saadud pilt soomlastest on eestlastel kujunenud valdavalt Soome TV abil. Kuna medias eksponeeritud persoonid on enamasti huvitavad ja intelligentsed, siis oli eestlaste pilt soomlastest ka eriliselt positiivne. Kuivõrd sellel ajal oli ka soomlaste pilt eestlastest valdavalt meedia poolt loodud, siis meedia lõi eestlastest teatud idealiseeritud pildi (iseloomulik märksõna on eestlasest vabadusvõitleja).

Kuigi Eesti ja Soome on kultuuriselelt sarnased ja geograafiliselt lähedased, on eestlaste ja soomlaste ühiskondlikes tõekspidamistes ning väärtustatavates käitumismudelites läbi aegade olnud ning on ka praegu palju erinevusi. Osaliselt võib leida erisuste taga Nõukogudeaja mõjusid Eestile. Kui loomupäraselt individualistliku ühiskonnakorraldusega Eestis hakati Nõukogude ajal propageerima kollektivistlikke väärtusi, siis selle tulemusena läksid eestlaste rahvuslikud väärtushinnangud nihkesse. “Paljude kultuuriuurijate arvates tulenevad eestlaste kollektivistlikud hoiakud ja väärtused ennekõike Nõukogude okupatsiooni perioodist, mis kõigis eluvaldkondades rõhutas kollektivismi ülimust üksikindiviidi eest” (Keltikangas-Järvinen ja Terav 1996, reale 2003 kaudu).

Veere (2002:114) toob välja, et “Eesti ja Soome kultuurisituatsioon on eriline. Keelte lingvistiline sarnasus loob illusiooni, et sarnane on ka eestlaste ja soomlaste kommunikatsioonikäitumine. Ent sarnasusi ei tuleks otsida mitte niivõrd keelest kui kultuurist, ja kultuurisidemed on Eestil ja Soomel olnud erinevad, mis kajastub ka kahe rahva erinevas mõttemaailmas”. Pajupuu (1997) on põhjalikult vaadelnud eestlaste ja soomlaste kommunikatsioonikäitumise tavamustreid, tuues välja nii erinevused suhtumises vaikimisse, kui ka vestluspartneri jutu kuulamises. Ta toob välja näite, et soomlasest hea kuulaja on vait, kuna ta ei taha kõnelejat solvata otseselt väljendatud eriarvamusega. Väitlus on soomlastele võõras ning vestluskäitumisena taunitav. Samal ajal toob Pajupuu välja ka asjaolu, et eestlased armastavad vaielda ja loomulikult

püüavad väidelda ka soomlastega. “Me ei tea, mida soomlane eestlaste väitluskatsetest arvab, kuid ta reageerib neile enamasti vaikimisega. Selline käitumine vastab Soome kultuurinormidele: vaikimine on heakskiidetav, väitlemine alandav” (Lehtonen 1994 Pajupuu kaudu).

Mitmed uuringud on näidanud, et selline kultuuriliste distantside tajumine sõltub indiviidi enda valmisolekust kultuuriliste erinevustega kohanemisel, aga ka päritolu riigist. Üldiselt näitavad võrdlusuuringud (Masso 2009) Eesti elanike suhteliselt tagasihoidlikku kultuurilist avatust, sarnaselt teiste “post-koloniaalsete” riikidega. Siiski annavad uuringud tunnistust (Masso 2008), et kultuuriliselt avatumad ning kohanemisevõimelisemad on Eestis naised, ilmselt tänu mitmekesisematele kultuurilistele ressurssidele (nt keeleoskus, haridus jms).

Käesoleva peatüki kokkuvõtteks võib öelda, et eestlaste ja soomlaste üksteise avastamine sai suurema hoo sisse just Eesti iseseisvumise eel ning järel ning kuigi eeldati, et oleme kultuuriliselt sarnased, on läbi ajaloo toimunud mõjutajad meid teinud paljuski erinevaks. Kuivõrd suured lõhed Eesti ja Soome vahel on just ühiskonnakorraldusest tingitud, siis kindlasti mängib see rolli vastastikuste distantside tekkel ning oli mõjutajaks ka Soome elama asunud eestlaste kohanemises. Huvitava aspektina tuleb selles peatükis välja ka asjaolu, et kuidgi eestlased asetavad ennast kohalikus meedias soomlastega võrreldes madalamale ja vaesemale positsioonile, vastastikuste stereotüüpide uuringus seda välja ei tule. Seega tundub, et eestlased kujutasid ennast Soome-Eesti vahelises suhtluses ette abitumatena ja viletsamatena kui vastaspool seda nägi.

1.3. Uurimisprobleem ja –küsimused

Antud bakalaureusetöö peamiseks eesmärgiks on uurida, millised on olnud 90-ndate aastate alguses Soome emigreerunud eestlannade kultuurilise kohanemise etapid ning barjäärid.

90-ndate aastate algus oli Eestile ja eestlastele murranguline – kokku varisesid seni kehtinud riigikord ning sellega seoses ka ühiskonnas kehtinud tavad ning väärtushinnangud. Tuginedes Soome Statistikaameti rändestatistikale jääb sellesse perioodi ka inimeste suur rändeaktiivsus Eestist Soome. Elukohavahetus tõi inimestele kaasa muutused, kuid kuna samal ajal toimusid olulised sündmused ka Eestis, siis annab antud bakalaureusetöö hea võimaluse jälgida, kuidas mõjutasid murrangulised sündmused Eestis välismaale kolinute kohanemist uues keskkonnas. Kuivõrd vahepeal on elu edasi läinud ning Eesti on saanud Soomele ilmselt mõneski mõttes kultuuriliselt lähedasemaks, siis annab minu bakalaureusetöö võimaluse jälgida elukohavahetuse muutuse läbi teinud inimeste kohanemisprotsesse ja enda kultuurilist ning sotsiaalset positsioneerimist pikema aja lõikes.

Lähtudes konkreetse töö püstitatud eesmärgist ning varasematest uurimustest eestlaste ja soomlaste vastastike stereotüüpide ning kultuurierinevuste teemadel, võib sõnastada järgmised uurimisküsimused:

1. Kuidas kujunes otsus asuda elama Soome?
 - 1.1. Mille alusel tehti otsus asuda elama Soome (nt milliseid teisi mõjutusi mainitakse lisaks perekondlikele põhjustele)?
 - 1.2. Millised olid varasemad teadmised ja kokkupuuted Soomest ja soomlastest?
2. Millisena tajuti Soomet ja soomlasi Soome elama asudes?
 - 2.1. Kuidas tajuti Soomet ja soomlasi Soome elama asudes? Millisena tajuti soomlaste suhtumist sisserännanute kohta?
 - 2.2. Mille põhjal ettekujutus Soomest ja soomlastest kujunes? Millist rolli mängis jälgitav meedia, intervjueeritavate sotsiaalne võrgustik vms?
3. Millised kultuurilise kohanemise viisid eristuvad?
 - 3.1. Kuidas on muutunud Eesti/eestlaste ning Soome/soomlaste tajumine Soomes elatud aja jooksul?
 - 3.2. Kuivõrd ja millisel viisil ollakse kohanenud tajutud kultuuriliste barjääridega?

2. METOODIKA

2.1. Meetod

Antud bakalaureusetöö uurimismeetodiks valisin ma semistruktureeritud süvaintervjuu. Meetodi eeliseks on võimalus kohtuda uuritavaga näost-näku ja saada seega teavet uuritava teema kohta võimalikult paindlikult ja laiahaardeliselt. Kuivõrd vastajate kogemused võivad osutada väga erinevaks, siis on võimalik nii saada olulist liseteavet tänu täpsustavatele küsimustele ning näidetele. Ka D. Wimmeri ja R. Dominicki (1991) järgi on süvaintervjuude suurim tugevus detailsuses ning võimaluses liikuda intervjuu käigus lähtudes intervjuueeritava vastustest. Meetdi nõrga küljena tootsin välja vastuste võimaliku laialivalgumise ning tulemuste omavahelise võrdlemise keerukuse.

Laherand (2008) toob tuginedes Hirsjärvi ja Nurme (2006) raamatule välja, et intervjuud võrreldakse sageli vestlusega. Lihtsaim viis intervjuud defineerida ongi nimetada seda vestluseks, millel on eelnevalt kavandatud eesmärk. Intervjuu meenutab vestlust mitmes mõttes. Mõlemad hõlmavad nii verbaalset kui mitteverbaalset kommunikatsiooni, mille abil vahendatakse mõtteid, hoiakuid, seisukohti, teadmisi ja tundeid.

Semistruktureeritud intervjuu küsimused ei ole iga intervjuueeritava jaoks samad, sõltudes iga intervjuu käigust ja intervjuueeritavate vastustest. Intervjuukavakavad on planeeritud teemade ja võtmeküsimuste kaupa, kuid küsimuste sõnastus ja järgnevus on vaba. Semistruktureeritud intervjuu on piisavalt paindlik ja võimaldab ka süstemaatilist analüüsi, kuna teemad-võtmeküsimused on samad. Samas ei pruugi erinevaid intervjuusid üks-üheselt võrrelda, kiuna teemaarendused võivad eri intervjuueeritavate puhul olla erinevad ning seega kõik intervjuueeritavad pole olnud nõ võrdsetes tingimustes (Vihalemm 2006).

Süvaintervjuu küsimused on jagatud järgmisteks alateemadeks:

- Sissejuhatavad küsimused – eesmärgiks on lasta intervjueeritaval vabas vormis kirjeldada oma elu Soomes praegusel hetkel, lastes vastajal sisse elada intervjuusse.
- Elu Eestis enne Soome kolimist – eesmärk on saada vastuseid selle kohta, kuidas ja millistest motiividest kantuna tekkis otsus elukohavahetuseks. Lisaks saada ülevaade vastajate võimalikest stereotüüpsetest ettekujutustest seoses soomlaste ja Soomega.
- Soome minek ja enda sisseseadmine Soomes – teemablokk võimaldab saada vastuse sellele, kuidas tajusid eestlased Soome kolides vastuvõttu soomlaste poolt ning millist kuvandit Eestist välismaailmale kommunikeeriti.
- Kogemused ja kultuurilised distantsid eri maadega – antud teema eesmärgiks on vaadelda üldisemalt vastajate kultuurilist avatust ning enda positsioneerimist kultuurilistes ja sotsiaalsetes suhetes.
- Elu Soomes praegu – võimaldab saada ülevaate intervjueeritavate eestlaste praeguse elu kohta Soomes, ülevaate nende suhtevõrgustikust ning avatusest meedia kaudu välismaailma kohta edastatava informatsiooni vastuvõtuks.

Antud teemablokid on olulised, et jälgida eestlaste eeldusi kultuuriliseks kohanemiseks Soomes ning kohanemisprotsessi kulgu läbi aja. Intervjuukava on ära toodud bakalaureusetöö Lisas 1.

Antud töö tulemuste tõlgendamisel peaks arvestama kindlasti asjaoluga, et tegemist on retrospektiivsete intervjuudega, st intervjueeritavalt küsitakse minevikus toimunud sündmuste kohta, mida ei pruugita enam detailselt mäletada.

2.2. Valim

Valimi moodustavad kaheksa Eestist 1990-ndate alguses Soome elama asunud eestlannat. Vastanute Soomes elamise aeg varieerub vahemikus 17 – 20 aastat, st kõige varasem lahkumine Eestist toimus aastal 1990 ja kõige hilisem toimus aastal 1993. Kõik intervjueeritavad olid elumuutuse hetkeks vähemalt 25 aastased.

Järgnevalt esitan tabeli kujul valimi kirjelduse tegevusalade (varem Eestis, nüüd Soomes) lõikes.

Tabel 1. Intervjueeritavate tegevusala varem Eestis ning praegu Soomes

Intervjuu number	Tegevusala varem Eestis	Tegevusala hetkel Soomes
1	Õmblusateljees naisterõivaste rätsep	Kaubanduskoolis õppesekretär
2	Sisustuskaupluses müüja	Kodune
3	Soome mineku hetkel oli lastega kodune, enne seda lasteaias kasvataja	Lastehoius kasvataja
4	Töötas ja oli rahul töökohaga	Personalijuht
5	Tarbijate koperatiivis peakassapidaja	Asutavad Eestis toitlustus- ja majutusketti
6	Töötas (ei täpsusta ametikohta) ja oli rahul töökohaga	Kassapidaja
7	Muusikakeskkoolis klaveriõpetaja	Muusikaõpetaja ja organist
8	Töötas (ei täpsusta ametikohta)	Töötab raamatukogus

Üks intervjueeritavatest oli ingeri-soome päritolu ning kõik vastajad omasid Eestist lahkumise hetkel romantilist suhet soome rahvusest meesterahvaga. Antud uuring keskendus eelkõige Soome emigreerunud naiste kui nähtuse uurimisele. St naised said sihtgrupiks valitud teadlikult tuginedes varasematele empiirilistele uuringutele (Masso 2008), mis näitavad naiste paremat kultuurilist avatust, aga ka kohanemisvõimet ühiskonnas toimunud muutustega. Selliselt võis Soome elama asumine olla kui individuaalne viis kohanemaks Eesti ühiskonnas toimuvate muutustega.

Kuigi Eestist Soome elama ja tööle minejate arv on kasvanud ka viimase kümnendi jooksul, keskendub käesolev töö eelkõige 90.aastate alguses Soome emigreerunud naistele. 90.aastate algus on huvipakkuv, kuna võimaldab uurida, millist rolli Soome elama asumisel mängisid Eestis toimuvad kiired muutused, aga ka varasem suletus

läänemaailma suhtes. Samuti oli soomlaste suhtumine Eestisse ja eestlastesse Eesti Vabariigi algusaastatel positiivne – väljendati siirast huvi varem suletud riigi ja seal elavate inimeste vastu. Seetõttu võimaldab keskendumine 90.aastate alguses Soome emigreerunud Eesti naistele uurida, kuidas on arvamused Eestist/eestlastest ja Soomest/soomlastest nende aastate jooksul muutunud ning analüüsida kohanemise etappe suhteliselt pika ajaperioodi jooksul.

Intervjueeritavate leidmiseks kasutasin lumepalli meetodit. Antud meetodi kohaselt kasutatakse intervjueeritavate vms võrgustiku abi järgnevate intervjuude jaoks kontaktide saamisel. Kuigi antud meetodil võib olla mitmeid puuduseid (nt liigselt ühetaoline valim), siis antud uuringu korral oli tegemist ainuvõimaliku valikuga, kuna tegemist oli suhteliselt raskelt kättesaadava grupiga.

Intervjuude analüüsimiseks jaotati suur tekstihulk sisuliste alateemade ehk koodide lõikes (vt Lisa 2.). Koodid leidsin kogu materjali süvenenud lugemise käigus kõigis tekstides esinevate mainingute põhjal. Seega on tegemist valdavalt induktiivse analüüsi meetodiga. Kodeeritud sõnad on kirjeldavad ehk on koostatud võimalikult vastaja teksti lähedaselt. Koodid võtavad kokku kogutud materjalis sisalduva teabe ning aitavad süsteemselt intervjuusid analüüsida. Koodid on süstematiseeritud lähtuvalt uurimisküsimustest, et oleks võimalik analüüsides leida vastused esitatud küsimustele.

Analüüsi esimeses osas on leitud teemasid analüüsitud nii *vertikaalselt* ehk erinevaid intervjuusid omavahel võrreldud, aga ka *horisontaalselt*, st vaadatud on ühe teema arengut läbi kogu intervjuu. Lisaks on kasutatud analüüsis tüpoloogilist lähenemist, mis tehnikat põhjalikult kirjeldanud Ian Dey (2005) hinnangul võimaldab lisaks tekstides esinevate tähenduste mitmekesisuse väljatoomisele ja kirjeldamisele ka analüüsida nähtustes peituvaid seoseid.

3. ANALÜÜS

Intervjuude analüüsimisel on võetud aluseks eespool sõnastatud uurimisküsimused ning teoreetilised lähtekohad. Analüüsi varustan näidetega intervjuudest, intervjuude põhjal loodud kodeerimisjuhend on ära toodud töö lisas 2.

Analüüs koosneb kolmest suuremast teemablokist, milledeks on:

- Soome elama asumine
- Soome ja soomlased Soomes elatud aja jooksul
- Sotsiaalne ja kultuuriline positsioneerimine

3.1. Soome elama asumine

Soome elama asumise teemagrupis vaatlen lähemalt intervjuueeritavate elu Eestis enne elukohavahetust ning kolimisotsuse kujunemist. Samuti uurin vastajate varasemaid kokkupuuteid Soome ja soomlastega ning ettekujutusi ja ootusi, mida intervjuueeritavad omasid. Teema annab ülevaate vastajate stereotüüpsetest ettekujutustest seoses Soome ja soomlastega ning nende valmisolekust ning kultuurilisest avatusest Soome elama mines.

3.1.1. Elu Eestis

Antud alateemas vaatlen lähemalt intervjuueeritavate tegevusala Eestis ning rahulolu eluga enne Soome kolimist.

Kirjeldades elu enne Soome minekut, toovad enamik vastajaid välja töö, kui elus suhteliselt kesksel kohal oleva teguri. Üks osa vastajatest on vaid üldiselt maininud oma töid ja tegemisi enne Soome minekut, ilma konkreetse emotsionaalse hinnanguta.

Ma olin tööl, olin tööl õmblusateljees, olin naisterõivaste rätsep. Ma ei teagi, seal see töö ja muu selline siis oli. (1)

Teine grupp vastajatest on oma vastustes selgelt varasemale tööelule omistanud emotsionaalse tähenduse, kusjuures emotsioon, mis lisatakse, on kõigis intervjuudes positiivne. Väljendatakse nii üldist rahulolu töökohaga (intervjuu 6) kui ka tuuakse välja kindlustunde kui positiivse emotsioonii tajumine seoses töökohaga (intervjuu 7).

*Ma ei oska öelda, töö oli, käisin tööl. Mul oli hea töökoht, käisin tööl ja elasin tavalist elu. (6)
Klaveriõpetaja olin Muusikakeskkoolis ja suhteliselt kindel töökoht oli. (7)*

Samal ajal on mitmes tööeluga seotud arutluskäigus kasutatud Nõukogudeaegsele või ülemineku-aegsele süsteemile tervikuna omast sõnavara. Nõukogudeajale viidatakse positiivseid sõnu kasutades, mis võib väljendada teatud nostalgiat.

/.../ ma olin koperatiivis, Tartbijate koperatiivis, peakassapidaja ja seal oli üpris tore. (5)

Vaid üks vastanutest oli enne Soome elama asumist olnud 2 aastat kodune, kasvatades kahte väikest last.

Ja enne siia kolimist olin ma kodune ja seda juba kaks aastat. Soome mineku hetkel oli mul kaks pisikest last, üks neist 2-aastane ja teine poole aastane. Enne lapsi olin ma tööl lasteaiakasvatavana. Minu elukaaslane elas ja töötas Soomes, oli soomlane. Noh ja ega seal midagi siis, igapäevane elu möödus mul lastega tegeledes ja üldiselt võisin ma olla eluga rahul, vähemalt majandusliku poole pealt. (3)

Lisaks tööelu rõhutamisele, toodi rääkides elust enne Soome minekut välja ka tihedat töövälise kultuurielu elamist – teatris ja kontserditel käimist.

*Õhtul olin siis kas kuskil keeltekoolis või laulukooris ja hästi tihti ka sõbrannade juures külas või kuskil kohvikus. Ja siis tihti käisin teatris ja kontserditel, mööda Eestit sõitsin palju ringi oma autoga ja vedasin vanemaid sugulastele külla ja nii. Ikka iga nädalavahetus olime kuskil lennus, kõik ootasid külla ja tuttavaid oli palju. Vahest käisime Lätis ka kaubareisil (naerab). (8)
Ka kultuurne pool oli väga aktiivne, kuna ema ja õe töötades X oli meil võimalusi nii kontsertitele kui teatrietendustele, mida ka aktiivselt kasutasime. (4)*

Rääkides oma elust enne Soome elama asumist, tõid intervjuueeritavad oma vastustes välja nii tegureid, millega oldi rahul, kui ka asjaolusid, millega rahul ei oldud. Üldise aspektina jäi kõlama siiski asjaolu, et pigem oldi eluga rahul. Nõukogudeaega meenutades toodi

välja erinevaid märksõnu. Läbivate mälestustena jäid aktiivne elu, tihedad sõprussuhted, kuid negatiivse asjana ka piiride suletus ning ahistav meeleolu.

Oma eluga olid intervjueeritavad üldisel rahul. Mitmed vastajad tõid rahulolu peamise allikana välja aktiivset elu.

Jah, võib küll nüüd öelda, et olin oma eluga rahul. Tegemist ja töid piisas, tuleviku plaanid olid head ja helged, tegelesin aktiivselt mitmel rindel ja päevad olid väga sisustatud. (4)

Rahulolu allikana tõi osa vastajatest välja tihedad sõprussidemed, mis olid Nõukogudeaegsele ühiskonnale väga omased.

*Ehk see, et sõpradega läbikäimine oli suurem ja tööd oli saada (6)
Jah, saab küll nii öelda, et olin rahul. Sõpru oli palju ja kogu aeg käis nagu mingi sebumine. (8)*

Need vastajad, kes enne Soome kolimist töötasid kaubandussektoris või omasid seal tuttavaid, tõid eluga rahuolemise allikana välja ka seda, et kaupade ja teenuste kättesaadavus oli neile parem kui enamikule inimestele. Ilmselt andis see võimaluse tunda ennast paremini, eristuda.

Jah, olin küll. (elavneb). Igasugu kaupa liikus ja sõpru oli palju ja .. jah, päris ilus elu oli. (naerab) (2)

Mõned vastajad toovad välja ka neutraalse tagasisaate elule Eestis, rõhutades seda, et ei mäletada suuri probleeme või ebameeldivusi.

*Aa..jah, küll nüüd sellevõrra kui sai olla. /.../ Muud ei mäleta, et nii hirmsasti probleeme oleks olnud. (1)
Mm, noh, ma arvan, et hea oli, et ei olnud nagu midagi, mille üle ka kurta /.../ (5)*

Rahulolematust väljendasid intervjueeritavad nii riigi ja süsteemi suhtes tervikuna, kuid toodi välja ka konkreetseid aspekte, mis häirisid igapäevast elu. Üks osa vastajatest väljendasid üldist emotsionaalset pingeseisundit, mida tundsid Eestis elades.

*Eks ta vahest nagu ahistas ka mõnevõrra. (1)
/.../ aga tahtsin nagu midagi enam. /.../ (5)*

Rahulolematuse konkreetse põhjusena tõid paljud vastajad välja piiride suletust ja sellest tulenevalt piiratud võimalusi reisimiseks.

/.../ Ei meeldinud Eestis, välismaale ei saanud, piirid olid kinni. Kui oleks lahti olnud, siis võibolla ei oleks Eestist ära läinudki. (6)

Rahulolematuse allikana mainiti ka seda, et kauplustes ei olnud saada hädavajalikke asju.

See oli üks suur töö ja vaevanägemine ja kogu aeg oli tunne, et suured marjamaad on seal piiri taga ja meil siin oli ikka raske elu./.../ Mitte midagi ei olnud saada ja lapsed kasvasid ja jälle saapaid, dressi on jälle vaja suuremat ja see oli üks igavene otsimine. Ise käisin 13 aastat ühe mantliga ja ühe saapapaariga, ma üldiselt kannan kaua oma asju ja nii .. ega see elu kerge ei olnud. Ükskord oli nii, et poes olid kõik otsa saanud ja seal poes müüdi makarone ja seal tuttav müüja pistis mulle paki makarone kaenla alla ja siis ma mõtlesin, kas mina suudan selle paki makaronidega oma pere ära toita. Ja inimesed olid kõik paanikas.(7)
/.../ võibolla oleks rohkem tahtnud nagu ilusaid riideid /.../ (8)

3.1.2. Otsuse kujunemine

Antud alateemas vaatlen vastajate Soome kolimise otsuse kujunemist ning ajendeid selleks, lisaks ka seda, kas kaaluti veel teisi valikuid uue elukohamaana. Enamik intervjuueeritavaid toovad esmalt välja, et Soome kolimine oli asjade kokkulangevusest tingitud ning unistust või plaani selleks ei olnud.

Eks see Soome kolimine toimus kuidagi järk-järgult. Esialgu mõtlesime, et olen Soomes lihtsalt niikaua, kuni lapsed saavad Eestis lasteaeda ja ma ise saan tagasi tööle minna. Ei olnud nagu esialgsel plaanil Soome päriselt elama kolida. (3)

Samas tunnistavad vastajad, et tänu kultuurilisele avatusele (kontaktid ja suhtlemine teistest rahvustest isikutega), Eestist ära kolimist ka oma tulevikuplaanides ei välistatud.

Tegelt ega mul seda ei tekkinudki. Kuna ma olen väiksest peale osanud keeli, siis polnud mul neid praktiseerida kellegiga. Siis mul oli kirjasõpru Austraaliast ja Kanadaast ja Soomest ja Saksamaalt ja siis see Soome kirjasõber hakkas liiga tihedasti siin Eestis käima (naerab laginal). Ja niimoodi see läks, et ega mul suurt plaani ei olnud, et ma peaks kuskile ... (jääb mõttesse). (1)
Olin juba nooruses arvamusel ja tundsin, et võiksin elada ka mujal, et ei olnud sellist kinnisideed, et pean olema Eestis, kuigi mingeid plaane ei olnud ega teinud ära minemiseks tegelikult. (4)

Osad vastajad seostavad oma Eestist ära kolimist sobiva partneri leidmisega väljaspool kodumaad ehk motiiv ära kolimiseks tekkis tänu võimaliku abikaasa leidmisele väljaspool kodumaad.

Otsust ei olnud, lihtsalt X meeldis ja läksin. (6)

Eks see Mati oleks võinud olla rahvuselt kes tahes, et kui oleks inglane olnud, siis oleks Inglismaale kolinud ja nii, et ega see soomlane või siis Soome tulek ei olnud oluline omaette. (8)

Vastanutest kolm toovad tutvumise allikana välja kirjavahetuse ja üks vastanutest ka asjaolu, et 90-ndate alguses omasid paljud eestlannad soome rahvusest meeskirjasõpru.

Tollel ajal oli siis palju lehtedes kuulutusi kirjasõbrast või mehega tutvumisest Soomes, oli vahendusfirmasid, kes pakkusid selleks võimalusi ja aadresse. Sõbrannad võtsid huvi pärast ühendust sinna ja said aadresse. Lugesime neid kirju siis koos, kui nad said vastuseid ja ka minu huvi hakkas tasapisi tekkima ja tegin siis ka proovi. (4)

Tegelt ega mul seda ei tekkinudki. Kuna ma olen väiksest peale osanud keeli, siis polnud mul neid praktiseerida kellegiga. Siis mul oli kirjasõpru Austraaliast ja Kanadaast ja Soomest ja Saksamaalt ja siis see Soome kirjasõber hakkas liiga tihedasti siin Eestis käima (naerab laginal). (1)

Vastanutest kaks toovad välja, et Soome kolimine oli neil juba mõnda aega mõtetes olnud ning selles nähti võimalust paremaks ja materiaalses mõttes rikkalikumaks eluks.

Ei, see oli juba ammu nagu selline mõte, juba Vene ajal, et oo, ega me kuhugi nagu ei pääse. Ja siis mõtlesin, et noh, kui Soome pääseks, siis oleks hea. (5)

See oli üks suur töö ja vaevanägemine ja kogu aeg oli tunne, et suured marjamaad on seal piiri taga ja meil siin oli ikka raske elu. (7)

Kõikide vastanute kogemus oli sarnane selles osas, et teisi valikuid peale Soome elama kolimise ei kaalutud. Kõikidest vastustest jääb kõlama soov kindlustunde järele, mida Soome kolimine neile alateadlikult sisendas. Seda väljendatakse vastustes aga erinevalt. Üks osa vastajatest toob esile selle, et Eestis valitseva elukorraldusega ei oldud rahul ning selles süsteemis ei nähtud tulevikku.

Ühiselt jõudsime otsusele, et elama hakkame Soomes, kuna tema töö ja selline oli seal, mul ehk oli siiski lihtsam neid muutuseid teha. Pealegi Eesti elu oli siis väga konarlik, ebastaabilne ja tulevik oli õige teadmata. (4)

No ei jah, Harryl oli töökoht olemas ja siis hakkas just see aeg ka, kui seal hakkas neid firmasid kinni pandama ja ... koondamised olid ja suur talongimajandus üleüldse ja ... ei. (1)

Vastajad viitasid palju ka tulevase abikaasa kindlale töökohale Soomes, mille tõttu ei tulnud kaalumise alla elukohamuutus Eestisse. Huvitav on see asjaolu sellepolest, et intervjuueeritavatel oli ka endal kehtiv ja väidetavalt rahulolu pakkuv töösuhe Eestis, kuid seda ei peetud võrdväärseks abikaasa töökohaga Soomes.

Ei, Soome oli nagu nii iseenesest mõistetav siis ikka, kui Matil oli ju seal töö ja kodu ja kõik, et niikui kõik oli juba valmis. (8)

Ei... ma ei mäleta küll. Eestis olid siis nii segased ajad ja tal olid oma tööd ja elamine ju Soomes kõik.. ta ei oleks saanud nii sealt ära tulla. Mind ei sidunud Eestiga eriti midagi. Tütar oli suur ja poja sain siia Soome kaasa võtta. (2)

3.1.3. Kokkupuuted Soome ja soomlastega

Varasemate kokkupuudete kohta soomlastega ja Soomega tuuakse välja erinevaid aspekte, mis on nii vahetud kui vahendatud. Vahetute kontaktide all vaatlen isiklikku kokkupuudet ja suhtlust soome rahvusest inimestega. Vahendatud kokkupuudete alla kuuluvad Soome televisiooni kaudu saadud info elu kohta Soomes ning ka sõprade-tuttavate juttude põhjal loodud ettekujutus. Ühe olulise aspektina käsitlen siin alateemas ka soome keele oskust kui vajalikku resurssi soomlastega kokkupuutel. Ühise suhtluskeele valdamine on kokkupuute põhjalikkuse seisukohast oluline tegur ilma milleta on iga kontakt võõrast rahvusest inimesega kahtlemata pinnapealsem.

Isiklikud kokkupuuted Soome ja soomlastega esinesid vastajatel enim seoses töö või seltsieluga. Mainiti töökoha seotust soome rahvusest omanikega.

/.../ X olid meil soomlastest omanikud. (2)

Kolm vastanut kaheksast toovad välja oma kuulumise mõnda kultuurilisse rühmitusse (int 5, 7, 8), mille kaudu toimus kokkupuude soomlastega või Soome külastamine.

No ma laulsin tookord segakooris ja siis hakkas see hirmus sõpruskooride külastamine ja võõrustamine ja meil siis ka oli üks nii öelda tuttav segakoor Soomes Naantalisis ja nii ma siis esimest korda ka sinna sattusin. Seal oli kooride festival ja meie koori kutsuti ka ja siis me majutusime seal peredes. (8)

Ma olin nagu usu ringkonnas olnud, siis soome need õpetajad ja jutlustaja olid meil külas olnud ja siis ma hakkasin soome keelt ka alguses niimoodi õppima, et kirjutasin nende jutu üles ja siis kodus tõlkisin, tahtsin nii saada teada, mis nad räägivad. (7)

Vastustes mainitakse ka kokkupuuteid soomlastega oma eestlastest sõprade tuttavate kaudu.

*Ma olin käinud seal külas siis Tiina juures ja X olid meil soomlastest omanikud. Aa ja muidugi see sõbranna, kes soomlasega abielus oli, siis selle mehega ka olin palju kohtunud ja nende juures Turus külas käinud. (2)
Soomlastest sõpru otseselt mul ei olnud, küll oli paar tuttavat kursusekaaslast Eestist, kes olid ka sinna abiellunud. (3)*

Kokkupuudetes soomlastega tuuakse välja ka Soome turistide nägemise Tallinna tänavatel.

*No meie, Eesti tänavatel, restoranides silmahakkavad valjuhäälsed purjus turistid /.../ (3)
Sõbrannadel oli ka suhteid juba soomlastega kuna ka tollel ajal soomlased palju käisid Tallinnas, nii restoranis ja sai tutvusi loodud. Seda kaudu tegin suuri avastusi ja kohe esimese asjana panin tähele, et soomlaste kasvatus ja suhtumine naistesse on hoopis midagi muud. (4)*

Isiklike kokkupuudete all toon välja ka kirjasõpruse soome rahvuses esindajatega. Neid kokkupuuteid võib nimetada ka otsitud isiklikeks kokkupuudeteks, sest see väljendab teatud huvi suhete loomise vastu teisest rahvusest inimestega, samuti huvi vastu nende kultuuri, keele jms.

*Tollel ajal oli siis palju lehtedes kuulutusi kirjasõbrast või mehega tutvumisest Soomes, oli vahendusfirmasid, kes pakkusid selleks võimalusi ja aadresse. Sõbrannad võtsid huvi pärast ühendust sinna ja said aadresse. Lugesime neid kirju siis koos, kui nad said vastuseid ja ka minu huvi hakkas tasapisi tekkima ja tegin siis ka proovi. (4)
Tegelt ega mul seda ei tekkinudki. Kuna ma olen väiksest peale osanud keeli, siis polnud mul neid praktiseerida kellegiga. Siis mul oli kirjasõpru Austraaliast ja Kanadaast ja Soomest ja Saksamaalt ja siis see Soome kirjasõber hakkas liiga tihedasti siin Eestis käima (naerab laginal). (1)*

Olulise vahendatud kokkupuuteallikana tuuakse välja Soome TV, mis tõi Eesti inimesteni infot Läänemaailmas toimuva kohta.

*No ega seal ...mm.... suurt muud midagi ei olnud .. ma olen Põhja-Eestist pärit ja olen väiksest peale vaadanud Soome telekat .. see nüüd on üksainus kokkupuude. (1)
Ei olnudki kokkupuuteid. Sõpru ei olnud. Teadsin nii palju kui Soome TV kaudu nägin. Seal olid lääne filmid mida Eestis sel ajal vaadati kui Nõukogude Eestis neid ei näinud (6).*

Kuivõrd just kohaliku keele valdamine loob parima pinnase ühiskonnaelu mõistmiseks ning enda kindlamalt tundmiseks suheldes võõrast rahvusest inimestega, siis on see kahtlemata üks peamisi kohanemist soodustavaid tegureid. Intervjueeritavate soome keele oskus oli enne Soome kolimist väga erinev. Osad vastanutest (int. 2, 4, 7) olid käinud keelekursustel (ja seda juba enne minekuplaani tekkimist).

*Seda ei taha keegi uskuda, aga kuidagi viisi kaks aastat enne seda ma hakkasin natuke õppima soome keelt ja siis kõik arvavad nagu, et see oli sul kindlasti plaanitud (7)
Mina käisin ikka päris mitu aastat X ajal soome keelt õppimas. Meil oli seal X majas kohe üle tee kursused ja siis ma ikka sain päris selgeks. (2)*

Soome keele õppimise vahendina nimetati ka Soome TV vaatamist. Lisaks toodi seda ka välja kui ajendit soome keele õppimiseks.

*Soome keelt ei osanud, olin ise õppinud ja nii palju, kui Soome Tv-d vaadates oli külge hakanud. (6)
No ma nüüd vahele ütlen olulise asjaolu, et vaatasin palju soome telekanalit, sellega oli juba palju algteadmisi elust-olust seal nõ. põhjal. Selle kaudu tuli ka tutvutu muidugi oluline asi keel. Et ikka rohkem saaks aru ja oleks võimalusi soome kanalist filme vaadata, nii alustasin mitmeid kordi keelekoolis soome keele kursust, /.../ (4)
/.../ Aga see oli hoopis sellepärast, et televiisorit vaadata ja aru saada. Lapsed ei viitsinud mulle kogu aeg tõlkida, mis seal soome filmides toimus ja siis ma mõtlesin, et lähen õpin ise seda soome keelt. (7)*

Vastanute hulgas oli ka neid, kes ei olnud enne Soome elama kolimist soome keelega kokku puutunud.

*/.../ ma ei osanud soome keelt. Me rääkisime Matiga ka alguses inglise keeles (8)
Soome elama kolides oli suurimaks hirmuks bürokraatia, teada oli, et soomlased eriti teisi keeli ei räägi ja minu soome keele oskus oli ka nullilähedane, kindlasti mitte piisav asjaajamiseks. (3)*

3.1.4. Esialgsed ettekujutused Soomest ja soomlastest

Selles alapeatükis käsitlen põhjalikumalt vastajatel olnud stereotüüpseid ettekujutusi soomalstest ja Soomest enne elukohavahetust. Suurelt osalt tänu nendele ettekujutustele olid intervjueeritavatel välja kujunenud ka ootuse ja hirmud Soome kolimise eel.

Ettekujutuse olid intervjueeritavad omale loonud erinevate allikate põhjal, mida saab jagada vahetuks informatsiooniks (isiklikud kontaktid) ning vahendatud

informatsiooniks, kus teave ja ettekujutus põhinesid kirjavahetusel või meedia kaudu edastatult. Valdavalt omasid kõik vastajad isiklike kokkupuuteid soomlastega ning kodu ettekujutuse loomine Soomest ja soomlastest oli toimunud peamiselt ise nähtu-kogetu põhjal.

Intervjuude põhjal võib väita, et 90-ndate alguses olid Eesti inimesed loonud omale Soomest ja soomlastest väga kirju pildi. Soomele vaadati kui nõ “kõikide võimaluste maale”.

*/.../ mm, no ma kuulusin sinna ingeri-soomlaste seltsi, nii olime juba enne käinud palju Soomes laulukooriga. Juba teadsime, et seal on ilusam ja kõige rohkem võimalusi ja nii (naerab). (5)
Uh.. jah, no ikka väga positiivse mulje. Ikka väga hakkas meeldima see loodus seal ja puhtus ja need võimalused. See oli ikka tookord nagu unistuste reis. (8)*

Teisest küljest aga olid vastajad loonud pigem negatiivse ettekujutuse lähinaabritest või oli pilt läbi põimunud positiivsetest ja negatiivsetest muljetest. Selline pilt oli kujunenud valdavalt vahendatud kontaktide tulemusel ning ettekujutust võib nimetada ka stereotüüpseks. Suuresti oli ettekujutus tekkinud Eestis liikuvate turistide põhjal.

*No meie, Eesti tänavatel, restoranides silmahakkavad valjuhäälsed purjus turistid. ja samas Helsingi tänavatel kohatud vägagi stiilsed ja kenad inimesed. (3)
Ma ei väida vasta, et ka on teine sort soomlasi, need, keda ka eestlane palju tundis, siis viinamehed ja muud sellised, kes ka 1990 palju liikusid Tallinnas /.../ (4)*

Lisaks oli stereotüüpsetele ettekujutustele kaasa aidanud ka sõpradelt-tuttavatel saadud info soomlaste kohta.

Üsna kirju. Meil mõnel tuttavatel oli selliseid soomlasi, kes tulid ja hakkasid nende kulul elama ja aga oli ka selliseid, kes väga hoolitsesid eestlaste eest. Ikka tõid igasuguseid asju, kui külla tulid ja kohvi ja .../.../ (7)

Kuigi intervjuudest tuli välja, et ettekujutus Soome elukorraldusest oli väga positiivne, siis rõhutavad vastajad, et erilisi ootusi neil Soome kolides ei olnud. Loodeti saada tööd ning sulanduda ühiskonda, kuid erilisi illusioone omale ei loodud.

*No, ma arvan, et ... mida seal niikui ootused. No just, et saada omale elukoht, et võetakse seal nagu vastu ja leida seal tuttavaid ja nagu kohaneda. Et siis sulanduda nagu Soome ühiskonda, mis siis alguses niikui ... no ütleme, et meil läks see sulandumine nagu väga hästi. (5)
Äh.. ma võiks ennast iseloomustada kui selline realist, et ega mul selliseid super-hüper ootusi ei olnud. Täitsa tagantjärele võtsin nagu ühest kohast teise kolimist. Eestiski kasvõi nagu koliks Tartust Tallinnasse või.. ei olnud midagi sellist erilist. (1)*

Oma vastustes väljendavad intervjuueeritavad erinevaid hirme. Tuuakse välja alateadlikke tundeid ja kerget ärevust. Selliste ebaselgete hirmutunnete taga võis olla lihtsalt üldine ebakindlus elukorralduse muutuse ees, sest liiguti teistsugusesse ühiskonda.

*Ega ma ei olnud tegelikult vaimselt valmis, aga nemad meelitasid mind Soome /.../ (7)
Muidugi uus koht ja uus ümbrus ja ... mõnevõrra ikka noh. Selline kõhe tunne, aga ei noh, hirmusid nagu ka ei kogenud. (1)*

Osade vastajate hirmud olid seotud ebapiisava keeleoskusega ja tänu sellele kardeti mitte hakkama saada.

Soome elama kolides oli suurimaks hirmuks bürokraatia, teada oli, et soomlased eriti teisi keeli ei räägi ja minu soome keele oskus oli ka nullilähedane, kindlasti mitte piisav asjaajamiseks. (3)

Intervjuudes viidati ka hirmudele seoses pereliikmetega. Kardeti, kas kaasa tulevad lapsed saavad hakkama Soome ühiskonnas.

*Suur hirm oli ka seotud lastega, kuidas toimub arstil käimine, kuidas saada lasteaiakohti jne. Seega põhiline hirm oli seotud kartusega mitte hakkama saada. (3)
Noh eks rohkem ikka Mihkli pärast olidki, et kuidas kooliga saab (...)
Ee ei ... kui siis see, et Mihkel ei osanud soome keelt ja ta oli 15 aastane ja natuke tegi ärevaks, et kuidas ta hakkama saab, aga ei, ta oli tubli ja sai ilusti mäele. Ja nüüd on tal kõrgkool ka siin lõpetatud. (2)*

Lisaks oli mure kodumaale jäävate sõprade-sugulaste pärast.

Ainukesed kartused seostuvad pere, siis vanemad ja öde maha jäämisega Eesti. Nende harva nägemine ja läbi käimine. (4)

3.2. Soome ja soomlased Soomes elatud aja jooksul

Antud teemas käsitlen intervjueeritavate sisseelamist Soome ühiskonda – tajutud soomlaste poolset suhtumist ning nüüd juba reaalsete kontaktide põhjal tekkinud ettekujutust elust Soomes ning kohalikest inimestest. Lisaks vaatlen siin teemas veel intervjueeritavate suhtlusvõrgustikku Soomes ning meedia jälgimist.

3.2.1. Vastuvõtmine soomlaste poolt

Intervjueeritavad kogesid Soomes valdavalt positiivset vastuvõttu ning keegi ei toonud välja ühtegi üdini ebameeldivat kogemust.

Kõik sõbrad suhtuvad positiivselt eestlastesse, kui kuulevad, et olen eestlane, siis räägivad ikka positiivselt. Ja ikka kohe alguses kõik ikka võtsid mind kui eestlast, kunagi ei võetud küll halvustavalt, et Nõukogude Liidust. (6)
Nii et mina kogesin küll niisugust hoolitsust ja mina küll tundsin, et olin seal oodatud ja see kirikuringkond on nagu väga kokkuhoidev ja hoolitsev, et siin Eestis ma olin kogu aeg pastori tütreana selline põlatud ja vihatud ja seal siis küll tundsin seda armastust. (7)

Kuigi intervjueeritavad ei maini ühtegi üdini negatiivset kogemust, toodi siiski välja, et alateadlikult tajuti soomlaste poolelt teatud negatiivse alatooniga suhtumist, peamiselt materiaalsete võimaluste erisuse kohapealt Eesti ja Soome võrdluses. Võimalik, et antud suhtumine oli intervjueeritavate enda poolt alateadlikult võimendatud kuna liiguti elama ühiskonda, kus materiaalsed võimalused olid tõesti elanikkonnale kättesaadavad sellel ajal, kui Eestis oli inimestel puudus isegi hädavajalikust.

No üks nad kõik teadsid, et Eesti on pikalt olnud Nõukogude Liidu osa ja üks nad vaatasid ka ikka meid nagu vaeseid. Veidi nagu ülevalt alla. (3)
Eks nad ise olid ka näinud, kui siin külas käisid. Ja üks neil oli ka ikka ettekujutus, et oleme vaesed või nii ja siis see pere, kus olin, need ikka tegid mulle suuri kingitusi, kui ära hakkasin minema. Isegi raha andsid ja siis mingi hõbedase käeketi isegi kinkisid. Ja pakkusid igasuguseid riideid ja nii, aga neid ma ei võtnud, sest mul oli ikka endal kodus ka ja ilusamaid (naerab). (8)

Isiklike eelarvamusi oli tunda ka intervjueeritavate vastustes, kus eeldati, et soomlastel on negatiivne suhtumine eestlastesse, kes on elama asunud Soome.

Keegi ei suhtunud, et noh jälle üks virolainen ja ... siin Seinajoe pool oli küllaltki vähe neid ja positiivselt suhtuti. (1)

No jah, eks ikka siis kui tulin Soome, siis ikka mehe sõbrad ka alguses vast vaatasid, et kust nüüd see omale naise tõi, aga siis kui siin sisse olen ennast seadnud, siis vahest vist enam ei saada arugi, et ma pole päris soomlane. (3)

3.2.2. Ettekujutus Soomest ja soomlastest

Antud alateemas käsitlen intervjueeritavate esialgseid emotsioone Soome kolides ning pildi tekkimist soomlastest nende keskel elades. Lisaks tuli vastanute jutust välja rida erinevusi, mida tajuti Eesti ja Soome vahel. Vaatlen ka, kas ja kuidas on pilt soomlastest muutunud intervjueeritavate Soomes elamise aja jooksul.

Intervjueeritavad kogesid elama asudes Soome väga erinevaid situatsioone, kuid pigem rõhutati soomlaste positiivseid omadusi. Omadussõnadena märgiti lahked, rahulikud, ausad.

*/.../ Inimesed olid väga lahked /.../ (8)
Võibolla inimesed on nagu rahulikumad ja ei pane nii suurt rõhku oma välimusele siin /.../. (2)*

Lisaks viidati intervjuudes soomlaste usklikkusele kui positiivsele omadusele.

Väga vastuolulised olid inimesed, ühed olid siis väga usklikud ja väga avatud /.../ (7)

Negatiivsema omadusena viidatakse intervjuudes soomlaste lihtsameelsusele, külmusele formaalses suhtluses ning vastutulelikkuse vähesusele.

*No soomlased üldiselt tundusid sellised lihtsameelsemad ja ikka ausad. et usaldasid nii sinisilmselt igasuguseid naisi. (2)
Soomlasi sellel perioodil iseloomustaks ma külmade, mitte eriti vastutulelike inimestena. Kõike aetakse rangelt järgides eeskirju ja kõrvalekaldeid nendest ette määratud asjadest ei ole. (3)*

Peaaegu kõikidest intervjuudest tuleb välja see, kuigi inimesed Soomes tundusid lahked ja sõbralikud, olid inimsuhted seal ikkagi teistsugused kui Eestis. Kui Nõukogude Eestis olid sõbrad ja suhtlemine olulisel kohal inimese elus, siis Soomes olid sõprussuhted jahedamad ja läbikäimine reserveeritum.

Ega soomlased nii kergesti ei sõbrune. Et pole selliseid sõpru nagu Eestis, on rohkem selliseid peretuttavaid. Ja see pani ka imestama, et tuli ette teatada, kui kellegile külla läksid, aga nüüd on see Eestis ka nii läinud. (6)

/.../ kui see esimene rööm minu tulekust nagu üle läks, siis igaiüks tõmbus oma urgu ja ega tegelikult seal nagu erilist suhtlemist ei olnud. Kui olid kooritunnid, siis olid kõik endiselt toredad ja rõõmsad, aga pärast siis igaiüks kadus oma koju kiirelt ära /.../ (8)

Mõned intervjuueeritavad viitasid ka Soome elukeskkonnale, mida hindasid rahulikuks ning turvaliseks võrreldes eluga Eestis.

Noh tegelikult Soomes elamine hakkas mulle meeldima kohe, meeldis äärmiselt rahulik ja turvaline keskkond. (3)

Intervjuueeritavad on üksmeelel selles, et 90 alguses oli erinevusi Soome ja Eesti vahel rohkem kui sarnasusi.

/.../ enamus põhimõtteid ja eluvaated on totaalselt erinevad. Erinev on suhtumine abiellu, suhtumine lastesse, pereväärtustesse, immigrantidesse, vaestesse, enda isiklikkese põhiõigustesse. Ütleme nii, et eestlastel oli käia veel pikk tee Põhja-Euroopalike vaadeteni. (3)

Peamise erinevusena toovad vastajad välja materiaalsete võimaluste rohkuse.

Soomes oli kõike söögist-sisustuseni, millestki ei olnud puudust. Kui taas Eesti elas aega kui midagi ei olnud. (4)

Selles osas, kas soomlased tundusid tollal eestlastest avatumate või kinnisematena, lähevad vastanute arvamused lahku. Kuivõrd inimesed tuginevad oma kogemustele, siis sõltub see kindlasti piirkonnast, kuhu koliti ning konkreetsetest inimestest, kellega kokku puututi.

Eesti oli ikka nagu hoopis teine kõik, aga Soomes oli rohkem võimalusi, aga inimesed olid kinnisemad ja neid võimalusi nagu ei ühendatud. Eestis, kui mõni sõber sai päranduse, siis olid hoobilt kohe kõik rikkad, kellega ta suhtles, eks. Aga siin oli küll nii, et sa ei teadnud nagu õieti kellestki midagi või noh, igaiüks nagu tundus, et elab oma elu. (8)
/.../ inimesed ikka avatumad ja mulle meeldis. (1)

Vastajad toovad välja ka erinevuse suhtumises lähedastesse, töökohustustesse, pidades soomlasi kohusetundlikemaks. Kindlasti hakkas see väga silma Soome elama asudes, kuivõrd Nõukogude Eestis olid tookord prioriteediks hoopis teised asjad.

/.../ enamuse põhimõtteid ja eluvaated on totaalselt erinevad. Erinev on suhtumine abiellu, suhtumine lastesse, pereväärtustesse, immigrantidesse, vaestesse, enda isiklikkese põhiõigustesse. Ütleme nii, et eestlastel oli käia veel pikk tee Põhja-Euroopalike vaadeteni. (3)
Erinevus, aga töö käies on rangem, seal pead olema kohapeal, on teatud ajal söögi või kohvipaus. Töölt ei minda omi asju ajama teab kui kauaks nagu veneajal oli palju kombeks. Kõik selline. (4)

Kõik intervjueritavad pidid tunnistama, et sarnasusi Soome ja Eesti vahel oli 90ndate alguses väga raske leida. Peale geograafilise läheduse, keelesarnasuse ning rassi peeti kõike väga erinevaks. Üks intervjueritavatest tõi esile sarnase elurütmi.

Sarnasus ehk leidub selles argielus ja teatud elurütmis, et käiakse tööle, koduelu õhtuti, tehakse kodutoitu, päeva ja öörytm on sama. (4)

Intervjueritavate pilt Soomest, olles nüüd juba pikka aega selles ühiskonnas elanud, ei ole palju muutunud. Endiselt kiidetakse Soome ühiskonna stabiilsust, turvalisust, maa ilu ja puhtust.

Soomes meeldib mulle rahulik ja turvaline elu, inimesed on oma eluga rahul ja see paistab välja ka ühiskonnas tervikuna, kõigil on aega, kõik on rõõmsad, naeratavad. (3)

Samas toovad intervjueritavad oma vastustes välja soomlastele omast jahedust inimsuhetes ning kadedust. Erinevalt pildist Soome elama asudes ning sealse elu alguses, tunduvad need omadused justkui võimendunud olevat.

/.../ kuigi see kadedus ja külmus ja selline suletus ajab nagu vahest hulluks või isegi kurvaks nagu. No ja soome naised on ikka erilised, ma ei tea, eestlased nagu küll ikka sellised ei ole. (8)
Soomlane on palju kinnisem, ega ole nii lahke rahvas nii abi kui ka pakkumiste poolest. Soomlased on ka väga kade rahvas, keegi ei saaks olla parem ega elada paremini. (4)

Intervjueritavad viitavad ka soomlastele omasele kartlikkusele suhtlemisel, millega ei olda siiani harjutud.

Neil on mingisugune inimeste kartus. Me oleme sotsialismist läbi tulnud ja ei karda mitte kedagi. Aga neil on, et mis teine minust arvab ja nad on ka nii arad selles suhtes. Et ta kardab, et ta teeb nagu ennast lolliks ja see on üks suur nõrkus sellel rahval, et ta kardab ja vist tunnetab, et ta on natuke metsa sees kasvanud. (7)

3.2.3. Sotsiaalne võrgustik Soomes

Antud alateemas vaatlen intervjueeritavate suhtlusringkonda Soomes, harutades seda lahti vastavalt suhtlemise intensiivsusele soomlastega, muu rahvuse esindajatega ning eestlastega.

Kontaktide loomist hindavad intervjueeritavad sõltuvaks iseenda sotsiaalsusest ning tahtest suhteid luua. Kõigil intervjueeritavatel on see ka Soomes õnnestunud ning üksildaseks ei pea ennast keegi vastanutest.

Kerge on kindlasti olnud kui olen ise ka küllalt sotsiaalne ja väljapoole suundav, keeleoskus on teinud sellest endisest lihtsamaks, ka rahva sügav omapära tundmine ja teadmine. (4)

Intervjuudes rõhutatakse lapse- ja nooruspõlve sõprussidemete tähtsust ning kestvust.

*Eks ikka oma lapsepõlve tuttavad on jäänud, ükskõik mis juhtub. (6)
Ega väga häid sõpru ma leidnud ei ole. Eks kooliaja sõbrad ja vanad lapsepõlvesõbrad on ikka Eestis kõige lähedasemad.(2)*

Mitmetes intervjuudes tuuakse esile suhtlemist töökaaslastega ning naabritega. Lisaks tuleb intervjuudest olulise tutvuste sobitamise võimalusena välja ka osalemine keele vms kursustel ning hobide kaudu sarnaste huvidega inimestega kohtumine.

*Oh...olen leidnud palju toredaid tuttavaid. Esimesed ja siiani kestvad sõprussidemed said loodud eelkõige keelekursusel ja sealt sain ka paar sõbrannat. Lisaks kaks sõbrannat, kes on tekkinud töö juures. Nendega lobiseme ja kohvitame tööl, laste uneajal ja vahel käime ka nädalavahetusesti üksteise juures saunas ja veini joomas. (3)
No naabritega suhtleme ja Jukka sõpradel on paar toredat naist. (2)*

Kontaktide loomist kohalike soome rahvusest inimestega ei peeta väga raskeks, kuid mitmed intervjueeritavad toovad välja asjaolu, et kergemad on tekkima tutvuse tüüpi suhted, näiteks peretuttavad. Lisaks rõhutatakse tutvuste sõlmimisel kohaliku keele oskamise olulisust.

Soomlasi iseloomustaks heikel sõbralike, kuid ettevaatlike inimestena, enne peab tükk aega inimesi tundma, kui nad sind päris omaks võtavad. Soomlase jaoks on ka äärmiselt oluline soome keele oskus, ilma selleta on väga raske sõpru leida. (3)

Uute tutvuste loomine on lihtne, aga südamesõprade loomine raskem selles vanuses, sest need tavaliselt saavad alguse klassi ja kooliajast. Aga siiski mul on ka selliseid südamesõpru ja väga lähedased sidemeid siin tekkinud. Kerge on kindlasti olnud kui olen ise ka küllalt sotsaalne ja väljapoole suundav, keeleoskus on teinud sellest endisest lihtsamaks, ka rahva sügav omapära tundmine ja teadmine. (4)

Sõprussidemeid soomlastega hindavad intervjuueeritavad küllaltki reserveerituteks.

Siin on üldse palju seda, et tööl ja näo ees ollakse hästi lahked ja töö juures ka, hästi abivalmid on kõik, aga kui tööpäev läbi saab, siis klõps, inimesed lähevad nagu lukku ja sulguvad oma kodudesse ja perekonna juurde, et sellist mõnusat suhtlemist ja läbikäimist siin väga harva ikka kohtab. (8)

Lähedased kontaktid on pea kõigil intervjuueeritavatel tekkinud just muu rahvuse esindajatega Soomes ning tutvuste sõlmimise kohana tuuakse välja keelekursustel osalemise. Lisaks tuleb intervjuudest välja, et Soomes elavate muude rahvuste esindajatega suhtlemisel on lähendavaks teguriks just mõlema osapoole kohalikest erinev päritolu.

Seal koolitutsel oli väga vahva.. (naerab)... seal olid eestlased ja venelased koos. Ja meil oli väga lahe punt seal. (2)

Jah, siin kursustel olen palju saanud huvitavate inimestega tuttavaks, kes ei ole pärit Soomest, kuid on olude sunnil siia elama sattunud. Hästi palju põnevaid lugusid on. Ja nendega on kuidagi kergem sõbruneda ka, et nad ei ole nagu nii reserveeritud. (3)

Teistest rahvustest tuttavatest rääkides toovad intervjuueeritavad kõige enam välja häid suhteid venelastega.

Meil siin ka, parimad sõbrad on ka Mati üks kolleeg ja tema naine, aga see on ka venelane, nii et see nagu vist siis lähendab (naerab). (8)

Kuigi kõik intervjuueeritavad toovad välja, et kontaktide loomine Soomes ei ole olnud raske ning eriti põnev ja lihtne on olnud sõbrunemine teistest rahvustest pärit inimestega, siis suhteid teiste eestlastega Soomes väga oluliseks ei peeta. Ometi toovad kõik intervjuueeritavad välja, et nad teavad oma lähikonnas elavaid eestlasi, kuid tutvus põhineb enamasti vaid väga põgusal vestlusel kui sedagi.

Ei, kun ma ei tea, ma olen kindlasti imelik, aga ma ei koe, et mul oleks nendega nagu väga palju ühist. Ma olen üritan küll, no sellepärast, et ikkagi eestlased ja noh, aga (pikem paus) sellest ei tule nagu midagi, sest see on nagu täiesti erinevad asjad, aga, noh (naerab), ma olen kindlasti imelik. (1)

No meie naabruses siin elab ka paar eesti peret, nendega on teretutus. Selliseid kohe sõbrannasid ei ole küll siin eestlasi. Muidu eestlasi on tegelikult Soomes ikka väga palju ja poes või tänaval eesti keelt kuulates, lihtsalt fikseerid ära, et eestlased, mingit soovi juurde minna ja vestlust arendada küll ei teki. Ma ei oskagi seda kirjeldada, miks. (3)

Suhtlemisvõrgustikust Eestis toovad intervjueritavad kõige rohkem välja kontakte sugulastega – vanemate, laste ning õdede-vendadega. Lisaks on intervjueritavad kontaktis ka Eestis elavate parimate sõpradega.

*Lastega suhtelen ikka iga päev, need on nüüd juba ise Eestisse kolinud elama. Ja emaga ning muidugi siis mul on parimad sõbrannad ka ikka tihedalt kontaktis minuga. (5)
No vanematega ma suhtlen paar korda kuus, enamasti helistame, mina oma õega suhtlen igapäevaselt Skype's ja ka maili teel. Tuttavatega suhtleme meilide teel. (3)*

Põhilise suhtlusvahendina toodi välja Skype kasutamist, aga ka lihtsalt helistamist.

*No enne vanasti sai ikka paberile kirjutada, aga nüüd oleme lasknud selle skübe arvutisse panna ja siis selle kaudu. (1)
Õega suhtlen Skypes tihedalt, teiste sugulastega ikka ka ja sõpradega. Peamiselt telefonis. (6)*

Lisaks virtuaalsele suhtlusele toodi välja ka külaskäike kui peamist lähedastega kontaktis olemise viisi.

No üks oli muidugi internet ja loomulikult, kui olid ikka mingisugused pühad, siis ma olin ikka siin kui töögraafik lubas ja mingisugused sünnipäevad ja nii. (5)

3.2.4 Meedia jälgimine

Meedia tarbimist Soomes peavad kõik intervjueritavad aktiivseks tuues peamiste meediumitena välja Soome televisiooni ning Interneti. Aktiivsuseks meedia jälgimisel peavad intervjueritavad uudiste jälgimist iga päev.

*/.../ nüüd muidugi, kui on internet, siis põhimõtteliselt iga päev korra käin vaatamas, et millega on hakkama saanud /.../. Aga üks muidugi ikka siin Soome uudiseid ja õhtul ikka seltsiks telekas mängib ja poole kõrvaga kuulan, et mis teemasid seal arutatakse. (1)
Soome meediat jälgin päeviti, uudiseid kuulan mitu korda päevas või internetist. (4)*

Osad vastanutest tõid välja ka vajaduse olla rohkem kursis Eesti trükimeediaga ning selle märgiks on kahtlemata ajakirjade ja ajalehtede Soome kaasa ostmine Eestis käies, samuti aga Soomes kättesaadavate ajakirjade-ajalehtede ostmine.

Siis lehti loen Eesti omasid- Päevalehte, Õhtulehte, Kroonikat ostan siin Soomes ka aeg-ajalt, siin R-Kioskis müüakse. Siis Eesti Ekspressi varem lugesin tihedalt ja ostsin, nüüd ei ole enam ostnud. (6)
Eestist tulles toon alati lehti, ajakirju palju kaasa, loen ka läinud kuu lehti, hoian ennast pidevalt kursis uudiste, elamisega, inimestega. (4)

Teemade ring, mille kohta intervjuueeritavad meedia vahendusel infot jälgivad, on väga lai. Enamasti üritatakse kursis olla kogu maailmas toimuva kohta edastatavte päevakajaliste uudistega. Samas toovad osad vastajad välja, et kahtlemata pakuvad enam huvi Eesti kohta edastatud uudised.

Üldiselt üritan ikka kõigega kursis olla, mis maailmas toimub, aga loomulikult, eks rohkem kõrvu jäävad ja hinge jäävad ikka Eesti ja eestlastega seotud asjad. (3)
No ikka kõige kohta, mis tuleb. Kui Eesti kohta midagi, siis kikitän ikka kõrvu ja kui midagi juhtunud on või keegi kuskil midagi varastas, siis ikka kohe ju lehtedes ja uudistes pasundatakse ikka ju kohe suurelt, et jälle eestlased. (5)

3.3. Kultuuriline kohanemine

Antud teema raamesse koondasin intervjuueeritavate vastused seoses läheduse tajumisega erinevate maade, rahvaste ning ka sotsiaalsete gruppidega. Lisaks käsitlen seda, kuidas tajutakse oma rahvuskaalsasi ja elu Eestis kõrvaltvaatajana.

3.3.1. Eesti ja eestlaste tajumise muutus

Kuivõrd Eesti ja Soome asuvad teineteisele väga lähedal ning intervjuueeritavatel on olnud võimalus tihti külastada kodumaad, on olnud võimalik jälgida lähedalt ka viimase 15-20 aasta jooksul toimunud muutusi.

Olenemata Eesti ja Soome geograafilisest lähedusest, selgub intervjuudest, et vastajad üldiselt väga tihti kodumaal ei käi. Osa vastajaid külastab Eestit paarikuuliste vahedega,

kuid osa vastajaid hoopis harvem. Põhjusena, miks Eestit harva külastatakse tuuakse välja materiaalse poole. Lisaks sõltub kodumaal käimine töögraafikust ning puhke- ja pühadeajast.

Enam-vähem niimoodi, et kahe, kahe-poole kuu tagant. See on rohkem nende koolivaheaegade ja pühade järgi. (1)

Ei käi kahjuks tihti. Kallis on /.../ Ikka peaks tihemini käima, aga Tartu on nii kaugel ja ...see sõit on päris pikk. (2)

Kaks intervjueeritavat on oma elu hetkel osaliselt taas sidunud Eestiga ning seetõttu toimub Eesti külastamine tihedalt.

/.../ Tegelikult nüüd ju me elukaaslasega oleme asutamas siin Eestis ju seda toitlustus ja majutusketti ja siis oleme ikka üle nädala jälle siin Eestis. (5)

Eestisse tulekut nimetavad intervjueeritavad üldiselt rõõmsaks sündmuseks, kuid samas ka väga emotsionaalseks hetkeks.

No Eestisse minek on ikka alati natuke emotsionaalne, käime harva ja ikka igatsen lähedasi. (3)

Alati ootan väga neid reise ja seda, et näen isa ja õde, õepoega. (4)

Vaid üks intervjueeritav toob välja asjaolu, et Eestisse tulek on tema jaoks raske kuna minevikus toimunu ja elu Eestis ei ole tema hinges seotud positiivsete emotsioonidega.

/.../ aga siia tülles nagu jään kohe alati haigeks ja selline raske on, et ei ole nii lähedasi inimesi ka./.../ Eestis käies see mineviku vari tuleb mulle nagu uuesti peale ja rõhub mind. (7)

Ka Eestis käikudelt Soome tagasi jõudmist peavad intervjueeritavad meeldivks hetkeks ning nimetavad seda tagasi jõudmiseks koju.

No tegelikult, kui võtta nii, et Eestis on lapsepõlvkodu ja siin on ikkagi kodu. (1)

Siis pühapäeval koju tagasi minnes on alati meeletu väsimus ja soov võimalikult kiiresti koju tagasi jõuda. Helsingi sadamasse jõudes on alati tunne, et jess, kodus olen. (3)

Intervjueeritavad jagavad ühiselt arvamust, et Eesti elu ja inimesed on vahepealsete aastatega palju muutunud. Enim rõhutatakse asjaolu, et materiaalse poole pealt on tekkinud rohkem võimalusi ning piiride avanemine võimaldab inimestel vabalt liikuda.

Need on asjad, mille puudumise üle intervjuueeritavad enim kurtsid enne Eestist lahkumist, seepärast on see ilmselt ka põhjus, miks nende võimaluste olemasolu nüüd ka kõige rohkem silma hakkab. Lisaks rõhutatakse palju ka asjaolu, et eestlased tunduvad hindavat materiaalseid väärtusi - uhkeid autosid, riideid.

Kaubanduses on suured muutused, kõike leidub söögist-mööblini. Poed on suurenenud ja on ka teatud ketid, mis on läbi Eesti. /.../ Suur muutus on kindlasti piiride vabanemine ja võimalus reisida, kus tahes. /.../ Autosid on palju ja uusi võimsaid mudeleid, millestki ei tundu enam puudust olevat. (5)
/.../ ütleme, et üksvahe oli selline tunne, et kui sõidad selline 6-7 aastat vana autoga Nissan, naistekas, siis oled nagu mõni vaene tädipoeg või onupoeg (naerab) kes sõidab viletsa autoga, et vaadati nagu viltu või ülevalt alla. Vaadatakse nagu väga täpselt, mis taguotsa all on või mis riided seljas nagu. (1)

Osa intervjuueeritavaid toovad sisse ka asjaolu, et kuigi võimalusi võrreldes Nõukogude ajaga on palju rohkem, on muutunud ka elu raskemaks.

Aga ütleme nii, et see muretu elu, mis meil siin sotsialismiajal oli, see sai läbi ja see sama, mis Soomes oli juba varem, see siis on jõudnud ka Eestisse nüüd. See asjade ülekiillus ja laenuid, et inimestel on nagu kõik olemas, aga ikka ei oska, ikka tahab rohkem ja võtab järjest suuremaid laene ja siis on õnnetud ja masenduse ja äga nende all. (7)
No eks vist Eestis on ka see selline vaba ja naiivne elu asendunud igasugu kohustustega ja inimestel on tulnud muresid juurde ja laene ja kohustusi. Ja kindlasti võimalusi asju soetada on nüüd rohkem, aga kas see siis ka õnnelikumaks inimesi muutnud on, seda ei tea. (8)

Intervjuudest jääb kõlama asjaolu, et kõrvalt vaadates tundub inimestel kodumaal jääma vajaka inimlikest väärtustest. Samuti arvatakse, et eestlaste vahel käib pidev võistlus, et olla teisest parem.

Kuidagi kõik tahavad väga edukad olla. Tallinnas on ikka päris hull ringi liikuda. Nagu tõusiklike inimesi on palju. (2)
/.../ selline liiga palju sellist ülbust või mina ise olemist või siis teistega mitte arvestamist siis. Ehk siis puudub nagu samal ajal see viisakus, suhtlemise selline austus või.. (1)

Samas hindavad osad intervjuueeritavad, et mõneti on Eesti ja Soome saanud nüüd sarnasemaks. Lisaks materiaalsete võimaluste olemasolule on sarnasemaks muutunud ka inimsuhted.

Külalislahkuski on aastatega kadunud. Asemele on tulnudki see oma elu, töö, karjäär. (4)
Ja vist selliseid suuri sünnipäevi ja söömasid ka enam ei korraldata, et ka ikka kadedamaks on inimesed muutunud, ei ole enam sellist ühtset vennaskonda nagu vanasti. (8)

Erinevustena praeguses Soome ja Eesti elus tuuakse välja arenguvõimalused sotsiaalpoliitikas, lisaks nähakse, et soomlased ei ole nii suured materialistid kui eestlased.

/.../eks veel ole puudujääke just nagu selles sotsiaalpooles ja nii. (5)

No ikka palju erinevusi on. Eestis tahetakse nagu üksteist üle trumbata, siin ei saa arugi, et inimene on rikas. Seda, et ennast peab igal pool näitama on Soomes vähem. (6)

3.3.2. Kultuuriline lähedus ja “meie” tunne

Antud alateemasse koondasin intervjueeritavate tunded seoses erinevate maade ja rahvastega, lisaks selle, kuidas intervjueeritavad tajuvad kuuluvust teatud sotsiaalsesse või kultuurilisse gruppi.

Lähedust tunnevad intervjueeritavad peamiselt Eesti ning Soome vastu, kusjuures Eesti nimetamine toimus peamiselt esimesena. Lisaks nendele nimetati tihemini läheduse tundmist Rootsiga.

Eks vist kõige lähedasem on ikka Eesti ja siis tuleb Soome. Eesti on kuidagi hinge küljes, kuigi elu Soomes on saanud armsamaks. (7)

Noh, eks Soome on ikka peale Eestit kohe lähedane. Rootsi äkki ka /.../ (2)

Eesti ja Soome läheduse tagamaadena nimetatakse loomulikult seda, et Eesti on ja jääb kodumaaks, kuid Soomes on kodu ja perekond.

No kindlasti on lähedased Eesti ja Soome. /.../ No tegelikult, kui võtta nii, et Eestis on lapsepõlvkodu ja siin on ikkagi kodu. (1)

Kaugemate riikidena nimetatakse enim Aasia ja Aafrika riike. Peamise põhjusena tuuakse välja seda, et neid riike ei ole palju külastatud ning ka teadmised nende riikide kohta on ebapiisavad.

Vast need Aasia riigid, sest ei tunne neid rahvaid nii palju. (8)

Siis kaugemad on kindlasti Lähis-Ida, Aafrika riigid ka kui seal ei ole käinud. (6)

Vastanute jaoks seostus sõnaga “meie” valdavalt nende perekond ja sugulased Eestis, lisaks nimetati enim läheduse tundmist eestlastega ning soomlastega. Veel nimetati ühtekuuluvuse tundmist oma ea- ja põlvkonnakaaslastega.

*Kindlasti eestlased ja soomlased, siin ei ole nagu vahet. Perekond ja minu sugulased ka. (6)
Eks perekond ja sugulased kindlasti. /.../no kindlasti eestlastega ja soomlastega tunnen vast ja samuti minu ea- ja põlvkonnakaaslastega. (1)*

Intervjuudest jäi kõlama ka enda samasse gruppi asetamine venelastega, kuid seda läbi Soomes kogetud meeldiva kontakti. Siduvaks teguriks nimetati ühise keele (vene keel) oskust ning sarnast minevikku. Osad intervjuueeritavad tõid välja ka temperamendi sarnasuse.

*(venelased) No vast see ühine minevik ikka ja see, et oskan nende keelt. Ja paljud on omal ajal Tallinnas käinud ja heade mälestustega kirjeldavad seda siiani. Ja ... võibolla kuidagi temperament on ka lähedasem, et ei ole nii uimane, vaid ikka kuidagi elavam. (3)
Seal koolitutsel oli väga vahva.. (naerab)... seal olid eestlased ja venelased koos. Ja meil oli väga lahe punt seal. /.../ Aga meil oli omavahel väga lõbus.. ma sain vene keelt rääkida ja me väga hoidsime kokku. (2)*

Paarist intervjuust tuleb välja ka enda samastamine teiste välismaalastega Soomes.

*/.../ aga huvitav, et mind peetakse siin rannikurootslaseks ja mingi aktsent on ilmselt juures nagu rannikurootslastel. /.../täitsa hästi olen hakkama saanud välismaalasena siin. (1)
Aga parim sõbranna, kellega saame kõigest rääkida ja kellega on lausa imeline klapp, on jäänud soome keele kursustelt, tema on rahvuselt tai ja elanud Soomes sama kaua, kui mina. (3)*

Kuigi intervjuueeritavad leiavad sarnasusi enda ja teiste välismaalastega või välismaal elavate inimestega, siis läheduse tundmist Soomes elavate eestlastega ei nimetata. Pigem üritatakse ennast vastandada nõ “tüüpilise eestlasega Soomes” või tuuakse välja, et lisaks rahuvusele peab inimsuhetes olema ka midagi muud siduvat.

*(“tüüpiline” eestlane Soomes) ... kuid kui ma olen siin Soomes, siis vahest tundub, et nagu ei tahaksi kohe tunnistada oma seotust Eestiga. Kui Helsingi tänavatel näed lallamas neid niiõelda jorss ehitajaid. Ega eestlased ei vaja Soomes erilist tutvustamist, igal soomlasel on suhteliselt kindlalt väljakujunenud arvamus Eestist ja eestlastest. Vähemalt Helsingi piirkonnas on suhteliselt kindlalt esindatud valjuhäälned röökid, purjus ja labane ehitaja-oss. (3)
Ei, kun ma ei tea, ma olen kindlasti imelik, aga ma ei koe, et mul oleks nendega nagu väga palju ühist. Ma olen üritan küll, no sellepärast, et ikkagi eestlased ja noh, aga (pikem paus) sellest ei tule nagu midagi, sest see on nagu täiesti erinevad asjad, aga, noh (naerab), ma olen kindlasti imelik. (1)*

3.3.3. Kultuurilise kohanemise tüpoloogia

Lisaks eelnevale vertikaalsete ja horisontaalsete analüüsitehnikate kombineerimisele on järgnevalt analüüsis kasutatud tüpoloogilist lähenemist. Tüpoloogia moodustamise eesmärgiks on uurida, kuidas on toimunud intervjueeritavate kultuuriline kohanemine Soomega. Vastavalt tüpoloogilise lähenemise põhimõtetele (Dey 2005) luuakse indiviidide grupid ehk tüpoloogia varasema detailse analüüsi käigus leitud kesksete kategooriate alusel. Selliste kesksete üldkategooriate lõikes indiviidide sarnasuste ja erinevuste vaatlemise tulemusel “kerkivad” andmetest esile analüüsitava kesksete teemade omavahelised kombinatsioonid. Selline iga leitud unikaalne analüüsitava omaduste kombinatsioon moodustabki ühe tüübi.

Käesolevalt on tüpoloogia moodustamise aluseks kolm oliulisemat teemat, mis kerkisid eelnevas analüüsis andmetest esile. Tegemist on teemadega, mis olid läbivad kõikide intervjuude võrdluses.

Analüüsi kesksed teemad on järgmised:

1. Soome/Eesti ja soomlaste/eestlaste tajumine 90-ndate alguses ja nüüd – teema hõlmab intervjueeritavate hinnangut Eesti ja Soome elule ning inimestele 90ndatel ning hetkel
2. Suhtevõrgustik praegu – teema hõlmab iga konkreetse intervjueeritava suhtevõrgustiku vaatlemist – kellega suhtleb Eestis, kellega Soomes ning suhtlemisaktiivsust.
3. Meediaväli praegu – dimensioon hõlmab konkreetse intervjueeritava meediajälgimise sagedust ja mitmekesisust nii kanalite mõttes, aga ka ruumilist fookust (nt Soome, Eesti vms meedia jälgimine, huvi uudiste kohta eri maadest).

Nende dimensioonide omavaheliste kombinatsioonide alusel leiti tüpoloogia, st eelnevalt analüüsitud dimensioonide lõikes tehtud horisontaalse analüüsi tulemusel eristus 4 erinevat kultuurilise kohanemise/orientatsiooni tüüpi. Tüübid on esitatud järgnevas tabelis 2. Kuigi ka ühe konkreetse tüübi sees võivad ilmned teatud erinevused, on erinevused teiste tüüpidega suuremad. St ühe konkreetse tüübi korral eristub suhteliselt

ühtne “muster” oma meedia jälgimise harjumusi, tajutavaid kultuurilisi distantse ning suhteõrgustikku kirjeldades.

Tabel 2. Kultuurilise kohanemise tüpoloogia

	I Avatud, (süsteemikeskne) orientatsioon	II Eestile ja sotsiaalsetele suhetele orienteeritud	III Soomele orienteeritud	IV Vastuoluline
Int.numbrid	5	8	1, 7, 3, 4, 6	2
Soome/Eesti ja soomlaste/eestlaste tajumine	Tajumisel keskendutakse eelkõige riigi kui terviksüsteemi omadustele (majandus, piirid jms), Soomet nägi varem ja näeb nüüd positiivselt, samuti Eestit (vaid riiki tervikuna nähti varem negatiivselt, st majandus ja piirid) nt int5.	Näeb ja analüüsib muutuseid Eesti elus, 90ndatel hindas tihedaid sotsiaalseid suhteid, mida hetkel näeb jahenenud olevat; Soomet kui riiki hindab positiivselt, inimesi negatiivselt (8)	Praegune suhtumine Soome kõigil positiivne; Eestis toimunud muutusi näevad kõik negatiivsetena. 90ndatel oli suhtumine Eestisse kas negatiivne (int 1, 7), positiivne (int 6) või sõltus olukorrast (int 3, 4). 90tel oli suhtumine Soomesse positiivne (int 6 ja 7) või teatud eelarvamustega (int 1, 3, 4).	Varem nägi Eestit (majandus ja sotsiaalsed suhted) ja Soomet positiivselt, praegu mõlemat negatiivselt (int2)
Suhteõrgustik	Suhteõrgustik üldiselt lai, kuid vähesed kontaktid eestlastega Soomes (int5).	Suhted lähedasemad välismaalastega Soomes, va teised eestlased Soomes (int8).	Suhteõrgustik suhteliselt lai; kuigi teatakse ka Soome eestlasi, puudub ühel osal vastajatest nendega ühisosa (int 1, 3, 7) Int4 suhteõrgustik lai, tutvused ka Soomes elavate eestlaste hulgas (etteheiteid ei tee); Int 6 suhteõrgustik lai, kuid parimad sõbrad jäänud lapsepõlvest (osa neist elab ka Soomes), ent tuttavaid on Soomes palju juurde tekkinud	Suhteõrgustik küllaltki lai, kuid pigem on tekkinud uusi tutvusi kui sügavaid sõprussidemeid(int 2).
Meediaväli	Jälgib pigem Soome meediat (int5).	Jälgib pigem Eesti meediat (8).	Lai meediaväli, st nii Eesti kui ka Soome (int1, int3, int4, int 6). Erinevalt esimesest ja kolmandast intervjuust on meediaväli pigem soomekeelne (int 7).	Meediale ei omista suurt tähendust, kuid pigem jälgib Soome meediat(int2).

I tüüp: avatud, (süsteemikeskne) orientatsioon (int nr 5)

I tüübile on omane keskimisest suurem süsteemikesksus, st eluga rahulolust ja kohanemisest rääkides kasutati riigile ja riigikorrale (nt sotsiaalsüsteem) viitavaid mõisteid. Selliselt võib oletada, et teatud grupi jaoks võis Soome mineku otsuse tegemine sõltuda sellest, millisena nähti ühe või teise riigi hüvesid (majandus, piiride avatus). Orientatsioonile on omane küllaltki suur kultuuriline paindlikkus ja suhteliselt hea kohanemisvõime, mille kinnituseks on suhteliselt lai suhtlusvõrgustik nii Soomes kui Eestis.

Soome/Eesti ja soomlaste/eestlaste tajumise seisukohalt iseloomustab I tüüpi keskendumine eelkõige riigikesksetele omadustele nagu majandus ning piiride suletus. Vähem nähti kahe maa võrdluses inimeste erinevusi või sarnasusi. Soomet kui riiki nähti varem ja nähakse ka nüüd positiivselt Samuti kirjeldati suhteliselt positiivsena Eestit; vaid riiki tervikuna nähti varem negatiivselt, st majandust ja piiride suletust ja ka praegust Eesti elu hinnates tuuakse välja peamiselt just negatiivsed muutused.

Suhtlusvõrgustik on antud orientatsiooni korral lai nii Soomes kui Eestis. Suheldakse tihedalt kohalike soomlastega, aga ka teiste välismaalastega. Teisi eestlasi Soomes teatakse ja kokkupuutel vesteldakse, kuid lähedasemaid kontakte tekkinud ei ole (suhe neutraalne). Kodueestlastega (sõprade-sugulastega) suhtlemine on aga aktiivne.

I tüüpi iseloomustab pigem Soome meedia aktiivne jälgimine. Informatsiooni Eesti kohta erinevate meediumide kaudu ise otsimas ei käida, vaid see jõuab intervjueeritavateni Soome uudiste vahendusel või Eestis elavate sõprade-sugulaste vahendusel.

II tüüp: Eestile ja sotsiaalsetele suhetele orienteeritud (nt nr 8)

Tüübile on üldiselt omane inimestevaheliste suhete tähtsustamine ning see on mõjutanud ka kohanemist Soomes. Kuivõrd 90ndate aastate alguses iseloomustas Eesti elu suure rõhu asetamine kollektivistlikele väärtustele ning inimestevaheline kontakt oli tihe, siis näeb antud tüüp muutusi ja Soome erisust just selles vallas. Soomes valitsev valdavalt individualistlik elukorraldus ning suhteline jahedus inimsuhetes on selle tüübi kohanemisprotsesside suureks mõjutajaks just eeskätt seetõttu, et antud tüübil tuli umber hinnata ka seni tähtis olnud väärtusteskaala.

Soome/Eesti ja soomlaste/eestlaste tajumise seisukohalt on II tüübile iseloomulik Eesti elus toimunud muutuste teadlik tajumine ning analüüsimine. Selliselt erineb antud tüüp teistest selge toimunud protsesside mõtestamisega. Väga olulisel kohal hinnangu andmisel on sotsiaalsed suhted: 90-ndate alguses hindas Eesti elus kõrgelt tihedaid suhteid inimeste vahel, mida praeguses Eesti elus näeb vähenenud olevat. Elu Soomes hindab riigi tasandil positiivseks, kuid sotsiaalsete suhete seisukohalt negatiivseks.

Antud tüüp on teistega võrreldes selgelt enam suhtevõrgustikule orienteeritud, st oluliseks peetakse inimsuhteid ning lähedust tuntakse ja suheldakse pigem Soomes elavate teisest rahvusest inimestega. Põhjuseks on ilmselt teiste rahvuste (nt venelased) suurem avatus sõprusuhetes võrreldes soomlastega. Eestlasi Soomes teab, kuid ei suhtle.

Antud tüübi esindaja jälgib enam Eesti meedias toimuvat ning saadav pilt on pigem Eesti-keskne.

III tüüp: Soomele orienteeritud, kriitiline (Intervjueeritavad nr 1, 3, 4, 6, 7)

III tüübile on iseloomulik orienteeritus Soomele ning kriitiline suhtumine oma rahvuskaaslastesse (nii Eestis kui ka Soomes) ning hetkel Eestis kehtivatesse väärtushinnangutesse. Selle tüübi esindajad on ühiskonnas toimuva suhtes kriitilised ning avatud informatsiooni vastuvõtul ja ümbritseva tajumisel. Kuid erinevalt teisest tüübist, kus väljendati samuti teadlikkust toimuvatest protsessides, on antud indiviidide grupp selgelt Soomele orienteeritud (vrdl Eestile orienteeritud tüüp nr 2). Erinevalt esimesest tüübist, mille korral Eestis tänapäeval toimunud muutuseid nähakse positiivsena, on antud orientatsioon Eestis toimud arengute suhtes kriitilisem. Kohanemine Soomes on toimunud üldiselt hästi, suhtevõrgustik on mitmekesine.

III tüübile on iseloomulik positiivne arvamus Soomest, kuigi osad intervjueeritavad (int 1, 3, 4) suhtusid Soome elama asudes uude elukohta ning inimestesse väikese eelarvamusega. Selline eelarvamus oli aga tekkinud vahendatud kontaktide põhjal, st nende aluseks oli televisiooni kaudu Eestit külastanud Soome turistide põhjal loodud ettekujutus.

Ühiselt on antud tüübile omane praegune Soome nägemine positiivselt või pigem positiivselt (elukeskkonna osas positiivselt – ühiskond, majandus, loodus, inimeste väärtushinnangud nagu austus kaasinimeste vastu, ausus jms). Lisaks on kõigile antud

grupi indiviididele iseloomulik praegusest Eesti elust esitatav negatiivne ettekujutus; pessimistlikud ollakse eelkõige kultuurisfääri suhtes – materialistlike väärtuste liigne hindamine (int 4, 6, 7), elementaarse viisakuse puudumine (int 1, 3), inimlike väärtuste alahindamine (int 7).

Tüübile on omane mitmekesine suhtevõrgustik – suheldakse üldiselt aktiivselt nii kohalike soomlastega, kui ka muude rahvuste esindajatega. Soomes elavaid eestlasi teatakse ja põgusalt ka suheldakse (int 1, 3, 4, 6, 7), kuid lähedust nendega ei tunta (int 1) või siis heidetakse neile ette negatiivse maine kujundamist Soomes (int 3). Teiste antud tüübi alla kuuluvate intervjueeritavate jaoks ei omanud suhted eestlastega Soomes erilist negatiivset või positiivset alatoonit.

Üldiselt on selle tüübi meediaväli lai, st jälgitakse aktiivselt nii Eesti kui Soome kanaleid (int 1, 3, 4, 6). Erinevalt teistest on meediaväli pigem soomekeelne intervjueeritaval 7. III tüübile on üldiselt iseloomulik soov olla kursis maailmas, sh ka Eestis ja Soomes toimuvaga ning vastavalt saadud infole antakse ka hinnang ühele või teisele ühiskonnale tervikuna. Peamisteks informatsiooni hankimise kanaliteks on Soome TV ning interneti vahendusel ka Eesti *on-line* väljaanded. Meediat jälgitakse aktiivselt iga päev. Tüübi sees eristusid alatüüpina veel need vastajad, kellel on võimalus lisaks Soome telekanalitele jälgida ka Eesti Tv-d ning ostavad Soomes Eesti ajalehti (int 6) ning kes Eestis käies toovad Soome kaasa ka kohalikke ajalehti-ajakirju (int 4).

IV tüüp: Vastuoluline (Intervjueeritav nr 2)

IV tüüpi iseloomustab läbiv negatiivne hinnang nii praeguse Soome kui Eesti elu tajumisel. Oluline ilming on siinkohal ka see, et 90-ndatel nähti mõlema riigi elukorraldust positiivsena, tuues esile pigem rahulolu materiaalsete võimaluste kättesaadavuse ja rohkusega.

Suhtevõrgustik on antud tüübil lai ning sellesse kuuluvad nii soomlased, kui ka välismaalased. Kuigi teatakse ka eestlasi Soomes, on need kontaktid tekkinud pigem Eestis elades ja säilinud siiani. Suheldakse ka sugulaste-sõpradega kodumaal, kuid neid kontakte ei hinnata piisavalt tihedateks.

IV tüübile on omane pigem Soome keskne meediaväli. Peamiseks infoallikaks on Soome television ning selle kaudu saadud informatsiooni ei suhtuta kriitiliselt. Antud tüübile ei

mängi meedia elus olulist rolli ning selle jälgimisele ei omistata erilist tähendust. Kuigi antud tüüpi iseloomustab teatud suhtlusvõrgustiku olemasolu, annab vähene meediajälgimine ning teatud “pettumus” nii Soome kui ka Eesti elus tunnistust teatud võõrandumistendentsidest. Vastuoluliseks on antud tüüpi nimetatud põhjusel, et vaatamata suhteliselt positiivsele Eesti ja Soome tajumisele 90-te alguses, mis võis luua soodsa pinnase kohanemiseks, ei tunta end praeguses olukorras kuigi mugavalt.

Analüüsitud kohanemisviiside kokkuvõttena võib öelda, et kuigi vaadeldud Soome 90.aastate alguses elama asunud eestlaste motivatsioonid olid suhteliselt sarnased, kasutati erinevaid viise Soome eluga kohanemisel, aga ka Eestis toimuvate ühiskondlike muutuste mõtestamisel. Analüüs näitab, et ükski konkreetse ressursi puudumine ei vii automaatselt kultuuriliste barjäärideni ning kohanematusetele ühiskonnaga (nt kontaktide puudumine Soome eestlastega ei loo negatiivset pinnast Eestiga lähedase suhte kujunemiseks või säilitamiseks). Siiski näitavad tulemused, et meedia jälgimise harjumused, sotsiaalne võrgustik ning Eesti/Soome tajumise viisid loovad teatud erinevad viisid, kuidas on kohanatud Soomes.

IV JÄRELDUSED JA ARUTELU

Töö eesmärgiks oli uurida, milline on olnud 90-ndate aastate alguses Soome emigreerunud eestlannade kultuurilise kohanemise etapid ning barjäärid. Uuringus analüüsitud andmed on kogutud intervjuudena, kus vaadeldi Soome elama asunute sügavamaid põhjusi välismaale kolimiseks, eeldusi kultuuriliseks kohanemiseks ning kohanemist võõrsil elatud aja jooksul. Sõltuvalt töö eesmärgist ning aluseks olnud teoreetilisest materjalist saab töö tulemused kokku võtta järgnevalt.

1. Kuidas kujunes otsus asuda elama Soome?

Otsuse kujunemist võib kõigi vastajate lõikes pidada aktiivse kultuuridevahelise kommunikatsiooni tulemuseks. Kuivõrd kokkupuuted ja aktiivne suhtlus soomlastega (kirjavahetus, kokkupuuted tänu harrastustele ning sõprade-tuttavate vahendusel) oli viinud lähedaste sõprussidemete tekkimiseni, siis oli see üheks peamiseks elukohavahetuse eelduseks.

1.1. Mille alusel tehti otsus asuda elama Soome (nt milliseid teisi mõjutusi mainitakse lisaks perekondlikele põhjustele)?

Lisaks perekondlikele põhjustele toovad vastajad välja, et elukohavahetuse taga olid ka teatud muud mõjutajad nagu näiteks Eesti ühiskonnas valitsev ebastabiilsus, piiride suletus ning soov paremate majanduslike võimaluste järele. Soome kolimise eel intervjuueeritavad hirne ei tundnud, mis viitab ka suhteliselt suurele kultuurilisele avatusele ning valmisolekule elumuutuseks.

1.2. Millised olid varasemad teadmised ja kokkupuuted Soome ja soomlastega?

Arvamus Soomest ja soomlastel oli intervjuueeritavatel kujunenud erinevalt: ühest küljest rõhutati Soome televisiooni mõju arvamusel kujundamisel, kuid suuresti oli see siiski mõjutatud ka Eestit külastatavate soomlastega isiklikul läbikäimisel.

2. Millisena tajuti Soomet ja soomlasi Soome elama asudes?

2.1. Kuidas tajuti Soomet ja soomlasi Soome elama asudes? Millisena tajuti soomlaste suhtumist sisserännanute kohta?

Soome kolides nägid eestlannad positiivsete aspektidena Soomes ja soomlastes neid faktoreid ja isikuomadusi, mis Nõukogude Eestis au sees ei olnud või millest tunti puudust. Näiteks toodi välja soomlaste usklikkust, aga ka ausust ning lihtsameelsust. Üldises aspektis aga ühiskonna stabiilsust ning materiaalsest turvatunnet. Seevastu negatiivsemate joontena tajuti soomlaste kinnisust ning Soome elama asunutel hakkas silma ka Eestist erinev individualistlik rõhuasetus ühiskonnakorralduses.

Üldiselt kogesid eestlannad Soome kolides positiivset vastuvõttu, kuid vastustest kumas läbi eestlannade alateadlik hirm, et neisse suhtutakse kui vaesematesse või lihtsalt madalamal positsioonil olevasse rahvasse. Ühtegi selgelt negatiivset kogemust vastustest ei ilmnunud, mis kinnitab, et antud hirmu alus võis peituda Eesti medias, mis vastavaid stereotüüpseid pilte Eesti-Soome suhetest luua võis.

2.2. Mille põhjal ettekujutus Soomest ja soomlastest kujunes? Millist rolli mängis jälgitav meedia, intervjueritavate sotsiaalne võrgustik vms?

Arvamus Soomest ja soomlastel oli intervjueritavatel kujunenud erinevalt: ühest küljest rõhutati Soome televisiooni mõju arvamuse kujundamisel, kuid suuresti oli see siiski mõjutatud ka Eestit külastatavate soomlastega isiklikul läbikäimisel. Ettekujutus soomlastest ja Soomest oli seega kahesugune- esiteks toodi välja meedia ja turistide nägemise põhjal loodud küllaltki negatiivse alatooniga suhtumist soomlastesse, teisalt aga rõhutati isiklike kontaktide tulemusel saadud positiivset muljet naaberrahvast ning tõsteti esile soomlastes hinnatavaid väärtusi (nn ausus, sõbralikkus, abivalmidus, usklikkus). Kuigi ettekujutus soomlastest ei olnud üdini positiivne, siis Soome elama asudes olid kõik intervjueritavad siiski avatud ning eksisteerivaid stereotüüpsel ettekujutustel ei lastud oma kohanemist mõjutada.

Soome televisiooni jälgimisel oli intervjuude vastuste põhjal oluline roll ettekujutuse loomisel Soome ühiskonnast ning sealsetest võimalustest. Ettekujutuste loomisel soomlastest oli seevastu suurem osatähtsus isiklikel kokkupuudetel soomlastest

turistidega, aga veelgi enam lähedastel kontaktidel (töö, sõprussidemed, töökaaslased jms).

3. Millised kultuurilise kohanemise viisid eristuvad?

Kõikidest intervjuudest jäi kõlama see, et Soome kolides sooviti kiirelt kohaneda ja sisse elada Soome ühiskonda. Seetõttu suhtuti tõsiselt soome keele õppimisse ning üritati võimalikult vähe eristuda tavapärasest Soome elanikkonnast.

Kuivõrd intervjuueeritavad olid valdavalt enne elukohavahetust aktiivselt kokku puutunud erinevast rahvusest inimestega, siis kultuuridevahelise kommunikatsiooni nüansse (näiteks rahvuste kultuuriliste eripärade arvestamine kommunikatsioonis, erinevad suhtlustavad) ning kultuurierinevusi ei tajutud kuigi hirmutavatena.

3.1. Kuidas on muutunud Eesti/eestlaste ning Soome/soomlaste tajumine Soomes elatud aja jooksul?

Soome ja soomlaste tajumine ei ole intervjuueeritavatel suures plaanis Soomes elatud aja jooksul muutunud. Esmaste ootuste põrkumine (näiteks arusaam, et inimestevahelisel suhtlusel ei ole Soomes nii suurt osatähtsust, ootamatult suur bürokraatia ning inimestevahelise suhtluse jahedus ning ükskõiksus) toimus vastajatel vahetult Soome kolimise järel ning edasise elu jooksul ei ole suuri üllatusi rahva tundmaõppimisel ette tulnud. Olulisteks on jäänud samad väärtused, mida hinnati Soome kolides.

Soomes elatud aastate jooksul võib vastajates tajuda kohanemist kohaliku eluga – tähtsustunud on Soome ühiskonnas au sees olevad väärtused. Tihti tuli vastustest nõridade vahelt välja, et kriitlisemad ollakse nüüd pigem kodueestlaste ning teiste eestlaste vastu Soomes kui kohaliku elanikkonna suhtes. Teatud mõjutajana saab siinkohal vaadelda meediat – Soome televisiooni vahendusel eestlaste kohta edastavas teabes on vastajate jaoks valdavalt kõlama jäänud negatiivsed sündmused. Loomulikult võib siinkohal leida teatud tundlikkust – kindlasti kõik inimesed soovivad, et nende rahvuskaaslaste kohta räägitaks rohkem positiivset kui negatiivset, sest tuntakse ikkagi sidet oma kodumaaga ja võibolla ka teatud vastutust või kohustust.

Uurimusest tuli välja, et Soomes elavad eestlannad samastavad end pigem teiste välismaalastega Soomes kui soomlaste või eestlastega. Üllatav oli see, et Soomes elavate teiste eestlastega ei tunta midagi ühist ning ennest üritatakse nendega pigem vastandada. Seevastu näiteks Soomes elavate venelastega tundsid antud uurimuses osalejad sarnasust ning lähedasi kontakte nendega oli mitmetel vastajatel. Peamiseks põhjuseks toodi ühist minevikku, aga ka iseloomu sarnasust ning avatust, mis läbi kontaktid on isiklikumad ning soojemad.

3.2. Kuivõrd ja millisel viisil ollakse kohanenud tajutud kultuuriliste barjääridega?

Kultuuriliste barjääridena kerkisid antud töös esile esialgne ebapiisav keeleoskus ning etnotsentrism. Keelebarjääri likvideerimisega hakkasid kõik intervjueeritavad väga aktiivselt tegelema juba vahetult Soome kolimise eel või siis Soome elama asudes. Sellesse suhtuti väga tõsiselt ning keeleoskust nähti võimalusena kohaneda Soome ühiskonnaga.

Soome kultuuri suhtusid intervjueeritavad avatult ning positiivselt, kuid esialgu sai enamikule vastajatest häirivaks teguriks soomlaste küllaltki suur reserveeritud ning eestlaste mõistes sotsiaalsete suhete vähene tähtsustamine. Kuna uuringus kasutatud eestlannad olid harjunud 90ndatel ja enne seda Eestis kehtinud rõhutatult kollektivistliku ühiskonnakorraldusega, siis oli selle puudumine Soome kolides mõneti ehmatav ja seda tõlgendati esialgu negatiivse nähtusena. Soomes elatud aja jooksul on intervjueeritavate suhtumises täheldada ka selles vallas muutusi. Tendentsi individualistlike väärtuste tähtsustamisele ning sotsiaalse suhtluse jähnemisele on intervjueeritavad märganud ka praeguses Eesti ühiskonnas ning seda nähakse kui paratamatut olukorda.

Antud töö raames koostatud uurimuse ning saadud tulemuste põhjal võib väita, et Eestist Soome elama asunud olid kultuuriliselt avatud juba enne reaalselt elukohavahetust. Kuigi Nõukogude Eesti suletus muutis elanikkonna vaba liikumise peaaegu võimatuks, otsisid

inimesed kultuuridevahelisi kontakte ning ka omasid neid. Tänu aktiivsele kultuuridevahelisele suhtlusele (kirjavahetus, suhtlus läbi hobide) olid inimesed teadlikud, avatud ning valmis elukohamuutuseks.

Ümberasumisel Soome oli intervjueeritavate vastustes tunda alateadlikult tajutud arvamust, et soomlased ei suhtu neisse kui võrdsetesse ning seda just materiaalistest võimalustest lähtuvalt. Siinkohal võib täheldada väärtuste ülehindamise märke, st eriline tähendus omastati asjadele, millest tunti puudust. Seevastu soomlaste jaoks ei tundunud ebavõrdne majanduslik positsioon suhetes eestlastega sugugi mitte määrav olevat. Peale ühe intervjueeritava ei kogenud keegi otsest ebavõrdset kohtlemist või eestlaste vaesuse rõhutamist. Siinkohal võib tuginedes töö teoreetilises osas viidatud varasematele uurimustele väita (Kanninen 1999), et eestlaste madal enesehinnang ning ettevaatlikkus 90ndatel suhetes soomlastega olid suuresti kantud meedia poolt kujundatud.

Kogu uurimuse põhjal võib väita, et kohanemine Soomes on pigem olnud mõjutatud paralleelselt Eestis toimunud ühiskondlikest muutustest kui varasemates uuringutes rõhutatud traditsioonilistest kohanemisbarjääridest nagu selleks on keeleerinevused või vastastikused stereotüübid (Veere 2002, Hofstede ja Pedersen 2004). Tänu keeleliste sarnasustele ja geograafilisele lähedusele on intervjueeritavate kohanemine Soomes olnud sujuv. Kohanemisprotsessis osaleti aktiivselt ning soov saada osaks Soome ühiskonnast oli suur. Põrkumine tundus, et toimus pigem Soome elama asudes üldiste väärtushinnangute tasandil. Eestis Nõukogude võimu ajal levinud väärtused on osaliselt eestlastes nii kinnistunud, et nende puudumist Soomes hinnati alguses negatiivselt. Siinkohal on jutt peamiselt individualistlikest-kollektivistlikest suundumustest ühiskonnakorralduses. Vastavalt teoreetilistele lähenemistele võib siinkohal täheldada Jandt'i poolt (2001) välja toodud etnotsentrismi ilminguid, mille järgi otsustusi teise kultuuri kohta tehakse oma kultuuris kehtivate väärtuste pinnalt.

Tuginedes John Berry kahe-suunalisele akulturatsioonimudelile (Berry 1992), on tegelikult raske väita, kas eestlaste kohanemisel on toimunud integratsioon või assimilatsioon. Ilmselt on siinkohal raske leida puhast tüüpi. Kui integratsiooni all

mõistetakse päritolumaa ning asukohamaa kultuuri teatud kooseksisteerimise viisi leidmist, siis tekib küsimus, et millist kultuuri kandsid Eestist 90ndate alguses lahkunud inimesed. Paljud väärtused olid tookord Nõukogude võimu poolt kunstlikult tekitatud või mõjutatud, seega jälgides eestlaste kohanemisprotsess tuleks arvestada, et vaadeldaval ajajärgul toimus asukohamaa kultuuri tundma õppimisega paralleelselt ka päritolumaa kultuuri ja väärtuste sõnastamine ning ümberhindamine. Seega võib eestlaste kohanemisel tajuda teatud integratsiooni ja assimilatsiooni piiril asetsemist.

Eestlaste kohanemisprotsesse jälgides ning kõrvutades neid Pjotr Sztompka kultuuritrauma teooriaga (Sztompka 2004) võib oletada, et Eestist Soome elama asumine oli osadele inimestele püüdluseks ületada kultuuritraumat. Hirm kokkuvarisenud ühiskonnakorra ees ning tuleviku ebaselgus andsid Soome elama asunutele tõuke uue asukohamaaga kiiremaks kohanemiseks, kuivõrd sealne elu pakkus turvalisust ja kõike muud, millest eelnevalt puudust tunti. Kohanemissoovi innukust kinnitab ka asjaolu, et elukohavahetuse ees ei tundud hirmu ning püüdlus edukate kohaliku keele õpingute kaudu ühiskonnaga ja uue kultuuriga paremini kohaneda oli vastajate osas valdav. Vastavalt Hofstede seisukohale, et kultuuriline kohanemine sõltub paljuski isikust endast ning tema tahtest mõista teisi kultuure või hinnata, et 90ndate alguses Soome suundunud eestlannad tõesti soovisid väga kohaneda uue elukeskkonnaga ning kultuuriga.

Jälgides Soome eluga kohanemise etappe võib väita, et kuigi intervjuueeritavad on enamasti Soome elusse kenasti sisse elanud ning seda maad nähakse kui kodu, on 90ndate alguses Eestis toimunud sündmuste tõttu tekkinud kultuuritrauma ületamine enamikul vastajatest alles pooleli. Kodumaa ja rahvuskaaslaste suhtes tuntav teravalt kriitiline vaade ning kunagise Nõukogudeaegse elukorralduse ülehindamine annab sellele teatud mõttes kinnitust.

Traumat on käesoleva töö analüüsis leitud kultuurilise kohanemise tüpoloogias väljendatud erinevalt. Võib väita, et kõige tugevamalt elab seni kultuuritraumat üle vastuoluline tüüp, kes oli Nõukogude Eestis valitseva elukorraldusega rahul ning omas tookord ligipääsu enamiku elanikkonna jaoks kättesaamatutele materiaalsetele

resurssidele. Kuivõrd antud tüübile tähendas Eesti ühiskonnakorralduse muutus ilma jäämist võimalusest end tunda teistest paremana ning eristuda ja kellel Soome minek võis olla loodetud lahendus süsteemi-traumale, tegelikult seda lahendust ei saanud, mistõttu praegu on mõlemast ühiskonnast "võõrandunud". Loomulikult võib selle olukorra taustal näha ka intervjueeritava isiklikku traagikat, kuna ei tunta ennast Soome ühiskonna täisväärtusliku liikmena (ei ole õnnetunud leida tööd ning väga lähedasi sõprussidemeid ei ole tekkinud).

Süsteemikeskne tüüp on enda jaoks muutused ja trauma läbi mõtestanud ning seeläbi ka eluga uues keskkonnas kohanenud. Samas Eestile orienteeritud strateegia näitab, et ka sellise instrumentaalse integratsiooni korral, mil põhimõtteliselt saadakse hakkama teises ühiskonnas, ei pruugi tekkida lähedustunnet elukohamaaga. Soomele orienteeritud tüüp, kes minu tüpoloogias näeb Eestis toimuvaid sündmusi ning eestlaste käitumist väga kriitilises valguses, on ilmselt samuti alles kultuuritrauma läbimise poolel teel. Ka selle tüübi rõhutatult aktiivne meediatarbimine ning kriitilisus viitab teatud mõttes kestvale kultuuritraumale. Toimuvaid protsesse on jälgitud kõrvalt kümne aasta lõikes ning teatud aspektides end eestlastega samastamine ning teisalt vastandamine ei ole andnud lõplikku lahendit enda kultuurilisel positsioneerimisel.

Soome elusse sisse elades on eestlased omaks võtnud ja hindama hakanud väärtusi, mis nende elus kunagi puudu on olnud. Samas ilmnes uurimusest, et väärtusi, mida hinnati (näiteks lähedased ja tihedad suhted), on üritatud tähtsustada ka Soomes. See peegeldub peamiselt eestlaste suhtlusvõrgustikku vaadeldes. Kuivõrd asukohamaa elanikkonna sotsiaalset avatust hinnatakse erinevaks, siis on loodud suhteid teiste rahvuste esindajatega Soomes. Ka see viitab intervjueeritavate kultuurilisele avatusele ning paindlikkusele.

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö “90. aastate alguses Soome emigreerunud Eesti naised: kultuuriline kohanemine ja barjäärid” eesmärgiks oli jälgida vaadeldaval ajajärgul Eestist lahkunute võõrsil kohanemise etappe ning võimalikke tekkinud barjääre.

Uurimisprobleemile vastuse saamiseks viisin läbi 8 intervjuud perioodil märts-aprill 2010. Kogutud materjal võimaldas saada vastuse töö kesksetele küsimustele.

Bakalureusetöö empiiriline osa näitas, et kuigi Nõukogude Eesti oli välismaailmale küllaltki suletud, omasid eestlased suhteid teistest rahvustest inimestega ning väärtustasid kultuuridevahelist kommunikatsiooni kõrgelt. Kontakte otsiti aktiivselt ning kuigi intervjuueeritavad ei avalda seda, et välismaale kolimine oleks olnud eesmärk omaette, seda ka ei välistatud.

Kõik intervjuueeritavad olid Soome kolides kohanemisele avatud ning seda iseloomustab peamiselt soov õppida selgeks asukohamaa keel ning mitte eristuda asukohamaa elanikest. Lisaks ilmestab 90ndate alguses Soome elama asunute avatus ning positiivne vaade soomlastele ja Soomele. Kuigi meedia ja järjest tihenevate isiklike kontaktide vahendusel loodud stereotüübid ei olnud soomlaste osas kõige positiivsemad, nähti Soome kolides eelistatult soomlaste positiivseid jooni.

Tööst selgub, et kohanemisele Soomes andsid omaette mõiste samal ajal Eestis toimunud ühiskondlik-poliitilised sündmused. Mõneti võib vaadelda Soome kolimist ning soovi seal kiiresti kohaneda ka kui võimalust põgeneda murranguliste ja ebakindlust suurendavate sündmuste eest kodumaal. Elukohamuutusega kohanenult ollakse aga hakatud vaatama elule kodumaal kõrvaltvaatajana ning suhtumist iseloomustab üldiselt kriitiline ning pigem negatiivne alatoon. Soomes elavad eestlannad ei samasta end otseselt soomlastega ega ka eestlastega, kuid leitakse teatavaid ühisjooni ja hinnatakse kontakte teiste välismaalastega Soomes.

Peamiste elukohavahetusel esinevate barjääridena joonistusid uuringust välja ühiskondlike väärtushinnangute põhjal tekkinud erisused. Nõukogudeaegsest Eestist Soome kolinud eestlannad tajusid kõige teravamaid vastuolusid üldiselt hinnatud väärtuste osas. Kui kodumaal oli olulisel kohal kollektivistlikud ühiskonnakorralduslikud jooned, siis Soome oli enam individualistlik ning seda ilmsestas peamiselt jahedus sotsiaalsetes suhetes ning formaalsus. Eestlannad on seda barjääri ületades leppinud Soome ühiskonnakorraldusega, kuigi nendivad, et peamise Nõukogude aegse elu positiivse joonena on meeles just tihe suhtlus lähikondlastega. Oma praeguses elus on üritatud soomlastele iseloomulikku sotsiaalsete suhete jahedust kompenseerida suhetega teiste rahvuste esindajatega Soomes ning tiheda kodumaal elavate sõprade-tuttavatega läbikäimisega.

Summary

The aim of the Bachelor thesis “Cultural adaption and barriers based on Estonian women emigration to Finland in the beginning of 90ies” is to study differest phases of the cultural adaption and to find out if there were any barriers distinguished during the adaption.

To study the topic I conducted interviews with 8 women during the period march – april 2010 and collected material enabled to find the answers to the main questions of the thesis.

The empirical part of the study showed that although Soviet Estonia was closed to the western world, it was common that Estonians had contacts with the people from different countries and the intercultural communication was highly esteemed and practiced. Contacts were actively arranged and although interviewees don`t mention that the movement abroad was planned they don`t deny it as well.

All interviewees were opened to the new culture and adaption and it was shown by learning the native language fast and wish to be as similar to the Finnish nation as possible. Additionally Estonians were open-minded and positively disposed to the Finns although the stereotypes and the contacts through media hadn`t been quite positive since emigration.

The research showed that very important role in adaption was on social and political events which took place in Estonia in the beginning of 90ies. Partly the emigratioin to Finland can be handled as the possibility to ”run away” from the social changes in Estonia. As the adaption period in Finland is now conquered Estionians have quite critical views to Estonian life and Estonians nowadays.

The main barriers in the adaption were based on different value judgements which were common in Estonia and Finland during the period of emigration. Estonians felt mainly

differences in commonly accepted value judgments. There were collective values appreciated in Estonia based on the Soviet polity in the 90ies. On the contrary there was very individualistic polity in the Finland during that time which was characterized by superficiality in social relations and high formality. To exceed the barrier of different value judgments Estonians have accepted the Finland highly individualistic society but they feel more common values with Russians and other foreigners in Finland.

Viidatud allikad

- Berry, J. W. (1992). Acculturation and Adaption in a New Society. *Interbational Migration*. Vol. XXX
- Carey, J. (2008). *Communication as Culture: esseys on media and society*. London: Routledge.
- Hofstede, G. & P. B. Pedersen. (2004). *Kultuuri uurides*. Tallinn: Väike Vanker.
- Jandt, F. E. (2001). *Intercultural Communication*. USA: Sage Publications.
- Kaljulaid, I. (2003). Eestlaste ja leedulaste stereotüüpsed ettekujutused iseendast ja üksteisest. Bakalaureusetöö. Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond, Tartu, Tartu Ülikool.
- Kalmus, V. & M. Lauristin & P. Pruulmann-Vengerfeldt (toim.) (2004). Eesti elavik 21. Sajandi algul. Ülevaade uurimuse Mina. Maailm. Meedia tulemustest. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kanninen, E. (1999). Finland on the pages of Postimees in 1992 and 1997 and Päevaleht in 1992 and Eesti Päevaleht in 1997. Graduation thesis. Tartu Ülikool.
- Ladva, A. (1993). Eesti Soome ajakirjanduses. Diplomitöö. Tartu Ülikool.
- Laherand, M. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn.
- Liebkind, K, Mannila, S, Jasinskaja-Lahti, I, Jaakkola, M, Kyntäjä, E, Reuter, A. (2004). Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. Helsinki: Gaudeamus.
- Lehtonen, J. Petkova, D. (2005) Cultural identity in an intercultural context. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Masso, A. (2008). Lifeworlds in an enlarged Europe: Differences in Personal Spatiality in Estonia and Sweden. *European Societies*, 10 (2). 303-325.
- Masso, A. (2009). Readiness to accept Immigrants in Europe? Individual and Country Level Characteristics. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 35(2), 251-270.
- McQuail, D. (2000). *McQuaili massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

- Shannon, C & W. Weaver. (1949). *The mathematical Theory of Communication*. Urbana: University of Illinois Press.
- *Soome Statistikaameti kodulehekül*. URL www.tilastokeskus.fi (kasutatud veebruar 2010)
- Sztompka, P. (2000). *Cultural Trauma: The Other Face of Social Change*. *European Journal of Social Theory*. 3(4), 449-466.
- Sztompka, O. (2004). *The Trauma of Social Change: A Case of Postcommunist Societies. Cultural Trauma and Collective Identity*. London: University of California Press.
- Tammaru, T. (1996). *Venelased Eestis: ränne ja akulturatsioon*. Magistritöö. Tartu Ülikool.
- Veere, K. (2002). *Eesti ja soomlaste stereotüüpide muutused 1990. aastatel. Eesti ja eestlased võrdlevas perspektiivis*. *Kultuuridevahelisi uurimusi 20. Sajandi lõpust*. Valk, A. (toim.). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Vihalemm, T. (2002). *Eesti keele roll kultuuridevahelises kommunikatsioonis. Eesti ja eestlased võrdlevas perspektiivis*. *Kultuuridevahelisi uurimusi 20. Sajandi lõpust*. Valk, A. (toim.). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Vihalemm, T. (2006). *Süvaintervjuu. Loengumaterjal, meedia ja kommunikatsiooni uurimismeetodid*. Tartu Ülikool.
- Wimmer, R.D. & J.R. Dominick. (1991). *Mass Media Research. An Introduction*. California: Wadsworth Publishing Company.
- Welsch, W. (1999). *Transculturality – the Puzzling form of cultures today*. From: *Space of Culture: City, Nation, World*, ed. by Mike Featherstone and Scott Lash, London: Sage 1999, 194 – 213.

LISAD

LISA 1. Intervjuude küsimused

I Enne Soome elama asumist

- **Palun kirjeldage oma elu enne Soome minekut.**
 - Millega te igapäevaselt tegelesite?
 - Kirjeldage oma igapäevast elu Eestis sel perioodil. Kuivõrd olite rahul oma eluga?
 - Millega olite rahul? Mis meeldis?
 - Millega niivõrd ei olnud rahul? Mis ei meeldinud?

- **Meenutage, kuidas tekkis otsus minna elama Soome?**
 - Kus ja kuidas tutvusite oma abikaasaga?
 - Kuidas sündis otsus elama asuda just Soome?
 - Milliseid teisi valikuid kaalusite?
 - Mis olid erinevate valikute eelised ja puudused?

- **Millised olid varasemad kokkupuuted Soome ja soomlastega?**
 - Millised olid kokkupuuted Soomega?
 - Millised olid kokkupuuted soomlastega? Kirjeldage palun neid kontakte.
 - Kas omasite soomlastest sõpru/tuttavaid?
 - Mida te teadsite üldse Soomest?
 - Mida te teadsite soomlastest? Tooge näiteid.
 - Kust info pärines.

- **Millised olid ootused Soome elama asudes?**
 - Millised olid kartused seoses Soome elama asumisega? Palun tooge näiteid.
 - Kui hästi oskasite soome keelt?
 - Kust oskused pärinesid?
 - Kust või kellelt saadud info põhjal need ootused ja hirmud olid tekkinud?

II Soome minek ja elu Soomes

- **Mõelge tagasi sellele ajale, kui te Soome läksite ja seal juba mõnda aega olite elanud. Kuidas teile üldiselt meeldis elu Soomes?**
 - Mis teile meeldis Soomes?
 - Mis ei meeldinud?
 - Millega oli lihtsam harjuda?
 - Millega oli keerulisem harjuda?
 - Kas äkki meenub mõni ere olukord? Tooge palun näiteid.

- **Kuidas te sel perioodil oleksite iseloomustanud Soomet ja soomlasi?**
 - Kuidas iseloomustaksite Soomet? Kuidas iseloomustaksite soomlasi?
 - Palun nimetage märksõnu, mis on iseloomulik Soomele/soomlastele.

- Palun põhjendage, miks just need märksõnad.
- **Kuidas te sel perioodil kirjeldasite Eestit ja eestlasi oma abikaasa sõpradele-sugulastele ja oma uutele tuttavatele?**
 - Kuidas kirjeldasite Eestit? Nimetage palun märksõnu Eesti kirjeldamiseks
 - Kuidas kirjeldasite eestlasi? Palun nimetage märksõnu, kuidas kirjeldasite eestlasi.
 - Palun põhjendage, miks just selliste märksõnadega iseloomustasite.
 - Mis olid sel perioodil teie meelest peamised sarnasused Eesti ja Soome vahel?
 - Mis olid peamised erinevused võrreldes Eestit ja Soomet. Palun tooge näiteid. Palun põhjendage.
 - Mis olid sel perioodil teie meelest peamiised sarnasused võrreldes eestlasi ja soomlasi?
 - Mi solid peamised erinevused võrreldes eestlasi ja soomlasi. Palun tooge näiteid. Palun põhjendage.

III Kogemused ja kultuurilised distantsid eri maadega

- **Milliste teiste maadega või kultuuridega omate kokupuuteid?**
 - Milliseid maid olete külastanud? Millega seoses olete neid maid külastanud?
 - Kas teil on sõpru-tuttavaid eri maades? Millistes riikides?
 - Milliste maade kohta kõige enam meedias infot otsite?
 - Miks just nende maade kohta?
- **Nüüd räägime erinevatest maadest ja kultuuridest tavapärasest veidi erineval viisil. Siin on sildid erinevate maade nimedega (vt KAART 1). Palun grupeerige neid maid sarnasuste ja erinevuste alusel.**
 - Mille alusel te maid grupeerite? Palun põhjendage. Tooge näiteid.
 - Miks panite Eesti/Soome just sellesse gruppi
 - Kas on veel võimalik mõnel muul viisil neid maid grupeerida?
 - Kuidas te rühmitaksite eri maid selle alusel, mis teile endale on kõige lähedasemad/kaugemad?
 - Millised maad teie jaoks kõige lähedasemad? Millised kaugemad?
 - Millistes situatsioonides seda lähedust tunnete?
 - Palun tooge näiteid erinevate olukordade kohta, millal lähedust tunnete.
 - Kas esineb ka teistsuguseid olukordi, kus tajute erilist lähedust just teise grupiga?
- **Milliseid võõrkeeli valdate?**
 - Palun hinnake iga keele puhul, mida nimetasite, kui võrd võimeline aru saada, rääkima, kirjutama selles keeles.
- **Nüüd üks selline veidi loomingulisem küsimus. Eri inimesed võivad eri maade lähedust või kaugust kujutleda erinevalt. Siin on üks kaart, mille**

keskel olete teie (“mina”) (vt KAART 2). Palun märkige kaardile Soome ja Eesti. Seejärel palun märkige kaardile need riigid, millest eelnevalt rääkisite, kus te käinud olete või mille kohta meedia vahendusel uudiseid jälgite. Siin õigeid ja valesid vastuseid pole, märkige just selliselt nagu te ise õigeks peate.

- Palun põhjendage, miks te märkisite just maad selliselt?
- Kas oleks võimalik märkida ka teistmoodi?
- Millal kasutate sõna “meie” soomlastest rääkides?
- Millal kasutate sõna “meie” eestlastest rääkides?

- **Nüüd jälle üks veidi loomingulisem ülesanne. Annan teile sedelid, millele on kirjutatud erinevad grupid. Nimetage palun, kelle puhul võite öelda, et tunnete nendega ühtekuuluvust, nii et võiksite enda ja nende kohta kasutada sõna “meie”.**

Eestlased;
Soomlased;
Eestist pärit inimesed välismaal;
Eurooplased;
Põhjamaalased;
minu ea- ja põlvkonnakaaslased;
inimesed, kellel elus ei vea;
edukad, majanduslikult kindlustatud inimesed;
perekond;
minu sugulased;
abikaasa sugulased;

IV Hetkeolukord

- **Järgmisena räägime teie praegusest elust Soomes. Nüüd olete juba mõnda aega Soomes elanud. Kuidas te üldiselt olete rahul oma eluga Soomes?**
- **Kuidas te praegu iseloomustaksite Soomet ja soomlasi?**
 - Kuidas iseloomustaksite Soomet? Palun nimetage märksõnu. Põhjendage.
 - Kuidas iseloomustaksite soomlasi? Palun nimetage märksõnu. Põhjendage.
 - Mis teile praegu üldiselt Soomes meeldib? Tuua näiteid. Põhjendage.
 - Mis teile Soomes ei meeldi? Tuua näiteid. Põhjendage.
- **Kuidas te praegu Soomes elades kirjeldate Eestit ja eestlasi.**
 - Kuidas kirjeldate Eestit? Nimetage palun märksõnud. Põhjendage.
 - Kuidas kirjeldate eestlasi? Nimetage palun märksõnud. Põhjendage.
 - Mis teile praeguses Eesti elus meeldib? Palun tooge näiteid.
 - Mis teile praeguses Eesti elus ei meeldi? Palun tooge näiteid.
- **Palun võrrelge Eestit ja Soomet praegu, kui te olete Soomes juba mõnda aega elanud!**

- Mille poolest on Eesti ja Soome praegu sarnased? Mis on peamised erinevused võrreldes Eestit ja Soomet? Tuua näiteid? Põhjendada?
- Mis on praegu teie meelest peamised sarnasused võrreldes eestlasi ja soomlasi? Peamised erinevused võrreldes eestlasi ja soomlasi? Tuua näiteid? Põhjendada?
- **Kuivõrd te olete praegu üldiselt rahul oma tolleaegse otsusega asuda elama Soome?**
 - Millega on rahul? Tooge näiteid!
 - Millega ei ole rahul? Tooge näiteid!
 - Kuivõrd on esinenud hetki, kui olete mõelnud tagasi Eestisse tuleku peale? Kirjeldage palun neid situatsioone ja mõtteid?
- **Meenutage oma viimast külaskäiku Eestisse. Kirjeldage seda Eestis-käiku!**
 - Milliste mõtete või tunnetega lähete Eestisse? Põhjendada!
 - Milliste mõtete või tunnetega lähete tagasi Soome? Põhjendada!
- **Palun kirjeldage oma praegust suhtlusringkonda Soomes?**
 - Kellega igapäevaselt suhtlete?
 - Mis rahvusest on inimesed, kellega igapäevaselt suhtlete?
 - Kas olete ise leidnud Soomes uusi sõpru ja tuttavaid?
 - Kuidas neid leidnud olete?
 - Kuivõrd suhtlete abikaasa sõprade, tuttavate ja sugulastega?
 - Kas uute sõprade/tuttavate leidmine on olnud kerge?
 - Mis on teie meelest selle kergeks/raskeks teinud?
- **Kui tihe on kontakt eestlastega Soomes?**
 - Kuidas need kontaktid on tekkinud?
 - Kui tihti ja mil viisil suhtlete?
- **Kui tihe on kontakt sugulaste-sõprade-tuttavatega Eestis?**
 - Kui tihti suhtlete? Kellega?
 - Mil viisil suhtlete? Milliseid kanaleid kasutades suhtlete?
 - Kui tihti käite Eestis?
 - Kui tihti teie Eestis elavad sugulased-sõbrad-tuttavad külastavad teid Soomes?
- **Kui palju jälgite üldiselt Soome ja Eesti meediat?**
 - Milliseid meediakanaleid jälgite? Milliseid Eestis? Milliseid Soomes?
 - Mida üldse ei jälgi.
 - Kui palju ja milliseid teemasid jälgite? Milliseid Eestis? Milliseid Soomes
 -

Minu küsimused on nüüd läbi. Kuidas intervjuu teile tundus? Kas olid mõned küsimused rasked, mis panid rohkem mõtlema? Kas on veel midagi, mida sooviksite lisada?

LISA 2. Intervjuude kodeerimisjuhend

1. Üldinfo

Int. nr	1.1 Soomes elamise aeg
1	17 aastat
2	18 aastat
3	19 aastat
4	18 aastat
5	19 aastat
6	18 aastat
7	20 aastat
8	17 aastat

Int. nr	1.2 Millega praegu Soomes igapäevaselt tegeleb
1	Ma olen Kaubanduskoolis õppesekretär ehk siis nende ...teen tunniplaan ja igasugu neid ajakavasid ja ...ma ei teagi, kuidas see eesti keeles on siis, et opiskeluhallinta ohjelma... et sinna pannakse hindeid ja muid selleseid, kirjutatakse üles, et mida õpilane õppekavas valib ja muud ...
2	No ma käin palju igasugustes ringides ... portselani maalimas ja vaipu kudumas ja natuke spordin ka. Meil on selline senioride tantsuring ja siis vesivõimlemises olen ka nüüd sügisest saadik käinud. 16 eurot maksan ja siis saan terve aasta käia Terveyskeskuses.
3	No hetkel on meie elu võiks öelda paigas, käime mõlemad mehega tööl, mees töötab ehitusel, mina ise töötan lastehoius kasvatajana. /.../ ma sain õppida soome keelt ja seeläbi asuda erialasele tööle, kergem oleks olnud ju minna kuskile koristajaks ja kohe hakata raha teenima, aga sellisel juhul ilmselt, oleks ma ka kogu eluks sinna koristama ka jäänud, sest keeleoskus oli alguses ikka väga väike.
4	Olen ametlikult ka teinud läbi koerakasvataja kursuse ja meil on oma kennelnimi. Kasvatame pikakarvalisi kollisid. Meil oma koeri kolm, kodus elab üks, kaks elavad tuttav juures. Kasvatustöö nõuab palju aega ja tööd, seega hetkel ei ole nii aktiivne. Põhiliselt oleme käinud näitustel. Koduski olev koer on võitnud ja edukaid saavutusi. Meil oli ka Soome paremad kutsikad, kes nii isased kui emased võitsid aasta tähtsama ja rahvusvahelise näituse. Ka vabatahtlikus töös teen mingil määral kaasa.
5	Tegelikult nüüd ju me elukaaslasega oleme asutamas siin Eestis ju seda toitlustus ja majutusketti ja tegelikult on minuil praegu hoopis raskem tulla tagasi või siis käia niiöelda tööl siin Eestis, kui siis omalajal oli tulla siia Soome.
6	olen praegu kassapidaja.
7	Muusikaõpetaja ja organist
8	Töötan raamatukogus

Int. nr	1.3 Kultuurilised ressursid Soome elama asudes
---------	---

	1.3.1 Soome keele oskus Soome kolides
1	/.../ <u>soome keelt valdan ka juba väiksest peale</u> . Räägin, kirjutan ja saan aru tasemel väga hea.
2	Mina käisin ikka päris mitu aastat Kaubamaja ajal <u>soome keelt õppimas</u> . Meil oli seal ERKI majas kohe üle tee kursused ja siis ma ikka sain päris selgeks. Ja Soome televisiooni vaatasin aeg-ajalt ja eks siis Soomes käies natuke purssisin. Ega ma päris puhtalt praegu ka ei räägi, aga ikka aru saan kõigest.
3	Soome elama kolides oli suurimaks hirmuks bürokraatia, teada oli, et soomlased eriti teisi keeli ei räägi ja <u>minu soome keele oskus oli ka nullilähedane</u> , kindlasti mitte piisav asjaajamiseks.
4	No ma nüüd vahele ütlen olulise asjaolu, et vaatasin palju soome telekanalit, sellega oli juba palju algteadmisi elust-olust seal nõ. Põhjal. Selle kaudu tuli ka tutvutu muidugi oluline asi keel. Et ikka rohkem saaks aru ja oleks võimalusi soome kanalist filme vaadata, nii <u>alustasin mitmeid kordi keelekoolis soome keele kursust</u> , iga kord aga see jäi pooleli ajapuuduse tõttu kuna olin aktiivselt spordis, siis seal mu õhtud kadusid.
5	<u>Käisin veel ülikooli juures õppisin kursustel seda keelt</u> ja siis kui Soome läksin, siis see tuttav juba vaatas mulle enne töökoha valmis ja ma läksingi kohe otse tööle sinna. Siin muidugi see keel alguses ei olnud veel nii hea, aga küll see tuli.
6	<u>Soome keelt ei osanud</u> , olin ise õppinud ja nii palju, kui Soome Tv-d vaadates oli külge hakanud.
7	Seda ei taha keegi uskuda, aga kuidagi viisi <u>kaks aastat enne seda ma hakkasin natuke õppima soome keelt</u> ja siis kõik arvavad nagu, et see oli sul kindlasti plaanitud.
8	/.../ <u>ma ei osanud soome keelt</u> . Me rääkisime Matiga ka alguses inglise keeles ja üldse, seal peres ollas see nädal aega ja nende teiste kooriliikmetega ka. Ja siis soome keelt ma hakkasin tegelikult alles siin Soomes õppima kui olime abiellunud ja siia kolinud. Alguses ikka ise ja teleka ja lehtede vahendusel, aga siis läksin keelekursustele, siis need olid siin tasuta ja nii hakkasin siis vaikselt sisse elama.
	1.3.2 Soome TV olemasolu Eestis elades
1	/.../ ma olen Põhja-Eestist pärit ja olen väiksest peale vaadanud Soome telekat .. see nüüd on üksainus kokkupuude. /.../Ma olen ise mõelnud, et kui oleks olnud kuskilt Lõuna-Eestis, siis oleks ikka istunud nagu väga kott peas ja ... ei teadnud midagi.
2	jah
3	<i>Ei maini</i>
4	No ma nüüd vahele ütlen olulise asjaolu, et vaatasin palju soome telekanalit, sellega oli juba palju algteadmisi elust-olust seal nõ. Põhjal. Selle kaudu tuli ka tutvutu muidugi oluline asi keel. Et ikka rohkem saaks aru ja oleks võimalusi soome kanalist filme vaadata, nii <u>alustasin mitmeid kordi keelekoolis soome keele kursust</u> , iga kord aga see jäi pooleli ajapuuduse tõttu kuna olin aktiivselt spordis, siis seal mu õhtud kadusid.
5	<i>Ei maini</i>

6	jah
7	Jah, Soome television oli meil kogu aeg lahti, ega meil muud ei olnudki, see oli juba 80-ndate lõpul ja seal Tallinnas.
8	<i>Ei maini</i>

2. Elu enne Soome minekut ja Soome elama asumise otsus

Int. nr	2.1 Millega tegeles Eestis elades
1	Ma olin tööl, olin tool õmblusateljees, olin nainsterõivaste rätsep. Ma ei teagi, seal see töö ja muu selline siis oli.
2	Noh sellest on juba tõesti nii kaua möödunud ... (muheleb), aga siis ma elasin Tallinnas ja töötasin ühes sisustuskaupluses, müüsin lampe. Ma olen terve elu kaubanduses töötanud ja see meeldib mulle väga. Enne seda olin Kaubamajas müüja, aga sealt koondati mind ära ... (jäab mõttesse)
3	Ja enne siia kolimist olin ma kodune ja seda juba kaks aastat. Soome mineku hetkel oli mul kaks pisikest last, üks neist 2-aastane ja teine poole aastane. Enne lapsi olin ma tööl lasteaiakasvatajana. Minu elukaaslane elas ja töötas Soomes, oli soomlane. Noh ja ega seal midagi siis, igapäevane elu möödus mul lastega tegeledes ja üldiselt võisin ma olla eluga rahul, vähemalt majandusliku poole pealt.
4	Enne Soome tulekut olin lõpetanud Tallinna Pedagoogikakooli kevadel väga edukalt ja väga hea diplomiga ning tegin sisseastumiseksameid Tallinna Pedagoogika Ülikooli, et õppida seal 3 aastat ja sealt edasi Tartu Ülikooli psühholoogiks veel jätkata õpinguid, mis oleks tähendanud siis 7aastast õppimist kokku. Samal ajal töötasin Tallinna telefoni kaugejaamas välisriikide liinide peal. Sõbrannaga ja teise partneriga oli meil ka veel vedamas plaan avada kohvik või baar. Tööpakkumisi oli mul ohtrasti kuna varemalt olin töötanud ka Taksopargis nii sinnagi mind kositi tagasi. Ka lasteaialiinil mul oli soovituskirju mitmeid, mis tähendas, et oleksin kohe saanud tööd kui vaid oleksin soovi avaldanud. Harrastuste osas trennisin ja mängisin iga päev tennist, olin Kalevi Spordiklubi liige, lisaks sellele pidin oma koormust üleval veel ujudes 4 kuni 5 korda nädalas Pirita Spordikeskuses. Talviti tegelesin suusatrenniga siis suusatasin iga päev vähemalt 10km, käisin ka trennimas Otepääl ja Käärikul, käisin ka võistlemas ja edukalt.
5	/.../ ma olin koperatiivis, Tartbijate koperatiivis, peakassapidaja ja seal oli üpris tore.
6	Ma ei oska öelda, töö oli, käisin tööl. Mul oli hea töökoht, käisin tööl ja elasin tavalist elu.
7	Klaveriõpetaja olin Muusikakeskkoolis ja suhteliselt kindel töökoht oli.
8	No selline tavaline elu oli, et elasin üksi, korter oli Mustamäel ja siis käisin tööl. Õhtul olin siis kas kuskil keeltekoolis või laulukooris ja hästi tihti ka sõbrannade juures külas või kuskil kohvikus. Ja siis tihti käisin teatris ja kontserditel, mööda Eestit sõitsin palju ringi oma autoga ja vedasin vanemaid sugulastele külla ja nii. Ikka iga nädalavahetus olime kuskil lennus, kõik ootasid külla ja tuttavaid oli palju. Vahest käisime Lätis ka kaubareisil

	(naerab).
--	-----------

Int. nr	2.2 Rahulolu eluga 2.2.1 Millega oli rahul
1	Aa. jah, küll nüüd sellevõrra kui sai olla. /.../ Muud ei mäleta, et nii hirmsasti probleeme oleks olnud.
2	Jah, olin küll. (elavneb). <u>Igasugu kaupa liikus ja sõpru oli palju ja .. jah, päris ilus elu oli. (naerab)</u>
3	Noh ja ega seal midagi siis, igapäevane elu möödus mul lastega tegeledes ja üldiselt võisin ma olla eluga rahul, vähemalt majandusliku poole pealt. Noh, et raha nagu oli ja Soomest saime siis kõik vajaliku. Ega siin oli ju sügav Nõukaaeg siis ja midagi polnud nagu saada. Isegi kui raha oli olemas. No eks nii ja naa, et raskem oli just emotsionaalselt üksi hakkama saada. Ja ka mehele ei sobinud visiit-abielu, kus ta lapsi tegelikult üldse peaaegu ei näe. Selline telefoni suhe muutb mingil hetkel meeletult kurnavaks ja väsitavaks. On inimesi ilmselt, kellele see sobib ja on inimesi, kellele mitte, meile selline suhe ei sobinud.
4	Jah, võib küll nüüd öelda, et olin oma eluga rahul. Tegemist ja töid piisas, tuleviku plaanid olid head ja helged, tegelesin aktiivselt mitmel rindel ja päevad olid väga sisustatud. Väga heale õppeedukusele. siis tänu sellele oli ka palju võimalusi. Ka kultuurne pool oli väga aktiivne, kuna ema ja õe töötades Eesti Filharmoonias oli meil võimalusi nii kontsertitele kui teatrietendustele, mida ka aktiivselt kasutasime. Selle kaudu, korraldati siis ka väljaspool Tallinnat palju kontserte, seal pidi olla alati kaasas, kes juhendas ja korraldas koha peal kõik, sellega tegeles õde veel väljapool põhitööd ja olin temaga palju kaasa aitamas ja korraldamas kontserte. Reisida mulle küll meeldis, palju sõitsingi Venemaa, Minskis, Suzdalis, Moskavas. Siis käidud tuli ka Leningradis, Kaliningradis, Leedus ja Lätis siis palju kordi. Oli ka väga head sõbrannad, kellega päevas tuli veedetud mitmeid tunde ja tihe läbikäimine oli, mõlemad olid tennises ka ,oli ka häid tuttavaid ja endiseid koolikaaslasi, muidugi sugulased ja perega väga lähedased suhted. <u>Sotsialismis olid mõned head küljed, odavus, tasavõrdsus, lihtsus, lähedus, eluraskused ja karmus, mis omamoodi annavad inimesele jõudu näha ühtsust, muidugi sellisena see elu ei oleks enam toimunud, aga kapitalismilgi mõned suured miinused.</u>
5	Mm, noh, ma arvan, et hea oli, et ei olnud nagu midagi, mille üle ka kurta, et ... ma olin koperatiivis, Tartbijate koperatiivis, peakassapidaja ja seal oli üpris tore ja ...
6	Ehk see, et sõpradega läbikäimine oli suurem ja tööd oli saada
7	
8	Jah, saab küll nii öelda, et olin rahul. Sõpru oli palju ja kogu aeg käis nagu mingi sebumine. Suvel olin palju vanemate Vääna-Jõesuu suvilas, nad ehitasid seda 17 aastat ja kui veel kodus elasin, siis juba hakkasid ehitama ja valmis said, kui ma juba vana inimene olin (naerab). Aga siis see käiski nii ja paljudel

	<p>oli sedasi. Midagi ju polnud saada, kõik kais tutvuste kaudu, ehitusmaterjalid ka olid nii defitsiitkaup. <u>Palju tuli suserdada, et midagi saaks tehtud ja määrada- ikka sampuse pudeliga külla minna või parem juba kastiga kui kuskilt said ja siis hakkasid asjad liikuma (naerab).</u></p> <p><u>Tegelikult oli elu nagu lihtsam ja tagantjärele vaadates nagu inimesed olid ka naiivsemad või nii, et ega sellist konkurentsi või midagi nii tugevalt ei olnud. Kellel oli midagi, see jagas teistele ka ja nii see käis.</u></p>
	2.2.2 Millega pigem ei olnud rahul
1	Eks ta vahest nagu ahistas ka mõnevõrra. Noh et <u>piirid olid kinni ja talongidega sai asju</u> ja selline see elu oli. Muud ei mäleta, et nii hirmsasti probleeme oleks olnud.
2	Ma ei tea, ei olnudki. Võibolla see, et <u>palju koondati</u> ja mind koondati ka Kaubamajast ära.
3	No eks nii ja naa, et raskem oli just emotsionaalselt üksi hakkama saada. Ja ka mehele ei sobinud visiit-abielu, kus ta lapsi tegelikult üldse peaaegu ei näe. Selline telefoni suhe muutb mingil hetkel meeletult kurnavaks ja väsitavaks.
4	Rahul ehk ei olnud selle <u>Venemaa võimu all olemisega</u> . Mind ennast sügavalt häiris igapäevases elus see <u>vene keele nõudmine</u> ja et ilma selleta ei saanud hakkama, poed, arstid, ametiasutused jai gal pool. Ka venelaste elustiil ja pidev olemasolu oli mulle vastuvõtmatu. Ka vene keelt õppides ma alati andsin mõista, mis arvamusel asjast olen.
5	<u>/.../ aga tahtsin nagu midagi enamat. Lihtsalt majanduslikel kaalutlustel, et saada maja ja kõik. Ja nagu järje peale.</u>
6	Ega meil ei olnud siis kerge, <u>piirid olid kinni ja viisat ei saanud</u> . Ma ei tea, ei ole selline inimene, kes oleks rahul. Ei meeldinud Eestis, välismaale ei saanud, piirid olid kinni. Kui oleks lahti olnud, siis võibolla ei oleks Eestist ära läinudki.
7	See oli üks <u>suur töö ja vaevanägemine ja kogu aeg oli tunne, et suured marjamaad on seal piiri taga</u> ja meil siin oli ikka raske elu. Peab ütleva, et mul ei olnud see palk ikka nii suur ja vaevalt tuln ots-otsaga kokku. <u>Mitte midagi ei olnud saada</u> ja lapsed kasvasid ja jälle saapaid, dressi on jälle vaja suuremat ja see oli üks igavene otsimine. Ise käisin 13 aastat ühe mantliga ja ühe saapapaariga, ma üldiselt kannan kaua oma asju ja nii .. ega see elu kerge ei olnud. Ükskord oli nii, et poes olid kõik otsa saanud ja seal poes müüdi makarone ja seal tuttav müüja pistis mulle paki makarone kaenla alla ja siis ma mõtlesin, kas mina suudan selle paki makaronidega oma pere ära toita. Ja inimesed olid kõik paanikas.
8	No võibolla see, et <u>piirid olid nagu suletud ja võibolla oleks rohkem tahtnud nagu ilusaid riideid</u> ja nii nagu noored inimesed ikka, aga ma ei mäleta ka, et see tookord ka nii häirinud oleks.

Int. nr	2.3 Soome kolimise otsus + teiste valikute kaalumine
1	<p><u>Tegelt ega mul seda ei tekkinudki.</u> Kuna ma olen väiksest peale osanud keeli, siis polnud mul neid praktiseerida kellegiga. Siis <u>mul oli kirjasõpru</u> Austraaliast ja Kanadaast ja Soomest ja Saksamaalt ja siis see Soome kirjasõber hakkas liiga tihedasti siin Eestis käima (naerab laginal). <u>Ja niimoodi see läks, et ega mul suurt plaani ei olnud, et ma peaks kuskile ...</u> (jääb mõttesse). (...)Ma ise siis ei otsinud seda sõprust, et ainult siis need kirjasõbrad olid ja ei muud.</p> <p>/iseenesest mõistetav otsus?/ No sel ajal küll, sest ega Harry .. no oskas küll eesti keelt, aga ega tööst ega värgist .. no ma ei usu küll, et oleks midagi välja tulnud seal Eestis.</p> <p>/kas kaalus teisi valikuid?/ No ei jah, Harryl oli töökoht olemas ja siis hakkas just see aeg ka, kui seal hakkas neid firmasid kinni pandama ja ... koondamised olid ja suur talongimajandus üleüldse ja ... ei.</p>
2	<p><u>Noh ega see alguses nii otsus ei olnudki...</u> (muheleb). Noh, mul üks hea sõbranna oli abielus soomlasega ja siis seal Sisustusluxis üks teine müüja ka, kes mind tegelikult sinna tööle kutsuski... sellel oli ka soomlasest peika. Ja siis ta kutsus mind ka oma peika juurde külla Soome ja eks siis seal sai kohatud erinevaid inimesi.</p> <p>Noh ega seal erilist valikut ei olnud.. või noh, see oli nii loomulik. Ma sain enne mitu korda trahvi ka, et ületasin viisa aega ja olin paar päeva kauem ja siis me otsustasime abielluda, et siis saab olla nii kaua kui tahad. Päris kohe ma ei läinud ka, sest ma ei saanud töölt päris päeva pealt lahkuda.</p> <p>/teiste valikute kaalumine?/Ei... ma ei mäleta küll. Eestis olid siis nii segased ajad ja tal olid oma tööd ja elamine ju Soomes kõik.. ta ei oleks saanud nii sealt ära tulla. Mind ei sidunud Eestiga eriti midagi. Tütar oli suur ja poja sain siia Soome kaasa võtta.</p>
3	<p>Eks see Soome kolimine toimus kuidagi järk-järgult. Esialgu mõtlesime, et olen Soomes lihtsalt niikaua, kuni lapsed saavad Eestis lasteaeda ja ma ise saan tagasi tööle minna. <u>Ei olnud nagu esiotsa plaan Soome päriselt elama kolida.</u> Aga siis abiellusime, sest siis oli see Soome kolimise protseduur nagu kergem ja seda paberimajandust vähem ja nii see siis läksgi.</p>
4	<p><u>Olin juba nooruses arvamusel ja tundsin, et võiksin elada ka mujal, et ei olnud sellist kinnisideed, et pean olema Eestis, kuigi mingeid plaane ei olnud ega teinud ära minemiseks tegelikult.</u></p> <p>Soome tuli päevakorda suure üllatusena ja hetkel, kui seda kõige vähem oodata oskasin. Tollel ajal oli siis palju lehtedes kuulutusi kirjasõbrast või mehega tutvumisest Soomes ,oli vahendusfirmasid, kes pakkusid selleks võimalusi ja aadresse. Sõbrannad võtsid huvi pärast ühendust sinna ja said aadresse. Lugesime neid kirju siis koos, kui nad said vastuseid ja ka minu huvi hakkas tasapisi tekkima ja tegin siis ka proovi. Olin mingi aeg tagasi lõpetanud pika suhte oma meessõbraga, oli ka teisi tutvusi Eesti meestega, kuid olin pettunud nende hoiakusse, suhtumisse eesti naisesse, nende pinnapealsesse elustiili ja</p>

	<p>külma armastusse. Kui palju kõrvalt ei vaadanud ma ka sõbrannade suhteid ja muud abielusid, uurides seda, tegin palju järeldusi ja leidsin et see ei ole ühe mehe vaid see on eesti meeste ühine suur ja korvamatu minus. Tundsin, et see ei piisa minule. Sõbrannadel oli ka suhteid juba soomalastega kuna ka tollel ajal soomlased palju käisid Tallinnas, nii restoranis ja sai tutvusi loodud.</p> <p>Siis tutvusin oma praeguse abikaasaga, see oli suur armastus (rõhutab) ja hingeline lähedus, nii öelda südamete kokkuklappimine esimesest hetkest. Teadsime kohe, et enam ei taha hetkegi veeta eraldi ega lahus teineteisest. Veetsime unustamatu nädala koos, tutvustasin talle palju Tallinnat, puhkasime koos meie suvilas, palju aega olime meie perega. Enne seda tulemist olime palju kirja ja telefoniteel ühenduses. Pidasime plaane tulevikust, tegin otsuseid õppimise ja muu asjus. Ühiselt jõudsime otsusele, et elama hakkame Soomes, kuna tema töö ja selline oli seal, mul ehk oli siiski lihtsam neid muutuseid teha. Pealegi Eesti elu oli siis väga konarlik, ebastaabilne ja tulevik oli õige teadmata.</p>
5	<p>/.../ ma olen ingeri-soomlane ise ja siis 90-ndate alguses see Soome president Koivisto, see kutsus kõiki tagasi ja siis tekkiski võimalus sinna minna. Alguses ma läksin siis üksi sinna tööle ja suvel, siis kui vaheaeg algas, siis tulid lapsed ka järele. Ja siis seal oli mul ühe sõbranna abikaasa sõber ka juba enne tuttav ja siis temaga hakkasime nagu ühist tulevikku ka planeerima, et koos elamist või nii.</p> <p><u>Ei, see oli juba ammu nagu selline mõte, juba Vene ajal, et oo, ega me kuhugi nagu ei pääse. Ja siis mõtlesin, et noh, kui Soome pääseks, siis oleks hea.</u></p>
6	<p><u>Otsust ei olnud</u>, lihtsalt Veiko meeldis ja läksin. Eestis, kirja teel.</p> <p>Ei kuigi kaua. Mõned kirjad vahetasime ja siis ta tuli mulle külla. Pärast hakkasime üksteisel tihedalt külas käima. Rohkem tema siin, sest meil oli raske viisat saada ja anti väga lühikeseks ajaks.</p> <p>Ei, ei kaalunud. Ega seal ju mingeid valikuid ei olnudki, kui tahtsid mehega koos olla, siis tuli abielluda ja ära kolida. Niisama edasi-tagasi käia ei olnud võimalik, viisat ei saanud kergesti ja kui olid kauem lubatust, siis olid trahvid.</p>
7	<p><u>Ma läksin Soome 90-ndal ja see oli täiesti ootamatu hetk, täiesti planeerimata</u></p> <p><u>See oli üks suur töö ja vaevanägemine ja kogu aeg oli tunne, et suured marjamaad on seal piiri taga ja meil siin oli ikka raske elu.</u></p> <p>See oli nagu kogu aeg mingisugune juhtimine nagu, et asjad nii läksid, et ma sattusin sinna Soome, sest ma alati väga mõistsin hukka neid, kes läksid välismaale, suurt raha saama ja tegema. Ma olen väga rahvuslikust perest ja see Eestimaa on nagu väga kallis olnud. Selline hingeline võitlus oli mul väga suur. Töö juures ka, et alguses läksin nagu vaid kolmeks kuuks ja ikka rääkisin siin Eestis, et ma tulen tagasi ja ärge andke mu õpilasi ära. Ma läksin alguses sinna Soome ainult külla.</p> <p>Jah, läksin lihtsalt sinna külla 12-ks päevaks. Ma olen nagu väga usklik</p>

	<p>inimene ja läksingi kiriku kaudu sinna külla oma tutvavatele. Kui ma tagantjärele nagu mõtlen, siis see oli kuskilt nagu juhitud, et seal konsulaadis ka, et siis anti ainult 5 päeva ja 7 päeva viisat ja see soome konsul andis mulle soome viisa kolmeks kuuks. Ja siis ma ütlesin, et ei, tahan ainult 12 päeva olla, aga siis tulid sealt välja ja vaatan- ikkagi kolmeks kuuks nii, et see reis mul hakkaski juba seal soome konsulaadis pihta tegelikult. Ega ma ei mõelnud siis, et ma jään, aga siis see perekond, kuhu külla läksin, siis nendel oli nagu selge nägemus, et ma pean jääma Soome ja mul oli siis seal ka üks meestuttav ja see ka rääkis, et oi, meil ei ole üldse organiste ja muusikaõpetajaid ja et sa pead tulema ja nii see oligi, et ma olin seal juuli lõpus ja neil hakkab augustis kool ja siis see meeestuttav tegi ise minu eest nagu ära selle tööloa saamise taotluse ja vist pani ise allkirja ka alla (naerab).</p> <p><u>No see oli kuidagi jah selline asjade käik</u>, et minu meessõber väga tahtis ja need minu tutvavad, kellele külla läksin ja muidu minust läks see nagu kõik mööda ja ma nagu viimase hetkeni nagu ei suutnud kohaneda selle mõttega, et nüüd jäängi Soome ja ikka arvasin, et kui see viisa läbi saab, siis tulen tagasi Eestisse. Ega ma ei olnud tegelikult vaimselt valmis, aga nemad meelitasid mind Soome, siis rääkisid, et vaata, millised käterätikud meil siin on ja mulle tundus see nii imelik, et ise nii usklikud inimesed ja sellist asja siis rõhutavad, et mulle nagu ei olnudki see tol hetkel nii tähtis, rohkem oli see võitlus iseendaga. Nojah ja siis ma jäingi sinna esialgu kolmeks kuuks ja siis pakuti kohe seal Kankanpää muusikakoolis kohta ja seal kirikus sain kohe kantorikoha, et pastor rääkis, et neil ei ole seal kantorit, et iga pühapäev nad peavad otsima, Ja siis kui see kolm kuud läbi sai, siis jah mu meestuttav ja kõik see kirikurahvas, nad nii tahtsid, et ma edasi olen, et nad tegid selle tööloa avalduse ja nii ka minu eest ära. Saadeti sinna Helsingi töötoimistosse ja mina tulid siis ära Eestisse ja ma juba mõtlesingi, et mina ei lähegi sinna tagasi, et mul on siin ikka oma kodu ja alles poole aasta pärast tuleb see tööloa ja et siis enam ei viitsigi ja kujutad ette, et kümne päevaga sain selle viisa ja siis seal kirikust helistati, siis oli see neljapäev, et sul tööloa olemas ja laupäevaks juba nemad seal organiseerinud mulle laupäevaks matused ja pühapäevaks ühe laulatuse, kus organisti vaja ja nii see siis äkki toimuski.</p>
8	<p>No ma laulsin tookord segakooris ja siis hakkas see hirmus sõpruskooride külastamine ja võõrustamine ja meil siis ka oli üks nii öelda tutvav segakoor Soomes Naantalis ja nii ma siis esimest korda ka sinna sattusin. Seal oli kooride festival ja meie koori kutsuti ka ja siis me majutusime seal peredes. Mina olin ühe väga toreda pere juures ja nädal aega siis olime seal. Ja meil oli väga tore ja siis seal oli igasuguseid üritusi meile organiseeritud ja siis üks koorilaulja hakkas lihtsalt meeldima ja nii see läskis.</p> <p>No peale seda reisi siis, me hakkasime Matiga kirjutama ja ta kais siis minul ka paaril korral külas ja tahtsime nagu rohkem koos olla ja nii. Väga suur armastus tuli peale ja siis tahtsimegi abielluda ja ikka elama asuda siis Soomes, sest ega meil siin nagu oli nii vilets ja pime aeg ikka, et siin poleks nagu midagi tal teha ka olnud.</p> <p>Ei, Soome oli nagu nii iseenesest mõistetav siis ikka, kui Matil oli ju seal töö ja</p>

	<p>kodu ja kõik, et niikui kõik oli juba valmis. Minul oli Mustamäel ühetoaline korter ja selle jätsime siis alles ja alguses ikka käisime siin Eestis päris tihti.</p> <p><u>Eks see Mati oleks võinud olla rahvuselt kes tahes, et kui oleks inglane olnud, siis oleks Inglismaale kolinud ja nii, et ega see soomlane või siis Soome tulek ei olnud oluline omaette.</u></p>
--	---

Int. nr	2.4 Varasemad kokkupuuted Soomega ja soomlastega
1	<p>No ega seal ...mm.... <u>suurt muud midagi ei olnud</u> .. ma olen Põhja-Eestist pärit ja olen <u>väiksest peale vaadanud Soome telekat</u> .. see nüüd on üksainus kokkupuude.</p> <p>(...)Ma olen ise mõelnud, et kui oleks olnud kuskil Lõuna-Eestis, siis oleks ikka istunud nagu väga kott peas ja ... ei teadnud midagi.</p> <p>(...)Ma ise siis ei otsinud seda sõprust, et ainult siis need <u>kirjasõbrad</u> olid ja ei muud.</p>
2	<p>Ma <u>olin käinud seal külas</u> siis Tiina juures ja X olid meil <u>soomlastest omanikud</u>. Aa ja muidugi see <u>sõbranna, kes soomlasega abielus oli</u>, siis selle mehega ka olin palju kohtunud ja nende juures Turus külas käinud.</p>
3	<p>Varasemad kokkupuuted Soomega olid minul üldiselt väga väikesed, piirdusid paar korda aastas <u>Helsingis sõbral külas käimisega</u>.</p> <p>Ja soomlastega olid siis ka kokkupuuted samuti minimaalsed.</p> <p>Soomlastest <u>sõpru otseselt mul ei olnud</u>, küll oli paar tuttavat kursusekaaslast Eestist, kes olid ka sinna abiellunud.</p> <p>No meie, Eesti tänavatel, restoranides silmahakkavad valjuhäälsed <u>purjus turistid ja samas Helsingi tänavatel kohatud vägagi stiilsed ja kenad inimesed</u>.</p> <p>Soomlastest sõpru otseselt mul ei olnud, küll oli paar tuttavat kursusekaaslast Eestist, kes olid ka sinna abiellunud. Soome kohta <u>teadsin vaid kõige üldisemat</u>, suuremaid linnu, geograafilisi andmeid, mõningat hetkepoliitikast jne.</p>
4	<p>Tollel ajal oli siis palju lehtedes kuulutusi kirjasõbrast või mehega tutvumisest Soomes ,oli vahendusfirmasid, kes pakkusid selleks võimalusi ja aadresse. Sõbrannad võtsid huvi pärast ühendust sinna ja said aadresse. Lugesime neid kirju siis koos, kui nad said vastuseid ja ka minu huvi hakkas tasapisi tekkima ja tegin siis ka proovi.</p> <p><u>Sõbrannadel oli ka suhteid juba soomlastega</u> kuna ka tollel ajal soomlased <u>palju käisid Tallinnas</u>, nii restoranis ja sai tutvusi loodud. Seda kaudu tegin suuri avastusi ja kohe esimese asjana panin tähele, et soomlaste kasvatus ja suhtumine naistesse on hoopis midagi muud.</p>
5	<p>mm, no ma kuulusin sinna ingeri-soomlaste seltsi, <u>nii olime juba enne käinud palju Soomes laulukooriga</u>. Juba teadsime, et seal on ilusam ja kõige rohkem võimalusi ja nii (naerab).</p>
6	<p>Ei olnudki kokkupuuteid. Sõpru ei olnud. <u>Teadsin nii palju kui Soome TV kaudu nägin</u>.</p> <p>Seal olid lääne filmid mida Eestis sel ajal vaadati kui Nõukogude Eestis neid ei</p>

	näinud
7	Ma olin nagu usu ringkonnas olnud, siis <u>soome need õpetajad ja jutlustaja olid meil külas olnud</u> ja siis ma hakkasin soome keelt ka alguses niimoodi õppima, et kirjutasin nende jutu üles ja siis kodus tõlkisin, tahtsin nii saada teada, mis nad räägivad.
8	No ma laulsin tookord segakooris ja siis hakkas see hirmus <u>sõpruskooride külastamine ja võõrustamine</u> ja meil siis ka oli üks nii öelda tuttav segakoor Soomes Naantalisis ja nii ma siis esimest korda ka sinna sattusin. Seal oli kooride festival ja meie koori kutsuti ka ja siis me majutusime seal peredes. Mina olin ühe väga toreda pere juures ja nädal aega siis olime seal. Ja meil oli väga tore ja siis seal oli igasuguseid üritusi meile organiseeritud ja siis üks koorilaulja hakkas lihtsalt meeldima ja nii see läkski. Ei, see oli päris esimene kord. See Soome koor oli tegelikult meil ka juba enne külas käinud, aga mina siis veel ei olnud selle liige. Ja minule oli see jah, esimene kokkupuude nende inimestega ja Soomega üldse

Int. nr	2.5 Pilt Soomest ja soomlastest enne Soome kolimist 2.5.1 Milline oli ettekujutus/teadmised/kogemused
1	(...) <u>porondust</u> , et kõik nagu käpuli käivad viinapudeli järel (...) Ei noh Eesti ajakirjandus vist sellist pilti andis. Kui aga soome telekat jälgida, siis ehk nägi muud ka kui mitte ainult seda porondust.
2	No .. et see tundus <u>põnev ja inimestel oli rohkem võimalusi</u> , kuigi seal oli ka palju neid, kes <u>sõitsid Ziguliga ja tahtsid omale Eesti naist saada</u> (...)
3	No meie, Eesti tänavatel, restoranides silmahakkavad <u>valjuhäälsed purjus turistid</u> . ja samas Helsingi tänavatel kohatud <u>vägagi stiilsed ja kenad inimesed</u> . Jah, soomlastest oli arvamus suhteliselt stereotüüpne, <u>aeglased, viinalembesed, maitselagedad, suhteliselt labased inimesed</u> :). Ma ütleks, et arvamus soomlastest üldiselt oli pigem negatiivne, kui positiivne. Või umbes selline, et kõik soomlased, keda ma isiklikult teadsin (kursusekaaslased, nende tuttavad) tundusid mulle normaalsed, kenad inimesed ja teistest polnud arvamus eriti hea.
4	No nad <u>oskavad, julgevad ja toovad ka omi tundeid, hellust, käitumist ja muud esile</u> . <u>Käitumine on nagu vabam, siis elustiil, maailma teadmised, ellusuhtumine, teatud alandlikkus elu ees, moraalsus, ausus, positiivsus</u> ja võiksin siin veel lõputult jätkata, aga need olid asjad, mis olid omased soomlastele ja jätsid mulle suure mulje. Ma ei väida vasta, et ka on teine sort soomlasi, need, keda ka eestlane palju tundis, siis <u>viinamehed ja muud sellised</u> , kes ka 1990 palju liikusid Tallinnas, eluhoiak on aga neil siiski teine. Ehk ka mul vedas, et sattusin tutvust looma ja tundsin sõbrannade kaudu just selliseid, kes töivad uued tuuled meiegi pähe.
5	mm, no ma kuulusin sinna ingeri-soomlaste seltsi, nii olime juba enne käinud palju Soomes laulukooriga. Juba teadsime, et seal on <u>ilusam ja kõige rohkem võimalusi</u> ja nii (naerab).

6	Ei olnudki kokkupuuteid. Sõpru ei olnud. Teadsin nii palju kui Soome TV kaudu nägin.
7	Üsna kirju. Meil mõnel tuttavatel oli selliseid soomlasi, kes <u>tulid ja hakkasid nende kulul elama ja aga oli ka selliseid, kes väga hoolitsesid eestlaste eest.</u> Ikka tõid igasuguseid asju, kui külla tulid ja kohvi ja ... meil sellist perekonna soomlast ei olnud, peale selle meesterahva.
8	Uh.. jah, no ikka väga positiivse mulje. Ikka väga hakkas meeldima see loodus seal ja puhtus ja need võimalused. See oli ikka tookord nagu unistuste reis. Ma olin Venemaal ka ikka enne reisinud ja Bulgaarias, aga Soome oli nagu hoopis midagi teistsugust. Kõik need järved seal ja kaljud ja me muidugi käisime selle reisi ajal ka igasugustes kihvdides kohtades, sain esimest korda isegi purjelauaga järve peal ukerdada ja seal ühel Soome koori liikmel oli saun kuskil metsade sees ja me olime seal külas ja ikka meeletult lahe oli. Väga lõbus reis oli ka, selle Soome kooriga oli meil kohe selline hea klapp ja inimesed olid ikka väga sõbralikud ja uurisid ikka meie elu kohta ka siin Eestis. Ei, see oli päris esimene kord. See Soome koor oli tegelikult meil ka juba enne külas käinud, aga mina siis veel ei olnud selle liige. Ja minule oli see jah, esimene kokkupuude nende inimestega ja Soomega üldse.
	2.5.2 Kust info pärines
1	Ei noh Eesti ajakirjandus vist sellist pilti andis. Kui aga soome telekat jälgida, siis ehk nägi muud ka kui mitte ainult seda porondust.
2	Ma <u>olin käinud seal külas</u> siis Tiina juures ja X olid meil <u>soomlastest omanikud</u> . Aa ja muidugi see <u>sõbranna, kes soomlasega abielus oli</u> , siis selle mehega ka olin palju kohtunud ja nende juures Turus külas käinud.
3	Ja üks arvamuse olid kujundanud Eestis käivad soome turistid ikka.
4	Sõbrannadel oli ka suhteid juba soomlastega kuna ka tollel ajal soomlased palju käisid Tallinnas, nii restoranis ja sai tutvusi loodud. Seda kaudu tegin suuri avastusi ja kohe esimese asjana panin tähele, et soomlaste kasvatus ja suhtumine naistesse on hoopis midagi muud. Ma ei väida vasta, et ka on teine sort soomlasi, need, keda ka eestlane palju tundis, siis <u>viinamehed ja muud sellised</u> , kes ka 1990 palju liikusid Tallinnas, eluhoiak on aga neil siiski teine. Ehk ka mul vedas, et sattusin tutvust looma ja tundsin sõbrannade kaudu just selliseid, kes töivad uued tuuled meiegi pähe.
5	mm, no ma kuulusin sinna ingeri-soomlaste seltsi, nii olime juba enne käinud palju Soomes laulukooriga. Juba teadsime, et seal on ilusam ja kõige rohkem võimalusi ja nii (naerab).
6	Ei olnudki kokkupuuteid. Sõpru ei olnud. Teadsin nii palju kui Soome TV kaudu nägin.
7	Ma olin nagu usu ringkonnas olnud, siis soome need õpetajad ja jutlustaja olid meil külas olnud
8	Ei, see oli päris esimene kord. See Soome koor oli tegelikult meil ka juba enne külas käinud, aga mina siis veel ei olnud selle liige. Ja minule oli see jah, esimene kokkupuude nende inimestega ja Soomega üldse.

Int. nr	2.6 Ootused Soome kolides
1	Äh.. ma võiks ennast iseloomustada kui selline realist, et <u>ega mul selliseid super-hüper ootusi ei olnud</u> . Täitsa tagantjärele võtsin nagu ühest kohast teise kolimist. Eestiski kasvõi nagu koliks Tartust Tallinnasse või.. ei olnud midagi sellist erilist.
2	<u>Ei olnudki erilisi ootusi</u> . Et Jukka juures oli tore olla ja me rändasime palju ringi. Võimaluisi oli rohkem. Kasvõi Mihklil olid paremad võimalused.
3	<u>Jah, ega ma eriti vaimustuses ei olnud küll alguses Soome kolimisest</u> , kuigi minu laste isa on küll väga armas inimene ja tahtis kohe, et abiellume ja same sinna minna, aga ma ise nagu ei olnud valmis.
4	<i>Ei too välja konkreetseid ootusi</i>
5	No, ma arvan, et ... mida seal niikui ootused. No just, et <u>saada omale elukoht</u> , et <u>võetakse seal nagu vastu ja leida seal tuttavaid ja nagu kohaneda</u> . Et siis sulanduda nagu Soome ühiskonda, mis siis alguses niikui ... no ütleme, et meil läks see sulandumine nagu väga hästi. Lastel hakkas käima palju sõpru külas kohalikke ja ise ka, et ikka töökaaslased käisid külas ja selliseid sulandumise probleeme nagu ei olnud.
6	<u>Ma ei mõelnud eriti. Lootsin, et saan seda tööd, mida tahan.</u>
7	<i>Ei too välja konkreetseid ootusi</i>
8	<u>No ausalt öeldes, ega mingeid suuri ootusi või nii ei olnudki, armastus oli nii suur ja Soomest oli mul väga hea ettekujutus</u> . Inimesed olid väga lahked ja siis minust sai kohe selle Soome koori laulja ja nagu tuttav punkt oli kohe. Hästi kodune ja lahe oli see minek küll.

Int. nr	2.7 Hirmud Soome kolides
1	No <u>hirme ka ei olnud erilisi...</u> et keelt ma oskasin, et juba väiksestpeast juba oskasin soome keelt, lihtsalt rääkida ei olnud kellegiga (naerab). Muidugi uus koht ja uus ümbrus ja ... mõnevõrra ikka noh. Selline kõhe tunne, aga ei noh, hirmusid nagu ka ei kogenud.
2	Noh eks rohkem ikka Mihkli pärast olidki, et kuidas kooliga saab (...) Ee ei ... kui siis see, et <u>Mihkel ei osanud soome keelt</u> ja ta oli 15 aastane ja natuke tegi ärevaks, et kuidas ta hakkama saab, aga ei, ta oli tubli ja sai ilusti mäele. Ja nüüd on tal kõrgkool ka siin lõpetatud.
3	Soome elama kolides oli suurimaks hirmuks <u>bürokraatia</u> , teada oli, et soomlased eriti teisi keeli ei räägi ja minu soome keele oskus oli ka nullilähedane, kindlasti mitte piisav asjaajamiseks. Suur <u>hirm oli ka seotud lastega</u> , kuidas toimub arstil käimine, kuidas saada lasteaiakohti jne. Seega põhiline hirm oli seotud kartusega mitte hakkama saada. Ning üldiselt oli ka teada, et juba elamisloa registreerimine on suur peavalu ja närvikulu. Ning kuna Soome on ikkagi ka märksa suurem, kui Eesti, siis oli harjumatu ka see, et kõik nii kaua aega võtab, iga paberi vormistamine võtab aega meeletult.
4	Ainukesed kartused seostuvad <u>pere, siis vanemad ja öde maha jäämisega Eesti</u> . Nende harva nägemine ja läbi käimine. Soomes endas nagu ei mäleta, et oleks mingeid kartuseid olnud kuna olin otsuseid kaalutlenud väga pikalt, põhjalikult. Käinud tuleva elu meeles läbi mitmeid kordi, mitmelt eri küljelt, sest midagi ma ei teinud uisa-päisa ega

	hetkelisest mõttevälgatuses. Ka sõprade maha jäämine oli suur kurbus pigem ja kuidas edaspidine tuleb mõjuma, siis vahemaa ja elukiired.
5	Ei tea, minul küll nagu ei olnud. Ma ei olegi üldiselt selline kartja.
6	<i>Ei too välja hirme</i>
7	Ega ma ei olnud tegelikult vaimselt valmis, aga nemad meelitasid mind Soome, siis rääkisid, et vaata, millised käterätikud meil siin on ja mulle tundus see nii imelik, et ise nii usklikud inimesed ja sellist asja siis rõhutavad, et mulle nagu ei olnudki see tol hetkel nii tähtis, rohkem oli see võitlus iseendaga.
8	No võibolla vast see, et ma ei osanud soome keelt. Me rääkisime Matiga ka alguses inglise keeles ja üldse, seal peres ollas see nädal aega ja nende teiste kooriliikmetega ka. Ja siis soome keelt ma hakkasin tegelikult alles siin Soomes õppima kui olime abiellunud ja siia kolinud. Alguses ikka ise ja teleka ja lehtede vahendusel, aga siis läksin keelekursustele, siis need olid siin tasuta ja nii hakkasin siis vaikselt sisse elama.

3. Soome elama asumine ja elu Soomes pregu

Int. nr	3.1 Milline tundus olema soomlaste ettekujutus Eestist ja eestlastest Soome kolides/millist suhtumist koges
1	Keegi ei suhtunud, et noh jälle üks virolainen ja ... siin Seinajoe pool oli küllaltki vähe neid ja positiivselt suhtuti.
2	No eks nad kõik teadsid, et Eesti on pikalt olnud Nõukogude Liidu osa ja eks nad vaatasid ka ikka meid nagu vaeseid. Veidi nagu ülevalt alla. Ja kiitsid siin Kadaka turgu ja .. (naerab). Ja et meil kõik asjad nii hirmus odavad on ja viletsad ka, aga noh kui ise nad Kadaka turust kaugemale ei saanud, eks siis olidki kõik asjad viletsad, mis nad kokku ostsid.
3	Ainukeste ebameeldivate asjadena oskanvast välja tuua vaid selle, et soomlased ei suhtu eriti positiivselt eestlastesse, eriti on seda tunda ametiasutustes. Aga eks selle suhtumise on eestlased ka vast ära teeninud, olles siinsed iganädalased Politseikroonika kangelased. No jah, eks ikka siis kui tulin Soome, siis ikka mehe sõbrad ka alguses vast vaatasid, et kust nüüd see omale naise tõi, aga siis kui siin sisse olen ennast seadnud, siis vahest vist enam ei saada arugi, et ma pole päris soomlane.
4	<i>Soomlaste suhtumisele intervjuus ei viita</i>
5	Mm, no jah, ütleme, et võibolla sellistele tavalistele soomlastele ja alguses see Eesti oli siiski nagu Vene noh, et kas nüüd eestlane või venelane, et ikkagi kuulus Vene alla. No minu meelest küll, see on nüüd nagu avalikkused ja ajakirjanduses ka, et kust siis ikka on igal maal neid prostitute, et ikka Eestist ja. Ja võibolla Soome oli kõige lähem ja juba selle Viru hotelli ehitamisega ja... aga no ütleme nüüd siin omadest kogemustest, siis ütlevad, et ega ikka enam Eesti naisi ei saagi siia Soome, et need on juba nii targad ja nii tähtsad, et .. (naerab)... et nüüd peaks juba Tai poole pöördume, et omale ... et mida rohkem arenenud riik, seda naised on iseseisvamad, aga osad Soome mehed tahavad ikka omale

	niisugune, et naine oleks ikka rusika ja pliidi vahel, et selline .. naised oleks ikka kodus ja.. aga ma arvan, et need on sellised igandunud mehed, kes juba ammu ei saa enam Soome pool naisi ja ega Eestistki
6	Kõik sõbrad suhtuvad positiivselt eestlastesse, kui kuulevad, et olen eestlane, siis räägivad ikka positiivselt. Ja ikka kohe alguses kõik ikka võtsid mind kui eestlast, kunagi ei võetud küll halvustavalt, et Nõukogude Liidust.
7	Jah, ma ei ole kuskil ennast tundnud, et ma olen nii armastatud ja hoitud kui siis seal Soomes, et ega mul Eestisse ei jäänudki sõpru ega sugulasi maha, sest ma olen nii palju kolinud. Ja kui siis Soome läksin, siis nad tahtsid ka minu eest nii hoolitseda /.../ Nii et mina kogesin küll niisugust hoolitsust ja mina küll tundsin, et olin seal oodatud ja see kirikuringkond on nagu väga kokkuhoidev ja hoolitsev, et siin Eestis ma olin kogu aeg pastori tütreina selline põlatud ja vihatud ja seal siis küll tundsin seda armastust.
8	Eks nad ise olid ka näinud, kui siin külas käisid. Ja eks neil oli ka ikka ettekujutus, et <u>oleme vaesed</u> või nii ja siis see pere, kus olin, need ikka tegid mulle suuri kingitusi, kui ära hakkasin minema. Isegi raha andsid ja siis mingi hõbedase käeketi isegi kinkisid. Ja pakkusid igasuguseid riideid ja nii, aga neid ma ei võtnud, sest mul oli ikka endal kodus ka ja ilusamaid (naerab). No, tegelikult on küll üks selline tore lugu, et meil siin oli üks naaber, kes nagu ei olnud vist Eestis käinud või oli kuulnud ainult teistelt, siis mis elu meil seal oli ja siis tema ikka pidas mind ma ei tea mis vaeseks või... igatahes ükskord tuli ja rääkis, et tal on palju asju üle, mida ta ei kasuta ja nii ja siis tõi hirmsa hunniku voodipesusid ja vanu käterätte ja igasugust, et ma siis viiksin need Eestisse oma sugulastele. Ja siis kui neid asju Matiga vaatama hakkasime, siis see oli ikka päris kohutav. Minu meelest osad asjad olid ikka kohe täiesti peremata ka ja päris räbalad. Igatahes Mati siis võttis need asjad ja viis sellele tädile need tagasi ja ma ei tea, mida ta rääkis, igatahes, kui sinna läks, siis oli ikka päris vihane.

Int. nr	3.2 Millistena tundusid Soome ja soomlased alguses
1	No ütleme niimoodi, et soomlasi on mitut sorti, et oleneb, mispool Soomet on. Olen siin läänesoome pool ja siin on küllalt palju sellist <u>usklikku rahvast</u> , aga teised, kellega suhtlen, pole nii paduuskliikud, et seda peale suruda. Aga hästi <u>sõbralikud on, abiivalmid</u> ja selliseid ..porondust, et kõik nagu käpuli käivad viinapudeli järel, sellist minu tutvusringkonnas nagu õnneks ei ole. Ei noh loomulikult tähtpäevade puhul nagu väike võtmine ona, aga nii et käpuli kohe, sellist ei ole küll.
2	No soomlased üldiselt tundusid sellised <u>lihtsameelsemad ja ikka ausad</u> .. et usaldasid nii sinisilmselt igasuguseid naisi. Noh Soome on mäginine ... hästi palju kaljusid on ja .. päris kallid. Ikka raha

	<p>peab olema Võibolla <u>inimesed on nagu rahulikumad ja ei pane nii suurt rõhku oma välimusele siin (...)</u></p>
3	<p>Jah, siis nagu hakkas meeldima seal see elu ja olu ja kõik oli <u>kuidagi rahulik ja turvaline</u> siis ja nii oli küll.</p> <p>Noh tegelikult Soomes elamine hakkas mulle meeldima kohe, meeldis äärmiselt rahulik ja turvaline keskkond. Me elame sellises korteris, mille terrass on maapinnaga põhimõtteliselt tasa ja tegelikult on rõduuksest võimalik enam-vähem kõigil sisse tulla, kes seda soovivad. Eestis ma sellises korteris elada ei julgeks. Inimesed ise on rahulikud, teenindajad meeldivad. Ainukeste ebameeldivate asjadena oskanvast välja tuua vaid selle, et soomlased ei suutu eriti positiivselt eestlastesse, eriti on seda tunda ametiasutustes.</p> <p>Lihtne oli harjuda toiduvalikuga poes, poodide lahtioleku aegadega (need on oluliselt lühemat aga lahti õhtuti, kui Eestis ja nädalavahetusel olid poed nt pühapäeviti kinni), elureziimiga.</p> <p><u>Soomlasi sellel perioodil iseloomustaks ma külmade, mitte eriti vastutulelike inimestena.</u> Kõike aetakse rangelt järgides eeskirju ja kõrvalekaldeid nendest ette määratud asjadest ei ole. Mingil moel meenutasid nad tuimi programmeeritud masinaid, kui näiteks pangas oli vaja avada pangakontot, siis üks ametnik tegeleb konto avamisega, siis kui samale kontole soovid ka pangakaarti, võtad jälle numbri ja lähed kellegi teise juurde, kui on soov saada ka netipanka, siis jälle erineva ametniku juurde, meeletu ajaraiskamine käib ja igauks teab vaid rangelt enda asju. Kui juhuslikult tuli siis, kui klient oli leti taga kohvipausi aeg, katkestati teenindamine enam-vähem poolelt sõnalt ja paluti hiljem tagasi tulla, sest kohvipaus algas. See oli suht harjumatu alguses. Märksõnad sellest perioodist olekski vast : bürokraatia meeletu masinavärk, nokk kinni-saba lahti olukorrad pidevalt, tagasilöögid. Kuid samas ka ülim turvalisus, rahuolu ja tasakaalus</p>
4	<p><u>Soomes oli ka rasism väga kõrgel tasemel</u> aastatel 1990, kui tuln sellest palju räägiti ja kirjutati. Iga teine rahvus, ihuvärv sai põlastust, eriti lapsed rangelt karistasid, kiusasid.</p>
5	
6	<p>Ega soomlased nii kergesti ei sõbrune. Et pole selliseid sõpru nagu Eestis, on rohkem selliseid peretuttavaid. <u>Ja see pani ka imestama, et tuli ette teatada, kui kellegile külla läksid, aga nüüd on see Eestis ka nii läinud.</u></p>
7	<p>Väga vastuolulised olid inimesed, <u>ühed olid siis väga usklikud ja väga avatud, aga samas ka suured mateialistid,</u> siis ühe kiriku naisega käisime kohe alguses seal Lahtis ja siis ta muudkui rääkis, kui suured on maksud ja vaata, kui kallid on kõik lihad ja siis ma olin nagu nii pettunud, et teil on kõike küll ja muudkui ainult rääkisid oma maksudest ja kui kallis. Ja siis kui ma end seal sisse seadsin, siis nad tassisid kõik kogui varanduse seal mulle kirputorilt koju, nad käisid seal väga palju ja siis kõik mul ukse taga oli äkki suur hunnik, kõik madratsid, padjad, voodid, kohvimasinad. Nii et mina kogesin küll niisugust hoolitsust ja mina küll tundsin, et olin seal oodatud ja see kirikuringkond on nagu väga kokkuhoidev ja hoolitsev, et siin Eestis ma olin kogu aeg pastori</p>

	tütrena selline põlatud ja vihatud ja seal siis küll tundsin seda armastust. Siin ma pidin kogu aeg nagu seda usku varjama ja seal oli äkki kõik nagu selge ja lubatud. Tõesti ma seal tundsin nii suurt armastust.
8	<p>Hästi <u>kodune ja lahe oli see minek küll</u>. Inimesed olid <u>väga lahked</u> /.../ /.../ kui see esimene rööm minu tulekust nagu üle läks, siis igaüks tõmbus oma urgu ja ega tegelikult seal nagu erilist suhtlemist ei olnud. Kui olid kooritunnid, siis olid kõik endiselt toredad ja rõõmsad, aga pärast siis igaüks kadus oma koju kiirelt ära /.../ /.../ jah, nii see nagu tundus küll, et kokkuvõttes ei saanudki siis aru, kas need, keda oma sõpradeks nagu pidasid, et kas nad siis olid ka seda või mitte.</p> <p>Jah, meeldis küll selles mõttes, et kohe tekkis ikka igasuguseid võimalusi maailma näha ja alguses kui veel lapsi ei olnud, siis me seiklesime Matiga ikka päris palju. Ja laulukooriga oli Soomes palju rohkem sõitmisi ja isegi päris pikki reise Euroopasse ja isegi Ameerikas käisime.</p>
	3.2.1 Erinevused, mis hakkasid silma
1	(...) inimesed ikka <u>avatamad</u> ja mulle meeldis (...) eri süsteem kui meil seal oli
2	Eks ikka see <u>materiaalne pool</u> ... ja ma ei teagi. Võibolla inimesed on nagu <u>rahulikamad ja ei pane nii suurt rõhku oma välimusele siin</u> .
3	<p>... <u>enamus põhimõtteid ja eluvaated on totaalselt erinevad</u>. Erinev on suhtumine abiellu, suhtumine lastesse, pereväärtustesse, immigrantidesse, vaestesse, enda isiklikkese põhiõigustesse. Ütleme nii, et eestlastel oli käia veel pikk tee Põhja-Euroopalike vaadeteni. Soomes lahutuse korral ei muutunud lapsed naise eraomandiks ja isiklikuks lõbuks, elatisraha mittemaksmine on ülim häbi ja sellisel inimesel on suhteliselt raske saada tõsiselt võetavale töökohale, rääkimata sellest, et ka tema ülemus saab koheselt teada, milline inimene tema firmas töötab. Tavaline on lahutuse korral ühishooldus, kus mõlemad vanemad ühiselt kasvatavad oma lapsi. Ja lahutus ise on suhteliselt haruldane ja viimane lahendus, kui enam miski ei aita suhet hoida. Meeste ja naiste palgatasemed on võrdsed, samuti ei ole meeste ja naiste tööd nii erinevad, palju on mees-kassapidajaid ja samas on ka nais-rekkajuhte. Astmeline tulumaks tagab selle, et inimeste elatustasemetel vahel ei oleks nii meeletud käärid.</p> <p>Samas on eestlased üldiselt kuidagi soojemad inimesed, me küll võime üksteist sõimata ja mitte 'tere' öelda trepikojas, aga näiteks autogasõites, kui tee peal juhtub midagi, on märksa tõenäolisem, et kinni peab eestlane ja tuleb appi, soomlane heal juhul vaevub helistama politseisse, et keegi on kuskil tee peal.</p> <p>Ka oli üllatav see, et Eestis vöötrajal peavad kinni enamus autosid, siin peavad kinni ja lasevad inimesi üle kas eesti numbritega autod või mingid tumedad inimesed, mitte soomlased, nende poolest võid sa seisma jäädagi. Tundub, et siin on riigi poolt tekitatud turvatunne ja igal võimalusel aitamine, hävitanud selle aitamise ja kaastunde inimlikul tasandil täielikult, üksikisikul on teisest, talle võõrast üksikisikust äärmiselt ükskõik.</p>

4	<p>Ei koolis ka tuntud kiusamist omalajal, kui kõik olid võrdse tasemel, mis siin on väga suur probleem koolides ja hakkab üle minema ka lasteaeda juba, kuna ikka leidub asju millega trumbata üle. Lastekasvatust, kui olin õppinud, nii muidugi ka selles valdkonnas vaatasin pinnast sügavamale. Soome vabakasvatus osas peresid, ma ei poolda seda üldse, see on väga suur miinus, sellega ei suuda ma tänaseni harjuda. On muidugi ka seda reeglite ja õiget kasvatust. Nii nagu sõna ise juba viitab, suur osa ongi seda vabadust, millel ei ole siis otsa ega äärt, ei ole piire, ei moraalsust, ei lähedust, ei otsuseid, lõpptulemus on küllaltki kaos. Mõtlesin juba omalajal, millised töönimesed neist kasvavad, õigemini, kuidas nad üldse elus toime tulevad. Siis nüüd siis 19 aastat hiljem hakkab seda saaki silmad nägema, tulemus ongi see mida omalajal just arvasin. Soome noortel ei ole töökogemust, ei töömoraali, eluvõõrad argi ja lihtsates asjadeski, laiskus, omaalgatus asjades puudub täiesti.</p> <p><u>Erinevused olid suured sellel ajal.</u> Soomes oli kõike söögist-sisustuseni, millestki ei olnud puudust. Kui taas Eesti elas aega kui midagi ei olnud. Meie pulmatort tehti kohvikus viimastest munadest ja jahust, pärast seda ukseid pandi kinni, kuna ei olnud toormaterjali. Broilerid toime otse Linnuvabrikust kuna poes ei olnud tõesti enam midagi. Minu pruudikimbu tellis ta Tallinna lillepoe viimastest roosidest, siis tal tekkis küll tunne, kuidas kõik võibolla viimane. Mul ema saatis mehe poodi vorsti tooma, ta seisis seal kolm tundi ja võitles venelastega, et saada vorstijupp kätte.</p> <p>Sarnasusi on väga raske leida, erinevusi küll piisab, kuna Soome oli siiski arengus nii palju ees ja elu-olu oli inimsõbralikkum.</p> <p><u>Erinevus, aga tööl käies on rangem,</u> seal pead olema kohapeal, on teatud ajal söögi või kohvipaus. Töölt ei minda omi asju ajama teab kui kauaks nagu veneajal oli palju kombeks. Kõik selline.</p>
5	
6	<p>Mõtlen mis meeldis ... no selle ajaga võrreldes mis meil siis oli, no <u>kõike oli saada, mida meil ei olnud.</u></p>
7	
8	<p>No võibolla see, et kui see esimene rөөm minu tulekust nagu üle läks, siis igaüks tõmbus oma urgu ja ega tegelikult seal nagu erilist suhtlemist ei olnud. Kui olid kooritunnid, siis olid kõik endiselt toredad ja rõõmsad, aga pärast siis igaüks kadus oma koju kiirelt ära ja sellist nagu meil siis, et oleks pärast proovi veel koos kellegi poole istuma või kohvikusse läinud, siis seda seal ei olnud.</p> <p>Eesti oli ikka nagu hoopis teine kõik, aga Soomes <u>oli rohkem võimalusi</u>, aga <u>inimesed olid kinnisemad</u> ja neid võimalusi nagu ei ühendatud. Eestis, kui mõni sõber sai päranduse, siis olid hoobilt kohe kõik rikkad, kellega ta suhtles, eks. Aga siin oli küll nii, et sa ei teadnud nagu õieti kellestki midagi või noh, igaüks nagu tundus, et elab oma elu. Ja sellist kadedust, mis võibolla siis Eestis</p>

	on ka nüüd tekkinud, siis seda kohtasin siin juba alguses
	3.2.2 Sarnasused, mis hakkasid silma
1	
2	... et keel on sarnane ja et lähedal asuvad.
3	Peamisteks sarnasusteks Eesti ja Soome vahel on rass ja Lõuna-Soome ja Eesti puhul ka vast kliima
4	Sarnasusi on väga raske leida, erinevusi küll piisab, kuna Soome oli siiski arengus nii palju ees ja elu-olu oli inimsöbralikkum. Sarnasus ehk leidub selles argielus ja teatud elurütmis, et käiakse tööl, koduelu õhtuti, tehakse kodutoitu, päeva ja öörytm on sama.

Int. nr	3.3 Kontaktid ja suhted Soomes
1	No mul on <u>sellised paar-kolm ütleme siis sõpra</u> , kellega tihedamalt läbi käia ja siis on <u>töökaaslased</u> , kellega suhtlen iga päev ja siis mõned eestlased, kellega siin vahest harva läbi käin ja mul tegelikult tutvusringkonnas eestlasi väga palju ei ole, enamini muumaaalasi kui eestlasi millegipärast. No jah, <u>paar kolm on sellist</u> , kellega nagu rohkem läbi käime ja siis on neid, kellega see on nii tutvuse tasandil rohkem. <u>Harri õde</u> on üks selline sõbraks mul ja siis olen koolitustel leidnud. Ja hobide kaudu ja muidu.
2	Ega väga häid sõpru ma leidnud ei ole. <u>Eks kooliaja sõbrad ja vanad lapsepõlvesõbrad on ikka Eestis kõige lähedasemad.</u> No <u>naabritega</u> suhtleme ja Jukka sõpradel on paar toredat naist. <u>Ja ikka eestlastega ka suhtlen Soomes.</u>
3	Oh...olen leidnud palju toredaid tuttavaid. Esimesed ja siiani kestvad sõprussidemed said loodud eelkõige <u>keelekursuselt</u> ja sealt sain ka paar sõbrannat. Lisaks kaks sõbrannat, kes on tekkinud <u>töö juures</u> . Nendega lobiseme ja kohvitame tööl, laste uneajal ja vahel käime ka nädalavahetuseti üksteise juures saunas ja veini joomas. Aga parim sõbranna, kellega saame kõigest rääkida ja kellega on lausa imeline klapp, on jäänud soome keele kursustelt, tema on rahvuselt tai ja elanud Soomes sama kaua, kui mina. Tuttavate leidmine on juhuse asi, ma ütleks. Sama nagu Eestis, selle määravad ikkagi isiksuse omadused, mitte kuskil elamine. On inimesi, kellel, elades kogu aeg kodumaal, pole sõpru ja on inimesi, kes on võimelised minutitega sõbrunema ja tutvusi sõlmima. Mina olen suhteliselt avatud inimene, mul on kerge leida tuttavaid, aga sõpru, keda saab 100% usaldada, tekib harvem, neid mul ongi vaid kolm.
4	Suhtlen <u>perega, naabritega, töökaaslastega</u> . Igapäevane suhtlemine on <u>soomlastega, tööasjus ka meili vahendusel eestlastega</u> . Uusi sõpru olen leidnud. Omad <u>töökaaslased, siis laste kooli ja harrastuste kaudu, koerakasvatuse kaudu, ka reisides</u> . Abikaasa vanemate, vendade, õega suhtlen, teiste sugulastega vähem. Sõpradega ka palju käime läbi. Uute tutvuste loomine on lihtne, aga südamesõprade loomine raskem selles vanuses, sest need tavaliselt saavad alguse klassi ja kooliajast. Aga siiski mul on ka selliseid

	<p>südamesõpru ja väga lähedased sidemeid siin tekkinud. Kerge on kindlasti olnud kui olen ise ka küllalt sotsaalne ja väljapoole suundav, keeleoskus on teinud sellest endisest lihtsamaks, ka rahva sügav omapära tundmine ja teadmine.</p>
5	<p>No ütleme, et küllalt raske on saada siis nii lähedaseks siin, et sa saad juba südamesõbraks või sind kutsutakse juba nagu koju külla omale või .. niisukest nagu eriti kergelt ei tulnud. Eks endal on ka ju ikka nii, et need sõbrannad, kes mul ikka olid siin Eestis enne, need on ikka siinamaani, et ega ma neid nagu siin Soomes ikka ei ole omale juurde hankinud. Ütleme siis nii, et sellised <u>töökoha</u> peod, käisime igal pool, sellised kruisid, seal on selline pikkujoul, pulma kutsuti ja eks sellised ikka sai. Muidugi <u>koolist</u>, nüüd kus ma käisin seal instituudis kokakursustel, võin iga kell minna sinna ja võetakse vastu ja nemad tulevad siia mulle külla ja suhtleme pidevalt internetis ja helistame. Võibolla see on nagu iseendast ka kinni, aga mul küll ei ole nagu selliseid asju, et .. ei saaks hakkama või ei leiaks sõpru või.</p> <p>Ei noh, eks mul seal töö juures olid kogu aeg päris soomlased, ainult et naabreid siis ja ümbruskonnas teadsin, oli palju Eesti peresid. Muidugi, ütleme, kui me sealt ära, siis ei olnud siin Lohja kandis enam eestlasi, et siin oli jah ikka kõik soomlased ümberringi. Ütleme, et Lohjal teadsid, et võibolla üks lillekaupluses oli ka eestlane, et siis käisin vahest juttu ajamas, aga ütleme kõik naabrid ja kõik, kellega läbi käisime ja grilliipidusid pidasime, need olid kõik ikka soomlased.</p> <p>No ongi sealt Lohja kandist jäänud neid rannarootslaste peresid ja siis kui Stockmannis töötasin, siis üks venepere, kellega tihedalt suhtleme.</p>
6	<p>No mul võtavad praegu kodu ja töö nii suure aja, et ega mingeid erilisi sidemeid ei ole. Varem suhtlesin eestlastega rohkem. No töökaaslastega on ka praegu tööalased suhted. Peale tööd ei ole midagi. Eks ikka oma <u>lapsepõlve</u> <u>tuttavad on jäänud</u>, ükskõik mis juhtub. Haige inimese kõrvalt ei ole aega kellegiga suhelda</p> <p>Kui X oli terve, olin eestlaste ja ingerlaste rotari yhtiö kassahoidaja ja käisin koosolekutel ja pidustustel. Nüüd ei ole aega, aga tuttavaid on, kellega helistame ja kui näeme – räägime.</p>
7	<p>Jah, oli küll nii, aga väljaspoolt on ka. Kõik naabrid olid alguses seal nii vaimustuses, kui sinna Kankanpääle kolisin, need olid siis soomlased ja nad olid nii vaimustuses, kuidas meie nagu julgeme asju otse ütelda ja rääkida. Ja mul oli seal vastasmajas, et lapsed alati lehvitasid, et hei-hei ja nii, muidu on seal küll, et siin on piir ja kellegi teisega ei suhtle ja mina ikka teretan ja naeratan ja need <u>naabrid</u> võtsid mind nii omaks.</p>
8	<p>Siin on üldse palju seda, et töö ja näo ees ollakse hästi lahked ja töö juures ka, hästi abivalmid on kõik, aga kui tööpäev läbi saab, siis klõps, inimesed lähevad nagu lukku ja sulguvad oma kodudesse ja perekonna juurde, et sellist mõnusat suhtlemist ja läbikäimist siin väga harva ikka kohtab.</p> <p>Meil siin ka, parimad sõbrad on ka Mati üks kolleeg ja tema naine, aga see on</p>

	<p>ka venelane, nii et see nagu vist siis lähendab (naerab).</p> <p>Siin mul <u>naabrinaine</u>, see mehe kolleegi naine on vist praegu parim sõbranna, Ta on venelane ja nagu selles mõttes kuidagi meil mõttemaailmad klapivad. Ja töökaaslastega on rohkem tööalased suhted ja sealt nagu kedagi päris sõbraks pidada küll ei saa vist. Või siis see ongi Soome mõistes sõprus kui suhteled ja hästi läbi saad.</p>
	3.3.1 Soomlastest sõbrad
1	No jah, <u>paar kolm on sellist</u> , kellega nagu rohkem läbi käime ja siis on neid, kellega see on nii tutvuse tasandil rohkem. <u>Harri õde</u> on üks selline sõbraks mul ja siis olen koolitustel leidnud. Ja hobide kaudu ja muidu.
2	No <u>naabritega</u> suhtleme ja Jukka sõpradel on paar toredat naist.
3	No üks nende hulgas olen ka nüüd selliseid rohkem lähedasemaid leidnud, aga jah, ega nii tavaolukorras on <u>päris raske kellegi maski lahti murda</u> .
4	<u>Igapäevane suhtlemine on soomlastega</u> , tööasjus ka meili vahendusel eestlastega. Uusi sõpru olen leidnud. <u>Omad töökaaslased, siis laste kooli ja harrastuste kaudu, koerakasvatuse kaudu, ka reisides</u> . Abikaasa vanemate, vendade, õega suhtlen, teiste sugulastega vähem. Sõpradega ka palju käime läbi. Uute tutvuste loomine on lihtne, aga südamesõprade loomine raskem selles vanuses, sest need tavaliselt saavad alguse klassi ja kooliajast. Aga siiski mul on ka selliseid südamesõpru ja väga lähedased sidemeid siin tekkinud.
5	<u>/.../ aga ütleme kõik naabrid ja kõik, kellega läbi käisime ja grilliipidusid pidasime, need olid kõik ikka soomlased</u> .
6	Ega soomlased nii kergesti ei sõbrune. Et pole selliseid sõpru nagu Eestis, on rohkem selliseid <u>peretuttavaid</u> . Ja see pani ka imestama, et tuli ette teatada, kui kellegile külla läksid, aga nüüd on see Eestis ka nii läinud.
7	Ikka kõige suuremad on mul <u>usu kaudu saadud sõbrad ja need on soomlased</u> .
8	Siin on üldse palju seda, et töö ja näo ees ollakse hästi lahked ja töö juures ka, hästi abivalmid on kõik, aga kui tööpäev läbi saab, siis klõps, inimesed lähevad nagu lukku ja sulguvad oma kodudesse ja perekonna juurde, et sellist mõnusat suhtlemist ja läbikäimist siin väga harva ikka kohtab.
	3.3.1.1 Milline olnud kontaktide loomine soomlastega
1	Ah.. võibolla ma ise ei ole nii sotsiaalne või, aga ... kui on ühised huvid või muidu .. soomlastel on nii, et synkkab (naerab). Ei minu <u>meelest väga keeruline ei ole</u> .
	Ah.. no ausalt öeldes, no... minu arust küll nagu erilist muutust ei ole. No minu arust on nii, et elad kus tahes, aga kellega on rohkem ühist, sellega suhtled rohkem ja kellega pole, sellega vähem ja ütleme nagu töö tasemel, et ei ole rohkemaks vaja kui tööasju
2	<i>Ei anna hinnangut</i>
3	Ütleme nii, et alguses ehk siis esimesel aastal oli mul suhteliselt vähe kontakte soomlastega, minu enda keeleoskus oli väike ja soomlased on üldiselt suhteliselt sellised inimesed, kes soovivad suhelda soome keeles ja eriti

	<p>võõrastega kontakte ei otsi. (reserveeritud) Jah enamasti ikka. No eks nende hulgas olen ka nüüd selliseid rohkem lähedasemaid leidnud, aga jah, ega nii tavaliselt on päris raske kellegi maski lahti murda.</p> <p>Soomlasi iseloomustaks hetkel sõbralike, kuid ettevaatlike inimestena, enne peab tükk aega inimesi tundma, kui nad sind päris omaks võtavad. Soomlase jaoks on ka äärmiselt oluline soome keele oskus, ilma selleta on väga raske sõpru leida.</p>
4	Uute tutvuste loomine on lihtne, aga südamesõprade loomine raskem selles vanuses, sest need tavaliselt saavad alguse klassi ja kooliajast. Aga siiski mul on ka selliseid südamesõpru ja väga lähedased sidemeid siin tekkinud.
5	No ütleme, et küllalt raske on saada siis nii lähedaseks siin, et sa saad juba südamesõbraks või sind kutsutakse juba nagu koju külla omale või .. niisukest nagu eriti kergelt ei tulnud.
6	Ega soomlased nii kergesti ei sõbrune. Et pole selliseid sõpru nagu Eestis, on rohkem selliseid peretuttavaid. Ja see pani ka imestama, et tuli ette teatada, kui kellegile külla läksid, aga nüüd on see Eestis ka nii läinud.
7	Siin on see, et nagu kõik Euroopa maad võtavad praegu vastu neid välismaalasi, musti ja muslemeid, aga Soome küll võtab nad vastu, aga tegelikult nagu hingeliselt ei lase ikka lähedale, ega ta eestlast ka ei võta selles mõttes ikka nagu oma või võrdset. Nad ei võta isegi nagu oma soomlast vastu oma ringi sellistes väikestes piirkondades nagu on näiteks Kankanpää, saate aru. See pastor seal ütles mulle ka, et nüüd, kus sa oled nagu 20 aastat siin olnud, nüüd oled nagu oma. Enne oli nii, et kui mul seal üks sõbranna tuli külla, siis ta jättis oma ratta kaugele eemale, et jumala pärast keegi ei näeks, et ta mulle külla tuli ja hukka ei mõistaks. Ja mõlege nüüd Soome suhted, mul seal vastas elas üks tore soome pere ja me suhtlesime ja isegi külas käisime juba ja siis teine naaber tuli meile uus. Ja siis see uus naaber ühel õhtul oli jätnud autole tuled peale ja siis tuli vastest see mees meile ütleva, et ütle oma naabrile, et me läheks ja ütleks neile, et neil on tuled peal. No vaadake, see on üks soomlane. Ja siis mul üks usklik sõbranna elas seal metsa sees ja siis kui ma olin tal külas ja hakkasime rääkima, siis ta pani akna kinni, et keegi ei kuuleks meie juttu pealt. Neil on mingisugune inimeste kartus.
8	Siin on üldse palju seda, et tööl ja näo ees ollakse hästi lahked ja töö juures ka, hästi abivalmid on kõik, aga kui tööpäev läbi saab, siis klõps, inimesed lähevad nagu lukku ja sulguvad oma kodudesse ja perekonna juurde, et sellist mõnusat suhtlemist ja läbikäimist siin väga harva ikka kohtab.
	3.3.2 Suhtlemine muu rahvuse esindajatega Soomes
1	Ennemini mul on veel <u>valgevenelasi</u> ja <u>makedoonlasi</u> ja <u>venelasigi</u> ja .. selliste mujalt tulnutega käin hoopis tihemini siin läbi kui eestlastega.
2	Seal koolitustel oli väga vahva.. (naerab)... seal olid eestlased ja <u>venelased</u> koos. Ja meil oli väga lahe punt seal. Mõni venelane kohe ikka üldse ei saanud ega tahtnud seal soome keelt õppida. Nad tahtsid saada ainult seda töötü abiraha, mida saab ainult siis, kui oled koolitustel käinud. Aga meil oli omavahel väga lõbus.. ma sain vene keelt rääkida ja me väga hoidsime kokku.

	Veel mitu aastat pärast seda käisime sünnipäevi koos tähistamas ... mõni oli oma mehest juba ammu lahku läinud. No mõni oli ikka erilise partneri ka leidnud.. aga eks see rohkem selle pärast oli, et saaks Soome tulla.
3	Jah, siin kursustel olen palju saanud huvitavate inimestega tutvavaks, kes ei ole pärit Soomest, kuid on olude sunnil siia elama sattunud. Hästi palju põnevaid lugusid on. <u>Ja nendega on kuidagi kergem sõbruneda</u> ka, et nad ei ole nagu nii reserveeritud. Aga parim sõbranna, kellega saame kõigest rääkida ja kellega on lausa imeline klapp, on jäänud soome keele kursustelt, tema on rahvuselt <u>tai</u> ja elanud Soomes sama kaua, kui mina.
4	
5	No ongi sealt Lohja kandist jäänud neid <u>rannarootslaste</u> peresid ja siis kui Stockmannis töötasin, siis üks <u>venepere</u> , kellega tihedalt suhtleme. Muid sisserännanuid, no soomaalid ja ma ei tea, kas need üldse tööd teevad, need lihtsalt elavad nendest sotsiaalmaksudest, aga nendega ei ole üldse suhelnud. Siis viimasel ajal on tulnud neid kerjuseid Rumeeniast.
6	<u>Venelastega</u> räägin. Nendega olen tutvunud kursustel.
7	
8	Meil siin ka, parimad sõbrad on ka Mati üks kolleeg ja tema naine, aga see on ka <u>venelane</u> , nii et see nagu vist siis lähendab (naerab).
	3.3.3 Suhtlemine Soomes elavate eestlastega
1	/.../ ja siis mõned eestlased, kellega siin vahest harva läbi käin ja mul tegelikult tutvusringkonnas eestlasi väga palju ei ole, enamini muumalaasi kui eestlasi millegipärast. Ei, kun ma ei tea, ma olen kindlasti imelik, aga ma ei koe, et mul oleks nendega nagu väga palju ühist. Ma olen üritan küll, no sellepärast, et ikkagi eestlased ja noh, aga (pikem paus) sellest ei tule nagu midagi, sest see on nagu täiesti erinevad asjad, aga, noh (naerab), ma olen kindlasti imelik
2	No Porvo on tegelikult nii väike koht, et siin ikka kuidagi satub kokku ja mõne naisega oleme hakanud päris tihti läbi käima. Kord kuus ikka näeme ... või noh.. aeg läheb nii kiirelt, et võibolla isegi iga kuu ei kohtu. Rohkem ikka naabritega käin läbi ja käime koos kudumas ja vesivõimlemises.
3	No meie naabruses siin elab ka paar eesti peret, nendega on teretutus. Selliseid kohe sõbrannasid ei ole küll siin eestlasi. Muidu eestlasi on tegelikult Soomes ikka väga palju ja poes või tänaval eesti keelt kuulates, lihtsalt fikseerid ära, et eestlased, mingit soovi juurde minna ja vestlust arendada küll ei teki. Ma ei oskagi seda kirjeldada, miks.
4	Osa eestlasi tunnen Eestis elamise ajast. Suhtleme põhiliselt kirja ja telefoni teel, ka külastades. Osa eestlasi tunnen ja tekkinud on sõbrad , kes on tulnud tööle siia.
5	Ei noh, eks mul seal töö juures olid kogu aeg päris soomlased, ainult et naabreid siis ja ümbruskonnas teadsin, oli palju Eesti peresid. Muidugi, ütleme, kui me sealt ära, siis ei olnud siin Lohja kandis enam eestlasi, et siin oli jah

	ikka kõik soomlased ümberringi. Ütleme, et Lohjal teadsid, et võibolla üks lillekaupluses oli ka eestlane, et siis käisin vahest juttu ajamas /.../
6	Kui Veikko oli terve, olin eestlaste ja ingerlaste rotari yhtiö kassahoidaja ja käisin koosolekutel ja pidustustel. Nüüd ei ole aega, aga tuttavaid on, kellega helistame ja kui näeme – räägime.
7	Jah, siin Kankanpää koolis on praegu ka veel kaks muusikaõpetajat eestlast, aga ega me nii eriti läbi ei käi.
8	Ma tean mõnda, kuid väga tihedalt ei suhtle. No töö! vahest kuuled, et keegi räägiib eesti keelt ja siis oleme vestlema hakanud ja tegelikult ühe naisega suhtlesime mingil ajal päris palju, aga nüüd nad kolisid siit Naantalist kaugele, hoopis teise Soome otsa ja siis nüüd nagu piirdub suhtlus vaid sünnipäevadel helistamisega.

Int. nr	3.4 Pilt Soomest ja soomlastest pikka aega Soomes elanuna
1	Et /Eestis/ kõik ronivad sul kuskil seljas nagu ja sellist elementaarset viisakust ei ole nagu siin /Soomes/, et keegi ei roni sulle otsa ja lastakse ikka siit või sealt läbi ja keegi ei mähka sulle vastu, kui küsid kellegi käest abi
2	Noh Soome on mäginine ... hästi palju kaljusid on ja .. päris kallid. Ikka raha peab olema ... aga ega nad rikkad ei ole. Vahest ma vaatan, et soomlastel lihtsalt pole maitset, et end riidesse panna...
3	Soomes meeldib mulle rahulik ja turvaline elu, inimesed on oma eluga rahul ja see paistab välja ka ühiskonnas tervikuna, kõigil on aega, kõik on rõõmsad, naeratavad. Soomlasi iseloomustaks hetkel sõbralike, kuid ettevaatlike inimestena, enne peab tükk aega inimesi tundma, kui nad sind päris omaks võtavad. Soomlase jaoks on ka äärmiselt oluline soome keele oskus, ilma selleta on väga raske sõpru leida.
4	Soomlane on palju kinnisem, ega ole nii lahke rahvas nii abi kui ka pakkumiste poolest. Soomlased on ka väga kade rahvas, keegi ei saaks olla parem ega elada paremini. Ka seljataga rääkimise oskus on hea, aga öelda otse see on nõrkus, julgus puudub. Soome elu on palju muutunud. Ka EUSse ühinemine on palju muutnud kõike, kuna osa seadustest tuleb sealt ja neid peab täitma. Pidev koolitamine, vaatamata vanusele, uute ametite õppimine. Elu on palju kallinenud, palgad aga vastavalt ei tõuse. Elu ja kõige pidev muutumine, kiired arengu protsessid toovad vahel probleeme kaasa. Paljudes asjades on aga mindud tagasi, arstidele pääsemine on väga raske ja pikad järjekorrad. Poste, pangakontoreid on vähendatud. Poe ruutmeetrid on aina vaid suurenenud ja seal käimine on aeganõudev, poest on inimestele tulnud kultuuri ja ajaveetmis kohad. Üldse on rohkem juba kaubanduskeskuseid, kus poode üle 50. Kõik poed müüvad suuremalt osalt sama kaupa ja see millega eralduda on teenindus. Palju on selle nimel tehtud tööd ja koolitust. Samas aga müüjate määr on pooled vähendunud, seega ka teenindus on viletsamaks muutunud, kuna üks müüja ei

	<p>suuda mitut klienti teenindada. Pealegi tänapäeva kaubandus on läinud selles suunas, et klient peaks üksi hakkama saama. Tooteid on palju, erinevaid, seega hoopiski müüja abi ja juhenduse tarve on tegelikult rohkem päevakorda tõusnud. Liiklus on hullemaks läinud, ei peeta nii kinni kiirusnõuetest, jalakäija ei ole enam nii au sees, ükskõiksus kasvanud. Soomlased on massina liikuv rahvas. Kui midagi öeldakse nii ka tehakse. Ei ole julgust tulla esile ega õigustada omi seisukohti, kõigega ollakse nõus. Inimesed liiga oma kesksed ja auahned. Seadused ja ametiühingud on olemas, aga kontroll puudub ja puudub julgus neid kasutada.</p> <p>Soomes meeldib stabiilsus ja kindluse tunne tulevikust, riigi kindel konstruktsioon ja põhi. Ei meeldi üleliigne bürokraatia, inimeste ükskõiksus asjade suhtes, pidev koolitamine kuna viib liigagi seda kiiret tööaega. Vahel mõtetugi kuna tugineb osaliselt bürokraatiale. Pidev koondamine, mis kogu aeg kasvatab inimeste töökoormust, stressi ja nõrgendab tervist. Kuna inimene on ikka jäänud samaks aastasadade arengus, pea ja käed ei ole superarengulist hüpet teinud, samas,aga jätkuv kiirete ja koormuste lisamine. Masinatest on mingil määral abi tulnud, aga mitte kõiges.Lõpptulemusena on hirmsasti selle all kannatanud töötulemus ja kvaliteet.</p>
5	<p>No turvaline on kindlasti siin, kõik asjad ikka toimivad. No võibolla tõesti öeldakse, et siin on see bürokraatia suur, et palju pabereid vaja igale poole. Aga minumeest, kui sa elad siin, siis on kõik ikka kuidagi selge ja kindel tunne, turvaline. Sa elad ka ära, kui sa jääd töötuks, sind koolitatakse koguaeg edasi. Need süsteemid on ikka siin rohkem arenendu, see sotsiaalpool, kui ütleme seal Eestis.</p> <p>No ma ei tea, vast soomlane on veidi nagu rahulikumad või nad on rohkem nagu harjunud või noh mõni võibolla ütleb, et lasemad või, kuna nad on harjunud sellise turvalisusega, et nad ei viitsigi nagu enam mõelda mingeid uusi asju välja või. Siis mu elukaslane mõtleski, et peaksime proovima Eestis oma äri alustada, et siin on nii, et ei toimugi midagi, et kõik läheb niikui sissetallatud rada pidi. Lähed tööle, teed oma töö ära ja kui lõpeb see, siis paned oma asjad kokku ja tuled ära ja õhtul istudki ainult televiisori ees. Et eks see võibolla vanusega tuleb, aga Soomes mina olen nagu üks suur televiisori kulutaja, et istungi nagu õhtud läbi televiisori ees. Vahest võibolla käin oma kepikõnnil ka ära, aga siin Eestis käiakse võibolla rohkem väljas või ja Soomes võibolla elatakse rohkem nagu sissepoole või pereringis, et ei kutsuta võibolla nii palju külalisi või ega ei valmistata niipalju .. no Eestis on ka ikka tegelikult liikunud selles suunas, et ega enam ei kutsuta nii külla ega ei minda kellegile ukse taha nii teatamata. Et see on ikka nagu sarnasemaks muutunud.</p> <p>/.../ et ma ei ole siin küll töökohas kohanud sellist õelust või väljasõomist nagu võibolla jälle Eestis on rohkem. Et kõik oma probleemid ikka jäetakse töökoha ukse taha ja sinna tullakse ikka hea tujuga ja tehakse oma töö ära ja ongi kõik, et ei ole sellist õelutsemist. Vähemalt mina küll ei ole kohanud midagi sellist.</p>
6	No soomlased on sellised rahulikud, ausad. Näiteks Soome mehed on küll

	<p>ausad. See oli nagu selline, mis kohe oli nagu erinev. Näiteks X pole mulle kunagi valetanud.</p> <p>Aga Soome on puhas, loodus on ilus – järved, metsad, meri, saared. Siis sotsiaalabi on kindlasti parem, kellel pole tööd, on ka kergem hakkama saada.</p> <p>/.../ siin (Soomes) ei saa arugi, et inimene on rikas. Seda, et ennast peab igal pool näitama on Soomes vähem.</p>
7	<p>Neil on mingisugune inimeste kartus. Me oleme sotsialismist läbi tulnud ja ei karda mitte kedagi. Aga neil on, et mis teine minust arvab ja nad on ka nii arad selles suhtes. Et ta kardab, et ta teeb nagu ennast lolliks ja see on üks suur nõrkus sellel rahval, et ta kardab ja vist tunnetab, et ta on natuke metsa sees kasvanud. Asi on selles, et neil on suur maa ja nad on nii eraldi üksteisest elanud ja nad lihtsalt olosuhted on neil lihtsalt sellised. Nad on töökas rahvas ja nii, aga kogu aeg jälgivad teisi ja siin leitakse neid kurjategijaid ka kõige kergemini kätte, sest nad lihtsalt nii jälgivad vaikselt üksteise elu kõrvalt. Neil on see oma elu kuidagi nii tühi ja vaikne, pääsevad nagu vähe liikuma ja siis vaatavad, mis naabrid teevad ja nii. Mind see näiteks üldse ei huvita, mis mu naabrid teevad ja nii, aga nendele on see nii tähtis. Ja teate, siis siin on see klassivahe hirmus suur, et neil nagu on need ametikohad hirmus tähtsad ja kõik ikka külas teavad, kes on oma ametikohalt kes.</p>
8	<p>Siin on üldse palju seda, et töö ja näo ees ollakse hästi lahked ja töö juures ka, hästi abivalmid on kõik, aga kui tööpäev läbi saab, siis klõps, inimesed lähevad nagu lukku ja sulguvad oma kodudesse ja perekonna juurde, et sellist mõnusat suhtlemist ja läbikäimist siin väga harva ikka kohtab.</p> <p>/.../ kuigi see kadedus ja külmus ja selline suletus ajab nagu vahest hulluks või isegi kurvaks nagu. No ja soome naised on ikka erilised, ma ei tea, eestlased nagu küll ikka sellised ei ole. Naised on meil ikka naiselikumad ja lasevad meestel enda eest uksi avada (naerab).</p> <p>No seal on ikka see võrdõiguslikkus nii suur teema ja naised tahavad ja kindlasti ongi nii võimsad, et rind ees ikka suruvad igalt poolt läbi. Kohati nagu tundub, et neil ei olegi mehi vaha, nad saavad ise hakkama. Või siis need mehed on nagu järgi lohistada. Eks sellepärast Soome meestel on ka nii palju seda masendust ja nii, et naised lihtsalt on liiga iseteadlikud. Siin mul mehe töökaaslased mõned ikka ka naeravad, et peaks Eesti naise võtma, et Eesti naised on ikka naised ja lubavad sul endale välja ka teha ja lubavad meestel tunda ennast ikka meestena. Siin Soomes võtavad mõned naised ikka seda isikliku solvamisenä, kui mõni mees tahab välja teha või aitab mantli selga.</p>

Int. nr	3.5 Rahulolu eluga
1	<p><u>Nii jah, eks ma olen ära harjunud.</u> Kui Eestis on nii palju muutusi, kui ma üle kahe kuu käin seal kui tüdrukul on koolivaheaeg ja siis ma käin. Ja ma ei saaks vist Eestis enam hakkama. Ma ehk ei oskaks selles süsteemis elada (naerab).</p>
2	<p><u>Jah ... ei saaks nagu midagi kurta.</u> (naerab). Natuke <u>igav</u> on või noh.. ei ole</p>

	<p>nagu mingit rakendust. Võiks mingi töökoht olla, aga seda on raske leida. Sellist sobivat.</p> <p>Noh meil on see sotsiaalpool vist parem, et inimesed on rohkem hoitud. Eriti vanad muidugi. Nende eest ikka hoolitsetakse väga hästi. Noorematel ei ole nii hea, see tähendab, et kui tahad arsti juurde pääseda, siis tuleb palju maksta. Aga vanadel on kõik tasuta.</p>
3	<p>No <u>hetkel on meie elu võiks öelda paigas</u>, käime mõlemad mehega tööl, mees töötab ehitusel, mina ise töötan lastehoius kasvatajana. Eks algusaastad siin Soomes olid ikka keerulised, kui lapsed olid väiksed ja elasime vaid ühest palgast. Aga ma sain õppida soome keelt ja seeläbi asuda erialasele tööle, kergem oleks olnud ju minna kuskile koristajaks ja kohe hakata raha teenima, aga sellisel juhul ilmselt, oleks ma ka kogu eluks sinna koristama ka jäänud, sest keeleoskus oli alguses ikka väga väike.</p>
4	<p><u>Eluga olen rahul</u>, mul on oma pere, kellega väga lähedased ja head sidemed. Mul on sõpru ja sugulasi siin. Sõpru on muidugi selles eas palju raskem soetada kuna lapsepõlves ja kooliajal tuleb inimesel üldiselt loodud need püsivad sõprussidemed, mis kestavadki läbi elu ja lähedasemad. Olen sellegipoolest saanud siin ka luua uusi sõprussidemeid, töökaaslasi ja harrastuse kaudu. Olen ametlikult ka teinud läbi koerakasvataja kursuse ja meil on oma kennelnimi. Kasvatame pikakarvalisi kollisid. Meil oma koeri kolm, kodus elab üks, kaks elavad tuttav juures. Kasvatustöö nõuab palju aega ja tööd, seega hetkel ei ole nii aktiivne. Põhiliselt oleme käinud näitustel. Koduski olev koer on võitnud ja edukaid saavutusi. Meil oli ka Soome paremad kutsikad, kes nii isased kui emased võitsid aasta tähtsama ja rahvusvahelise näituse. Ka vabatahtlikus töös teen mingil määral kaasa. Muidugi oma töö, koolitused, pidev edasi pürgimine. Olen teinud erinevaid töid ja olnud nendes edukas. Vabaaja probleemi ei ole, pigem on pidev ajapuudus. Meil on oma maja ja aed, tegelen palju suvel aiatööga-iluaed, see on teraapia mulle, argikiiretele ja muule tööle. Naudin sellest tõeliselt palju. Suvel käime ka palju venega järvel, erinevatel saartel puhkame, grillime ja veedame aega.</p>
5	<p>Ma sain kohe oma eriala peale seal ka, sain kaupluses tööd. Et minul nagu ei olnud vahet, kus ma seda tööd teen, ainult et siis Soomes maksti selle eest nagu palju paremat tasu ja ... või või no Eestis olin siis juba kontoris, aga noh. Aga eks Soomes siis kui siia tulin, siis oli siin just see raske masu aeg nagu Eestis praegu ja see koht, kus me olime, seal ka hakatii palju panama töökohti kinni ja kauplusi. Meil nagu ei olnud häda, aga .. eks tasapisi. Siis minu tuttav si hoopis tööd Lohjal, Helsingile lähemal ja siis me muutsime ära sealt siia.</p>
6	<p>Vale ala valisin ka. Õppisin merkonomiks või see on siis ärijuhiks, aga oleksin pidanud õppima näiteks meditsiini. Selles vallas leiab alati tööd ja see on põnev ka. Aga siis ei mõelnud.</p> <p><u>Nüüd küll pole enam rahul. Raske on. Töölalaselt</u> ... seda pole leidnud, mida tahtsin ja just vanuse pärast. Ja see, mida teen, ei meeldi. Olen praegu kassapidaja. Õppisin Soome tulles palju, ärijuhtimist, aga sellel alal tööd ei ole leidnud. Ja rahul ei ole sellepärast et mees haigestus haiget inimest on igal maal raske hoida</p>

7	
8	<p><u>No kindlasti siis meeldib</u>, et olen saanud reisida palju ja siin on väga ilus maa. Loodus on meeletult kaunis, Lappis mulle meeldib väga. Praegust elu vaadates vist palgad on ka siin Soomes ikka suuremad, vähemalt minu erialal, et Eestis vist raamatukogus töötajad väga kõrgeid tasusud ei saa.</p> <p>No see arstiabi võiks olla siin samasugune nagu Eestis. Emalt ja paarilt sõbrannalt olen kuulnud, et see perearsti süsteem on Eestis väga hea. Ja siis need sõprussidemed ei ole siin nii soiojad, seda ikka igatsen taga, mis siis Eestis oli ja kuidas sõpradega läbi käisime omal ajal. Mis siis veel? See siin naiste kadedus ja see meestega samaväärseks pürgimine on ka minu meelest nagu raskesti omaks võetav või nii.</p>

Int. nr	<p>3.6 Meedia tarbimine Soomes 3.6.1 Kui aktiivselt jälgib</p>
1	<p>Ää, no nüüd muidugi, kui on internet, siis põhimõtteliselt iga päev korra käin vaatamas, et millega on hakkama saanud ja muidugi see Perekool, et vaatan- loen, kuidas see elu toimib. Muidu oled nagu elust maha jäänud, kui seal ei käi (naerab). Aga eks muidugi ikka siin Soome uudiseid ja õhtul ikka seltsiks telekas mängib ja poole kõrvaga kuulan, et mis teemasid seal arutatakse.</p>
2	<p>Soome kanaleid vaatan ikka iga päev. Ajakirju loen, aga lehti pole mõtet väga tellida. Aega lugeda ei ole ja tegelikult uudistest saab kogu info kätte.</p>
3	<p>Internetist jälgin enamasti õhtul, päris tv-uudiseid ka enamasti. Ikka Soome kanaleid.</p>
4	<p>Soome meediat jälgin päeviti, uudiseid kuulan mitu korda päevas või internetist. Eesti kohta vaatan internetist, lehtedest ja telekast. Eestist tulles toon alati lehti, ajakirju palju kaasa, loen ka läinud kuu lehti, hoian ennast pidevalt kursis uudiste, elamisega, inimestega. Soomes ka meil on tellitud uudisteleht ja ajakirju, mida loen päeviti. Mõlema riigi kõiki teemasid jälgin. Eesti kohta ainult poliitikat mitte nii tähelepanelikult, pidevalt.</p>
5	<p>Et eks see võibolla vanusega tuleb, aga Soomes mina olen nagu üks suur televiisori kulutaja, et istungi nagu õhtud läbi televiisori ees.</p> <p>Oo, Eesti meediat ikka väga vähe. Vahepeal, kui ma Helsingis elasin, siis vaatasin Eesti kanaleid, aga muidu ikka väga vähe. Ainult nii palju tean, kui emaga helistan või kui Eestis käin, siis vaatan ja imestan ikka, et mis vahepeal jälle toimunud on või mis hinnad tõusnud ja sellist.</p> <p>Jah, jah on küll nii. Kui ma lähen näituseks Tartusse, kus ma näen Soome TV-d, siis ma ikka seal külas olles ka vaatan Soome saateid. Ja kui midagi Eesti asjadest, siis seda ikka vaatan, mis meeldima on hakanud ja nii.</p>
6	<p>Iga päev vaatan telekat, Eesti esimest programmi näen ka. Väga meeldivad Täheleae ja Sind otsides. Siis lehti loen Eesti omasid- Päevalehte, Õhtulehte, Kroonikat ostan siin Soomes ka aeg-ajalt, siin R-Kioskis müüakse. Siis Eesti Ekspressi varem lugesin tihedalt ja ostsin, nüüd ei ole enam ostnud.</p>

7	Jah, ikka nii palju kui uudistes räägitakse, aga ega ma eriti nagu lisainfot kuskilt ei otsi. Aga uudistes räägitakse õnneks ka päris sagedasti, sest eesti on ikka lähedal ja uudistele pööratakse nagu rohkem tähelepanu.
8	No ikka jälgin. Loen internetis Eesti ajalehti ikka iga päev ja siis meil raamatukogus on Eesti ajakirju ka, mis on tellitud. Ikka usinelt üritan kursis olla sündmustega. Ega tegelikult, kuigi olen nagu siin Soomes, aga Eesti on ikka nagu kodu ka. Vanemate koju on alati hea tulla.
	3.7.2 Mis kanaleid jälgib
1	Internet Aga eks muidugi ikka siin Soome uudiseid ja õhtul ikka seltsiks telekas mängib ja poole kõrvaga kuulan, et mis teemasid seal arutatakse.
2	Soome kanaleid vaatan ikka iga päev. Ajakirju loen, aga lehti pole motet väga tellida. Aega lugeda ei ole ja tegelikult uudistest saab kogu info kätte.
3	No põhiliselt ikka Soome uudiseid televiisorist igal õhtul, siis internetist loen Postimeest. Helsingin Sanomat on meil koju tellitud ja seda üritan ka ikka kogu aeg vähemalt sirvida.
4	Soome meediat jälgin päeviti, uudiseid kuulan mitu korda päevas või internetist. Eesti kohta vaatan internetist, lehtedest ja telekast. Eestist tulles toon alati lehti, ajakirju palju kaasa, loen ka läinud kuu lehti, hoian ennast pidevalt kursis uudiste, elamisega, inimestega. Soomes ka meil on tellitud uudisleht ja ajakirju, mida loen päeviti. Mõlema riigi kõiki teemasid jälgin. Eesti kohta ainult poliitikat mitte nii tähelepanelikult, pidevalt.
6	Iga päev vaatan telekat, Eesti esimest programmi näen ka. Väga meeldivad Täheleae ja Sind otsides. Siis lehti loen Eesti omasid- Päevalehte, Õhtulehte, Kroonikat ostan siin Soomes ka aeg-ajalt, siin R-Kioskis müüakse. Siis Eesti Ekspressi varem lugesin tihedalt ja ostsin, nüüd ei ole enam ostnud.
8	No ikka jälgin. Loen internetis Eesti ajalehti ikka iga päev ja siis meil raamatukogus on Eesti ajakirju ka, mis on tellitud. Ikka usinelt üritan kursis olla sündmustega. Ega tegelikult, kuigi olen nagu siin Soomes, aga Eesti on ikka nagu kodu ka. Vanemate koju on alati hea tulla.
	3.7.3 Mis teemasid jälgib
1	No, ää, ütleme siis sedasi, et võibolla rohkem neid Eesti elu-oluga seotud teemasid ja muidugi siis selliseid väga kuumad uudised, et kus midagi toimunud ja. Ma ei tea, poliitika nagu nii väga eii huvita, ei jaksa seda jälgida. Ütleme siis nii, et rohkem selliseid argielu uudiseid.
2	Eesti kohta. (paus) Noh ikka kõike jälgin, mis meedias räägitakse. Ja elan kaasa..
3	Üldiselt üritan ikka kõigega kursis olla, mis maailmas toimub, aga loomulikult, eks rohkem kõrvu jäävad ja hinge jäävad ikka Eesti ja eestlastega seotud asjad.

4	<p>Vaatan kõigist maadest, mida pakutakse ja mis on päevakorral. Ehk Eesti info alati esikohal, kuna seal isa ja õde, sugulased, sõbrad. Ka Austriast ehk rohkem kui sõbrad seal ja Austraaliast kui sugulased.</p> <p>Mõlema riigi kõiki teemasid jälgin. Eesti kohta ainult poliitikat mitte nii tähelepanelikult, pidevalt.</p>
5	No ikka kõige kohta, mis tuleb. Kui Eesti kohta midagi, siis kikitän ikka kõrvu ja kui midagi juhtunud on või keegi kuskil midagi varastas, siis ikka kohe ju lehtedes ja uudistes pasundatakse ikka ju kohe suurelt, et jälle eestlased.
6	<p>Noh ikka Eesti ja Soome, aga ka USA. Üldse, kõigi Euroopa riikide kohta vaatan ka.</p> <p>Poliitika huvitab.</p> <p>Iga päev vaatan telekat, Eesti esimest programmi näen ka. Väga meeldivad Täheleaed ja Sind otsides.</p>
8	No ikka jääb kõrvu nende kohta, millega isiklikum suhe ehk kus olen ise käinud või kuhu plaanime minna. No eks Soome uudised on ikka need, miida kõige rohkem kõrv haarab, sest kui Soome uudiseid vaadata, siis sellest räägitakse kõige rohkem. Aga ikka, eks kogu maailma sündmused ikka on huvitavad.

4. Eesti ja eestlased

Int. nr	4.3 Kontaktid Eesis 4.3.1 Kellega suhtleb
1	(...) mul ema ja vend on jäänud See on huvitav, et ma suhtlen kõige tihedamini oma täditütrega, kes elab ise ka välismaal Sankt-Peterburgis (naerab). Ma ei tea, kas see siis loob midagi rohkem ühist või (naerab).
2	Tütrega ja emaga räägime ikka päris tihedalt, aga sõbrannadega ... ega keegi ei raatsi ju helistada, arvavad, et nagu mina peaksin helistama. Aga tegelikult mulle on see ka päris kallis. Vennaga vahest räägin Skypes, aga seda ka juhtub viimasel ajal üsna harva.
3	No vanematega ma suhtlen paar korda kuus, enamasti helistame, mina oma õega suhtlen igapäevaselt Skype's ja ka maili teel. Tuttavatega suhtleme meilide teel.
5	Lastega suhtelen ikka iga päev, need on nüüd juba ise Eestisse kolinud elama. Ja emaga ning muidugi siis mul on parimad sõbrannad ka ikka tihedalt kontaktis minuga.
6	õega suhtlen Skypes tihedalt, teiste sugulastega ikka ka ja sõpradega. Peamiselt telefonis
7	/.../ ega mul Eestisse ei jäänudki sõpru ega sugulasi maha, sest ma olen nii palju kolinud
8	Noi jah, kui Eestis olen, siis ikka tihedalt. Käime igal pool külas ja siis on tunne nagu ei olekski tegelikult kuskil ära olnud. Aga muidu nii ei suhtle, sest

	enamik sugulasi on vanemad inimesed juba ja Skype'I ei kasuta, aga eks ma ikka helistan neile ka siit Soomest aeg-ajalt ja siis lobiseme. Aga Eesti sõbrannadest on jäänud ka järele need paremad, kes kogu aeg olid ikka enne ka lähedased, kui seal elasin. Need käivad ikka mul siin Soomes ka külas ja enamik neist on laulukooris ka ikka ja siis juba selle kaudu oleme rohkem ühenduses ja nad käivad siin oma kooriga meil igal aastal külas.
	4.3.2 Kuidas suhteb
1	No enne vanasti sai ikka paberile kirjutada, aga nüüd oleme lasknud selle <i>skübe</i> arvutisse panna ja siis selle kaudu.
2	Tütred ja emaga räägime ikka päris tihedalt, aga sõbrannadega ... ega keegi ei raatsi ju helistada, arvavad, et nagu mina peaksin helistama. Aga tegelikult mulle on see ka päris kallid. Vennaga vahest räägin Skypes, aga seda ka juhtub viimasel ajal üsna harva.
3	No vanematega ma suhtlen paar korda kuus, enamasti helistame, mina oma õega suhtlen igapäevaselt Skype's ja ka maili teel. Tuttavatega suhtleme meilide teel.
4	
5	No üks oli muidugi internet ja loomulikult, kui olid ikka mingisugused pühad, siis ma olin ikka siin kui töögraafik lubas ja mingisugused sünnipäevad ja nii.
6	õega suhtlen Skypes tihedalt, teiste sugulastega ikka ka ja sõpradega. Peamiselt telefonis
7	
8	Noi jah, kui Eestis olen, siis ikka tihedalt. Käime igal pool külas ja siis on tunne nagu ei olekski tegelikult kuski ära olnud. Aga muidu nii ei suhtle, sest enamik sugulasi on vanemad inimesed juba ja Skype'I ei kasuta, aga eks ma ikka helistan neile ka siit Soomest aeg-ajalt ja siis lobiseme. Aga Eesti sõbrannadest on jäänud ka järele need paremad, kes kogu aeg olid ikka enne ka lähedased, kui seal elasin. Need käivad ikka mul siin Soomes ka külas ja enamik neist on laulukooris ka ikka ja siis juba selle kaudu oleme rohkem ühenduses ja nad käivad siin oma kooriga meil igal aastal külas.

Int. nr	4.4 Kuidas Eesti ja eestlased muutunud
1	ütleme, et üksvahe oli selline tunne, et kui sõidad selline 6 -7 aastat vana autoga Nissan, naistekas, siis oled nagu mõni vaene tädipoeg või onupoeg (naerab) kes sõidab <u>viletsa autoga</u> , et vaadati nagu viltu või ülevalt alla. Vaadatakse nagu väga täpselt, mis taguotsa all on või mis riided seljas nagu ... et selline võibolla, või selline <u>liiga palju sellist ülbust</u> või mina ise olemist või siis <u>teistega mitte arvestamist</u> siis. Ehk siis <u>puudub nagu samal ajal see viisakus, suhtlemise selline austus</u> või.. Vahest on nii, et jõuad Tallinna sadamasse ja vihastad ennast herneks juba. (naerab). Et kõik ronivad sul kuski seljas nagu ja sellist elementaarset viisakust ei ole nagu siin, et keegi ei roni sulle otsa ja lastakse ikka siit või sealt läbi ja keegi ei mähka sulle vastu, kui küsid kellegi käest abi... olgu see siis klienditeenindus või tavaline inimene, aga tavaliselt on nii, et ma olen tööl siin ja ma ei taha millestki muust midagi teada ega teagi ja .. sellist on nagu ehk. Muidugi mitte kõik ja eks kuidas kellegi tuju just juhtub olema ja... nii see on.

2	<p>Kuidagi kõik <u>tahavad väga edukad olla</u>. Tallinnas on ikka päris hull ringi liikuda. Nagu <u>tõusiklikke inimesi on palju</u>. Ja kõik ootavad nagu midagi .. et arvavad, nagu Soomes oleks rikas ja ilus elu.</p> <p>Noh inimesed on nagu <u>raha järele nii hullud</u> ja väga tähtis on, <u>mis autoga sõidetakse</u>.</p>
3	<p>Tegelikult nüüd ju me elukaaslasega oleme asutamas siin Eestis ju seda toitlustus ja majutusketti ja tegelikult on minuil praegu hoopis raskem tulla tagasi või siis käia niioelda tööl siin Eestis, kui siis omal ajal oli tulla siia Soome. Ma ei ole ju siin Eestiajal olnud siin, et läksin ära Veneajal ja mul on tegelikult palju rohkem õppimist nüüd, kõik see töökorraldused ja asjad, et ma tundun nüüd siin eestlastele praegu võibolla hoopis erilisem kui omal ajal Soome minnes soomlastele</p>
4	<p>Eesti elu on ka palju muutunud. Ka on kindlasti mõjutanud EUSse ühinemine. Sealt tulevad seadused muidugi ka seavad suunda. Kaubanduses on suured muutused, <u>kõike leidub söögist-mööblini</u>. Poed on suurenenud ja on ka teatud ketid, mis on läbi Eesti. Inimeste riietuses on muutused, on värve, erinevust, viimast moodi ja ka endist aega. Suur muutus on kindlasti <u>piiride vabanemine</u> ja <u>võimalus reisida</u>, kus tahes. Ehitatud on uut ja aina võimsamat ,aga rõhku on pandud ka restaureerimisele. Autosid on palju ja uusi võimsaid mudeleid, millestki ei tundu enam puudust olevat. Inimesed on muutunud palju, kellel on raha, neil on ka uhkust ja seda meeleldi näidatakse. Kes on ülemused, olgu siis vaid nimeliseltki, neil on muidugi asi liiga pähe karanud. Tavalisest elust ei taheta teemat arendada, vaid ikka sellest, millest kelkida ja uhkeldada oleks, olgu siis maja, auto või reisid. Tundub, et <u>materialismuse on kõvasti võtnud võimu</u>. Kui kuskil ei ole käidud reisul, midagi õhku ahmivat ei ole tehtud, nii ka eriliselt ühendust ei peeta. Kõik see, mis mujal maailmas on nagu tavaline, puhkus, reis, nii seal on see ainus teema.</p> <p>Pealegi imestan väga seda, et Soomes reisitakse ikka abikaasa või perega, eestlased, aga käivad sõpradega ja puntis, oma abikaasaga ei tunta vajalikuks minna. Reisidel käiakse ka rohkem lõbutsemas, kui see et ka midagi näha ja kogeda sellest mast. Üli populaarne on vee ja lõbustuspargid, need on nii in, et muu kõik kaotab huvi, see on väga imeks pandav asi. Külalislahkuski on aastatega kadunud. Asemele on tulnudki see oma elu, töö, karjäär. Hea on see, et liikumine on vaba, kadunud need tolled ja paberisõda. Ka sarnasus muu Euroopaga ja osad ühised seadused ja muu annab palju vabadust ja teeb olemise seal lihtsamaks. Ei meeldi see, et <u>inimest ei hinnata veel kuigi kõrgelt</u>, tööd ja haridust, palgad on liiga väikesed, mis tähendab, et tööjõud põgeneb mujale, mis pikaajaliselt tekitab kindlasti perede lagunemist. Laste kasvamise kohapealt väga suur miinus, kui isad on kuskil kaugel ja mujal. Elame siiski rahu ajastul, mis tähendaks, et mehed oleks kodus.</p>
5	<p>Jah, kindlasti. Ma usun küll. No ütleme, praegu kõige suurem sarnasus või muutus on ju <u>kaubanduses</u>, et vanasti ei olnud Eestis ju midagi saada, aga raha oli, aga nüüd võiks kõike nagu osta, aga raha ei ole nii palju. Ütleme kõik kultuur, kõik kiirtoidukohad on Eestis ka nüüd, et enne olid Soomes kõik need Hesburgerid ja Hamburgerid ja .. eks veel ole puudujääke just nagu selles</p>

	sotsiaalpooles ja nii.
6	No ikka palju erinevusi on. Eestis tahetakse nagu üksteist <u>üle trumbata</u> , siin ei saa arugi, et inimene on rikas. Seda, et ennast peab igal pool näitama on Soomes vähem. Ei oska öelda. Minu tuttavad küll ei ole muutunud. Võibolla noored tahavad hirmsasti kuhugi jõuda. Kui meil oleks omal ajal olnud piirid vabad, eks siis oleks ka pääsenud ja tahtnud igale poole liikuda.
7	<u>Aga ütleme nii, et see muretu elu, mis meil siin sotsialismiajal oli, see sai läbi ja see sama, mis Soomes oli juba varem, see siis on jõudnud ka Eestisse nüüd.</u> See <u>asjade üleküllus ja laenu</u> , et inimestel on nagu kõik olemas, aga ikka ei oska, ikka tahab rohkem ja võtab järjest suuremaid laene ja siis on õnnetud ja masenduse ja äga nende all. Nagu ei oska elada, et naudiks seda päeva. Inimene ju vajab tegelikult nii vähe. Eestis nagu puudub see vaimne, puudub taevast, puudub Jumal. See on nagu nii hirmus, et ei osata sellest materiaalsest mööda vaadata. Ja see ülbust, see on nii kohutav. Kogu aeg peab midagi ostma ja lihtsalt õndselt kurb on ringi vaadates. See elu minu meelest läheb vales suunas ja ei saa ikka lõpmatuseni kestma. Me ei ole loodud sellise elu jaoks.
8	<u>No eks vist Eestis on ka see selline vaba ja naiivne elu asendunud igasugu kohustustega ja inimestel on tulnud muresid juurde ja laene ja kohustusi.</u> Ja kindlasti võimalusi asju soetada on nüüd rohkem, aga kas see siis ka õnnelikumaks inimesi muutnud on, seda ei tea. Ja vist selliseid suuri sünnipäevi ja söömasid ka enam ei korraldata, et ka ikka kadedamaks on inimesed muutunud, ei ole enam sellist ühtset vennaskonda nagu vanasti.

Int. nr	4.5 Eesti külastamine 4.5.1 Kui tihti käib?
1	Enam-vähem niimoodi, et <u>kahe, kahe-poole kuu tagant</u> . See on rohkem nende koolivaheaegade ja pühade järgi.
2	(...) päris mõnus on üle pika aja Tartus olla. <u>Ei käi kahjuks tihti</u> . Kallis on (...) Ikka peaks tihemini käima, aga Tartu on nii kaugel ja ...see sõit on päris pikk.
3	No viimati käisime Eestis <u>eelmise aasta oktoobris</u> . Nagu ikka nädalavahetusel, reedel õhtuse laevaga läksime, pühapäeva õhtul tulime. Eestis käime paar korda aastas, püüame minna suvel korra pikemaks puhkuseks.
4	Eestis elavate sugulaste ja sõpradega suhtlen tihedalt, kirjutame, helistame ja käin külas, kui olen Eestis. Eestis <u>käin mõne kuu vahedega</u> , oleneb puhkustest, pühadest. Käime ka tööreisudel seal.
5	/.../ kui olid ikka mingisugused pühad, siis ma olin ikka siin kui töögraafik lubas ja mingisugused sünnipäevad ja nii. /.../ Tegelikult nüüd ju me elukaaslasega oleme asutamas siin Eestis ju seda toitlustus ja majutusketti ja siis oleme ikka üle nädala jälle siin Eestis.
6	<u>Ei käi tihti</u> . Viimati käisin augustis vanemaid vaatamas.

7	<p>No viimasel ajal päris tihti, aga Soomes on kuidagi hingeliselt soe ja mõnus, aga siia tulles nagu jään kohe alati haigeks ja selline raske on, et ei ole nii lähedasi inimesi ka.</p> <p>Jah, ikka olen mõelnud, aga ei, siin Soomes ma olen nagu vaba, aga Eestis käies see mineviku vari tuleb mulle nagu uuesti peale ja rõhub mind.</p>
8	
	4.6.2 Mis tunnetega tuleb?
1	/kas heade?/ No seda küll jah, et mul ema ja vend on jäänud ja muidugi see, et siin ei ole merd, siin. Ma elan kaugel merest, et merd ja randa ja sõpruskond on ka ikkagi jäänud Eestisse, kellega suhtleme tihedalt, et ... jah. Ja mul tüdruk ka, et ta on olnud nelja-aastasest saadik kõik suved vanaema juures, et ta ootab ikka alati sinna minemist, isegi nüüd pubekana
2	<p>No ikka vanu sõpru on hea näha ja eesti keelt rääkida. Aga üldisemalt .. ma ei teagi.</p> <p>No käia tahaks siin tegelikult tihemini ... aga ... kui Soomes olen, siis mõtlen küll, et tahaks tagasi ja äkki siin saaks tööd, aga kui tegelikult siin olen, siis varsti tahaks juba koju tagasi saada ... (naerab). Ei, tüdart ja tuttavaid on väga hea näha ja nendega tahaks rohkem koos olla.</p>
3	No Eestisse minek on ikka alati natuke emotsionaalne, käime harva ja ikka igatsen lähedasi. Samas on ka see käimine alati natuke väsitav ja kurnav, igale poole on vaja jõuda, kõik ootavad külla.
4	Alati ootan väga neid reise ja seda, et näen isa ja õde, õepoega. Igal reisul ei jõua ma kõiki sõpru ja sugulasi külastada, alati mingi valiku peab tegema, kuna aeg on piiratud ja kõikjale ei jõua.
5	No ikka heade, ikka kutsub siia hirmsasti tagasi. Siin on sugulased, siin on sõbrad. Soomes oma olen ikka palju üksi. Sa võid raha pärast olla kuskil ja teha midagi teatud aeg, aga et on mingi eesmärk, et tahad midagi saada või nii nagu mina, et Soomes oli hea vahepeal elada ja töötada ja lapsed suureks kasvatada ja veidi parema järje peale aidata, aga nüüd jälle nagu vaatame elukaaslasega, et Eestis on paremad võimalused mingit äri ajada ja elu põnevamaks muuta. Mina Soome minnes tegelikult kunagi ei mõelnud, et siia terveks eluks tahan jääda, ikka peab muutusi tegema.
6	Nii kui tuleks koju ja ei oleks ära olnud. Mu sõbrad on jäänud kõik alles Eestis
7	/.../ aga siia tulles nagu jään kohe alati haigeks ja selline raske on, et ei ole nii lähedasi inimesi ka.
	4.6.3 Mis tunnetega läheb tagasi Soome?
1	No tegelikult, kui võtta nii, et Eestis on lapsepõlvkodu ja siin on ikkagi kodu. Vahest on muidugi tundub, et jõle lühikeseks jäi aeg, et isegi nädal aega tundub, et küll oli lühike aeg. Noh harjunud juba ära selle edasi-tagasi sõitmisega.
2	
3	Siis pühapäeval koju tagasi minnes on alati meeletu väsimus ja soov

	võimalikult kiiresti koju tagasi jõuda. Helsingi sadamasse jõudes on alati tunne, et jess, kodus olen.
4	Tagasi sõites on alati alateadvuses hirm, kas isa ikka jaksab veel, kas järgmisel reisul on ikka elu ja tervise juures. Tagasi sõites tunnen ka, et lähen koju ja ootan sinna jõudmist.
6	Kahju on sõpradest sugulastest ja vanematest aga Soome on nii lähedal
7	Soome tagasi minnes saan jälle kohe terveks, kõik kõha ja kaovad ning hea on olla.

5. Kultuuriline ja sotsiaalne lähedus ning kontaktid

Int. nr	5.1 “Meie”
1	<u>Eks perekond ja sugulased</u> kindlasti. Ei, ikka minu sugulased seal Eestis. Abikaasa sugulastega nii suurt lähedust ei tunne. /.../no kindlasti <u>eestlastega ja soomlastega</u> tunnen vast ja samuti <u>minu ea- ja põlvkonnakaaslastega</u> .
2	Seal koolitutsel oli väga vahva.. (naerab)... seal olid eestlased ja <u>venelased</u> koos. Ja meil oli väga lahe punt seal. /.../ Aga meil oli omavahel väga lõbus.. ma sain vene keelt rääkida ja me väga hoidsime kokku. Veel mitu aastat pärast seda käisime sünnipäevi koos tähistamas /.../
3	No vaatame, mis siin siis on. Eks siis kindlasti eestlased ja Eestist pärit <u>inimesed välismaal</u> . Ja kindlasti <u>Eurooplased</u> . Siis <u>minu ea- ja põlvkonnakaaslased</u> ja <u>perekond</u> ja <u>minu sugulased</u> . Ja see vist siis olekski siit kõik.
4	Kasutaksin seda oma <u>pere</u> kohta. Ka oma <u>sugulaste</u> kohta, kui nendega lähedasemad läbikäimised. Mehe sugulastega tuleb vähem kontakti peetud kuna vahemaadki pikemad.
5	Tunnen ikka nagu olen ikka <u>soomlane</u> , et rohkem kursis, kui elad nagu 18 aastat, siis ikka olen kursis nagu Soome kuulsustega ja nii.
6	Kindlasti <u>eestlased ja soomlased</u> , siin ei ole nagu vahet. <u>Perekond</u> ja <u>minu sugulased</u> ka.
7	Siin ei olegi sellist, sest kõige lähedasemad on <u>usklikud inimesed</u> . Seal ei olegi vahet, et mis kirikust või, aga lihtsalt kõik usklikud on “meie”. Aga nendest, siis võibolla <u>minu ea- ja põlvkonnakaaslased</u> ja <u>perekond</u> , <u>minu sugulased</u> . Mehe sugulased nagu vähem, sest nende jaoks olen ma ikka nagu muulane. Pärts soomlaseks ma ka ennast ei pea, aga eestlane olen ikka küll nii hingelt kui mõtetelt.
8	No kindlasti siit <u>sugulased ja perekond</u> ja siis võibolla ikka ka <u>Eurooplased</u> . Aa, ja kindlasti <u>eestlased</u> ja ikka <u>soomlased</u> nagu ka, kuigi see kadedus ja külmus ja selline suletus ajab nagu vahet hulluks või isegi kurvaks nagu.
	5.1.1 Teised grupid, kellega end samastab
1	See on huvitav, et ma suhtlen kõige tihedamini oma täditütrega, kes elab ise ka

	<p><u>välismaal Sankt-Peterburgis (naerab). Ma ei tea, kas see siis loob midagi rohkem ühist või (naerab).</u></p> <p>(...) aga huvitav, et mind peetakse siin <u>rannikurootslaseks</u> ja mingi aktsent on ilmselt juures nagu rannikurootslastel.</p> <p>(...)..täitsa hästi olen hakkama saanud <u>välismaalasena</u> siin.</p>
2	<p>Seal koolitutsel oli väga vahva.. (naerab)... seal olid eestlased ja <u>venelased</u> koos. Ja meil oli väga lahe punt seal. /.../ Aga meil oli omavahel väga lõbus.. ma sain <u>vene keelt rääkida</u> ja me väga hoidsime kokku.</p>
3	<p>(<u>venelased</u>) No vast see <u>ühine minevik ikka ja see</u>, et oskan nende keelt. Ja paljud on omal ajal Tallinnas käinud ja heade mälestustega kirjeldavad seda siiani. Ja ... võibolla kuidagi temperament on ka lähedasem, et ei ole nii uimane, vaid ikka kuidagi elavam.</p> <p>Jah, siin kursustel olen palju saanud huvitavate inimestega tuttavaks, kes ei ole pärit Soomest, kuid on olude sunnil siia elama sattunud. Hästi palju põnevaid lugusid on. <u>Ja nendega on kuidagi kergem sõbruneda</u> ka, et nad ei ole nagu nii reserveeritud.</p> <p>Aga parim sõbranna, kellega saame kõigest rääkida ja kellega on lausa imeline klapp, on jäänud soome keele kursustelt, tema on rahvuselt <u>tai</u> ja elanud Soomes sama kaua, kui mina.</p>
5	<p>Tunnen ikka nagu olen ikka <u>soomlane</u>, et rohkem kursis, kui elad nagu 18 aastat, siis ikka olen kursis nagu Soome kuulsustega ja nii.</p> <p>Et ma tahtsin küll nagu sulanduda kohe, et olla nagu tavaline hall soomlane (naerab), et mitte millegiga väga silma paista, et riietusega või nii, et meil oli siis ikka see, et naised tahtsid nagu rohkem silma paista ja olla moodsalt riides, aga ... võibolla värvitud ja soengud ja.. aga ma ei tahtnud ka sellega nagu väga silma paista, et siis lähed nagu väga prostituudi alla või midagi, et miss a siia tuled meie mehi vaatama või nii.</p> <p>Ei, ma olen ikkagi nii kahe vahel, et mind Eestiga ei seo nagu midagi hingeliselt. Peale töö siis nüüd ja lähedaste. Suurem osa suhted ja selline on ikka Soomes veel ja kui meil siin Eestis äri ei lähe, siis ikkagi pöörame pilgud taas Soome poole.</p>
7	<p>/.../ Eestis ma olin kogu aeg pastori tütreana selline põlatud ja vihatud.</p> <p>/.../ siin ei olegi sellist, sest kõige lähedasemad on usklikud inimesed. Seal ei olegi vahet, et mis kirikust või, aga lihtsalt kõik usklikud on "meie".</p>
8	<p>Mul on üldiselt selline veidi teine temperament või nagu öeldakse, et veidi <u>slaavi verd</u> /.../</p>

Int. nr	5.2 Grupid, kellega end vastandab
1	Keegi ei suhtunud, et noh jälle üks virolainen ja ... siin Seinajoe pool oli

	küllaltki vähe neid ja positiivselt suhtuti. (...) Ei venelaseks jah pole keegi mind siin pidanud
2	
3	<p>(“tüüpiline” eestlane Soomes) ... kuid kui ma olen siin Soomes, siis vahest tundub, et nagu ei tahaksi kohe tunnistada oma seotust Eestiga. Kui Helsingi tänavatel näed lällamas neid niiöelda jorss ehitajaid. Ega eestlased ei vaja Soomes erilist tutvustamist, igal soomlasel on suhteliselt kindlalt väljakujunenud arvamus Eestist ja eestlastest. Vähemalt Helsingi piirkonnas on suhteliselt kindlalt esindatud valjuhäälnud röökiiv, purjus ja labane ehitaja-oss. Tavalised vaiksed inimesed sulanduvad soomlaste hulka ja ei paista nii silma, kui labased eestluse esindajad. Ütleme nii, et need kes siin elavad ja ei ole tulnud lihtsalt tööle, ei kipu eriti oma rahvust kuulutama, lihtsalt piinlik on ja siis nagu oledki vaikselt ja nagu kurb ka.</p> <p>Muidu eestlasi on tegelikult Soomes ikka väga palju ja poes või tänaval eesti keelt kuuldes, lihtsalt fikseerid ära, et eestlased, mingit soovi juurde minna ja vestlust arendada küll ei teki:). Ma ei oskagi seda kirjeldada, miks.</p>
5	Ei, ma olen ikkagi nii kahe vahel, et mind Eestiga ei seo nagu midagi hingeliselt. Peale töö siis nüüd ja lähedaste. Suurem osa suhted ja selline on ikka Soomes veel ja kui meil siin Eestis äri ei lähe, siis ikkagi pöörame pilgud taas Soome poole.
8	No ja soome naised on ikka erilised, ma ei tea, eestlased nagu küll ikka sellised ei ole. Naised on meil ikka naiselikumad ja lasevad meestel enda eest uksi avada (naerab).

Int. nr	5.3 Keelteoskus
1	<p>No eesti keel on veel päris hästi meeles (naerab) ja soome keelt valdan ka juba väiksest peale. Räägin, kirjutatan ja saan aru tasemel väga hea. Siis saksa keel õppisin omal ajal koolis ja grammatika on vist veel meeles ja veidi sõnavara ka, aga kuna praktikat pole olnud, siis ei ole endas kindel. Mis siis veel? Ah jaa, vene keel ka. Räägin ja saan hästi aru, aga kirjutamine on praktika puudumisel täiesti olematuks ilmselt muutunud.</p> <p>/inglise keel/ Räägin ja kirjutatan ja saan väga hästi aru. Selles osas on praktika kaasa aidanud. Ja rootsi keelt olen ka siin Soomes niiöelda passiivselt õppinud, et loen ja saan jutust aru, sõnavara on ka päris hea, aga grammatikast pole õrna aimugi, sest eraldi seda kuskil õppinud ei ole.</p>
2	<p>No jah, ega ma seda vene keelt ka räägin .. no tegelikult üsna viletsalt. Saan aru küll, aga meelest on ära läinud palju. Kui on praktikat, siis tuleb oskus tagasi.</p> <p>Soome keelt vast valdan kõige paremini, aga ka ei räägi nüüd super hästi. Aru ikka saadakse, aga see ei ole ikka kodukeel. Kirjutamine on päris vaevaline. No lugeda ongi vist kõige kergem.</p>

3	Valdan inglise keelt kõrgemal kesktasemel nii kõnes ja kirjas siis vabalt, soome keelt kesktasemel. No kõnes tunnen ennast vabalt, aga kirjutamisel võivad sisse tulla vead. Aa ja siis vene keelt ka kesktasemel, et räägin ja saan hästi aru, aga kirjutamine on hakanud meelest minema.
4	Eesti keel on emakeel. Valdan hästi, kuigi midagi kipub juba ununema. Soome keel ka väga hea räägin ja mõistan vabalt. Juba mõtlen soome keeles. Inglise keel räägin ja saan aru keskmisel tasemel, kirjutan ka. Siis vene keel saan aru ja räägin, kirjutan. Leedu keelt kunagi õppisin ja veel midagi mäletan, aga suurem osa ununenud. Saksa keelt on väga sarnane eesti keelega, et osadest sõnadest saan aru ja püüan jutu joone sellega mõista.
5	
6	oh.. oo, no eesti keel on emakeel, soome keel on väga hästi nii kõnes kui ka kirjas. Siis vene keelt räägin hästi, aga kirjutan rahuldavalt. Ja siis inglise keelt räägin ja kirjutan rahuldavalt.
7	Vene keelt valdasin kunagi päris hästi ja nüüd on muidugi soome keel nagu teine emakeel mul. Siingi tulevad soome keelsed sõnad jutule vahepeal vahele või vähemalt tulevad nagu keelele esimesena. Inglise keelt olen kunagi õppinud ja kuna ema oli inglise filoloog, siis selle keele sees kasvasin. See on mul kuskil peas olemas ja kui vaja, siis kasutan seda (naerab).
8	Ikka eesti keel ja soome keel on vist kõige paremal järjel ja siis omal ajal Tallinnas käisin keeltekoolis inglise keelt usinalt õppimas. Nüüd siin laste kõrvalt olen rootsi keelt ka proovinud õppida ja saan päris hästi aru, kui mõne rootsikeelsega kohtun. Neid on siin päris palju.

Int. nr	5.4 Mis riike külastanud
1	Rootsis mitu korda, omal ajal Venemaal ja paar aastat tagasi Pietaris. Siis Euroopast veel Saksamaal, Poolas, Inglismaal, Prantsusmaal, hispaanias, Hollandis. Oh-oo, kõik ei tulegi kohe meelde. Belgias, Itaalias, Austrias, Sveitsis, Luxemburgis, Andorras, Monacos. Siis mitmel korras Lätis ja Leedus. Aa ja Taanis, Tsehhis ... kas seda äkki nimetasin juba. Ei? Ja Vatikan on vist kõige kaugem koht.
2	Aga me oleme Brasiilias käinud ja eelmisel aastal olime Tais. Mehhikos oleme kaks korda olnud. /.../ seoses Jukka tööga üks kord Norras ka, aga see oli nii lühike reis. /.../ Jukka vend elab Rootsis, temal oleme kaks korda külas käinud
3	Noh käinud olen Tais, Egiptuses, Lätis, Leedus, Saksamaal, Itaalias, siis Inglismaal, Irimaal, Kreekas, Türgis, Marokos ja Kanadas.
4	Oleme palju reisinud, palju näinud, kogenud eri maid, rahvaid, eri kultuure. See on palju avardanud silmaringi, õpetanud austama erinevust, hindama Põhjamaade kõrget arengut, kõiki rahvaid austama. Siis näinud rikkust ja suurt vaesust käsikäes. Oleme õnnelikud, kui meil olnud võimalusi selleks. Oleme käinud Rootsis, Norras, Baltikumis ja kogu Euroopa oleme oma autoga läbi sõitnud -see oli suur kogemus, nägime tõeliselt palju. Siis käinud oleme Prantsusmaal 2 korda, Austrias 2 korda, Küprosel, Mallorcal, Türgis,

	Egiptuses, Tuneesias, Araabia Emiraatides, Thaimaas, Maleesias (Malaisias), Venezuelas. Ehk jäi midagi mainimatagi. Kõigis nendes on lapsed ka kaasa olnud, ainult üle ookeani reisudel ei ole nad olnud. Igale poole läheme avail sülega, palju tahame just näha vaatamisväärsuseid maast endast, imeme kõike, mida maa pakkub. Ka maitseme alati eri maade söögiande, unustamata muidugi siis ka puhkamist.
5	Türgis, Kreekas lihtsalt puhkamas. Rootsisis olen käinud.
6	Olen käinud Itaalias, Venemaal, Ukrainas, muidugi Lätis ja Leedus. Siis Bulgaarias, Rootsisis, Taanis, Ungaris. Siis Azerbaidžanis sanatooriumis, teised on olnud tulismireisid.
7	Ei olegi eriti palju liikunud. Mulle ei meeldi lennukiga lennata ja ega siis laevaga saabki vaid Soome ja Rootsi.
8	No nüüd on ikka pool maailma läbi rännatud. Alguses ikka Matiga kogu aeg seiklesime ja matkasim. Palju olime Euroopas, aga ka Lõuna-Ameerikas käisime matkamas ja Aafrikas. Ainult Aasiat ei ole veel eriti külastanud. Ah-jaa, Tais tegelikult kaks aastat tagasi käisime laste vaheajal. Lapsed ajasid peale.

Int. nr	5.5 Milliste riikidega tunneb lähedust
1	No kindlasti on lähedased <u>Eesti ja Soome</u> . Vaatame ... <u>Hispaania</u> ka. Muud vist ei nimetakski. No tegelikult, kui võtta nii, et Eestis on lapsepõlvkodu ja siin on ikkagi kodu.
2	Noh, eks <u>Soome</u> on ikka peale <u>Eestit</u> kohe lähedane. <u>Rootsi</u> äkki ka ja <u>Saksamaa</u> (naerab). Saksamaal ei ole ma ise käinud, aga nendest maadest siin ta tundub kuidagi lähedane.
3	No jah, eks lähedasemad on siis, vaatame, kindlasti <u>Balti riigid</u> siis <u>Läti</u> , <u>Leedu</u> ja <u>Eesti</u> . Võibolla isegi siis ka <u>Ex-Nõukogude Liidu riigid</u> ühise mineviku tõttu ja nendest pigem on omakorda lähedasemad Euroopasse jäävad riigid, <u>Ukraina</u> , <u>Venemaa</u> , <u>Valgevene</u> . <u>Soome</u> kindlasti kodumaana on lähedane. Võib-olla ka Norra, Rootsi, Taani Põhjamaadena ning sotsiaaldemokraatliku poliitika tõttu. Ja Euroopa riigid üldiselt Euroopa Liidu tõttu. Teised riigid jäävad kaugemateks ja lähedust või sarnasust ma nendega ei tunne. Kuigi vahel rääkides ja arutledes näiteks Eesti hetkepoliitikat ja üldist suundumust, näen ma tihti Eesti puhul sarnasust Aafrika riikidega, Tallinna linn ja selle juhtimine meenutab aga <u>Valgevenet</u> ja <u>Kesk-Aasia</u> riike.
4	<u>Eesti</u> on muidugi kõige lähedasem kuna ikkagi sünni- ja kasvumaa. <u>Venemaa</u> jääb kaugeks ja jätab külmaks. <u>Austriat</u> pean endale ka väga lähedasena. See on maa, kus tunnen ennast ka kui kodus. (Veel mõtleb ja vaatab pikalt). Ka <u>Mexico</u> vastu tunnen suurt huvi.
5	No nii vaadates ikka <u>Eesti ja Soome</u> on lähedased, aga teised maad ... no ma ei tea, ega ei olegi siin.
6	No lähedasemad on ikka <u>Soome</u> , <u>Rootsi</u> , <u>Eesti</u> ja teised naabermaad. Ka Euroopa riigid kõik on tegelikult lähedased.
7	Eks vist kõige lähedasem on ikka <u>Eesti</u> ja siis tuleb <u>Soome</u> . Eesti on kuidagi

	hinge küljes, kuigi elu Soomes on saanud armsamaks.
8	<p>No siit vaatama hakates siis kindlasti <u>Eesti ja Vahemeremaad</u>, eriti <u>Itaalia ja Kreeka</u>. Ja siis <u>Prantsusmaa</u> kindlasti, kunagi tahaks prantsuse keele ka ära õppida kui lapsed juba suuremad. Ja siis Balkanimaad on kindlasti kultuuriliselt mulle kuidagi meelejärgi, siis <u>Bulgaaria ja Horvaatia</u>. Vot Horvaatias oleme palju matkamas käinud ja seal on ka jumalik loodus ja väga lahked inimesed.</p> <p>No eks <u>Eesti ja Soome</u> on ka ju lähedased, sest need on nagu minu kaks kodumaad, aga võibolla temperamendilt need ei ole mulle nii omased või siis, et lähen nagu selliste temperamentsete rahvaste hulgas rohkem põlema ja tunnen ennast koduselt. Siit jääb silma veel <u>Gruusia</u>, vot seal käisime ka ükskord ja sinna võib öelda küll, et jäid meile sõbrad maha, sest seal sai küll kohe igast inimesest sõber, kellega rääkima hakkasid ja siis sind veeti kohe sugulastele külla ja tehti suured pidusöögid – natuke nagu meil vene ajal eestis. Vähemalt selline äratundmise room nagu tuli.</p>
	5.5.1 Millistes situatsioonides lähedust tunneb
1	<p>Soome on nagu kodu maa ja Eesti on ikka kodumaa (naerab). Eestis olen üles kasvanud ja pere on siin ja sõbrad. Loodus meeldib. Soomes aga on kodu. No Hispaanias on mõnus puhata, kliima meeldib ja mõnus olustik.</p>
2	<p>Eks Soome on saanud lähedaseks tänu sellele, et olen juba pikalt siin elanud. Rootsi on ka kuidagi ... lihtsalt sisetunne on selline, et on lähedane. Saksamaa ka. Võibolla sellepärast, et omal ajal koolis õppisime meie kõik ju kohustuslikus korras saksa keelt.</p> <p>Äkki Venemaa. Siis kui venelastega koos olime koolitusel, siis nemad olid küll sellised toredad naised. Väga hoolivad ja lõbusad. Me kohe sobisime hästi ja nendega oli nagu rääkida ka rohkem, kui mõne soomlasega. Soomlased on ikka kinnisemad, aga venelastega sai kohe nalja.</p>
3	<i>Ei täpsusta</i>
4	
5	No ikka kogu aeg tunnen, võibolla Soome puhul nagu isegi rohkem, et siin on nagu parem või vabam olla, et Eestis on rohkem lähedased need paigad, kus olen viibinud ja lapsepõlvemaad ja sõbrad. Muidugi kõik see, mis puudutab mu sugulasi.
6	<p>Ehk välismaal olles.</p> <p>No esimerkiksi välismaal olles küsiks abi nende maade inimeste käest, keda tead ja kelle keelt oskad.</p>
8	Siit jääb silma veel Gruusia, vot seal käisime ka ükskord ja sinna võib öelda küll, et jäid meile sõbrad maha, sest seal sai küll kohe igast inimesest sõber, kellega rääkima hakkasid ja siis sind veeti kohe sugulastele külla ja tehti suured pidusöögid – natuke nagu meil vene ajal eestis. Vähemalt selline äratundmise room nagu tuli.

Int. nr	5.6 Millised riigid tunduvad kauged
1	siis väga kaugetena tooks välja Aafrika riigid ja Venemaa. Lähis-Ida ka vist

	kindlasti. Ülejäänud maad jätaks sinna vahepeale, et ei ole nagu väga lähedased, aga ka siis mitte hirmus kauged.
5	Peale Eesti ja Soome ei tunnegi vist, et ükski maa selliselt nagu lähedane oleks.
6	Siis kaugemad on kindlasti Lähis-Ida, Aafrika riigid ka kui seal ei ole käinud. Ka Ladina-Ameerika, sest seal väga erinev temperament. Jaapan, Hiina, India ja teised Aasia riigid ka väga kauged mulle.
7	Eks vist kõige lähedasem on ikka Eesti ja siis tuleb Soome. Eesti on kuidagi hinge küljes, kuigi elu Soomes on saanud armsamaks. Kõik ülejäänud maad nimetaksingi kaugeteks praegu.
8	Vast need Aasia riigid, sest ei tunne neid rahvaid nii palju. Vend mul kais küll just äsja nüüd Jaapanis ja väga kiitis seda kultuuri ja aga kunai se pole kokku puutunud, siis ei tea. Austraalia ka on kaugel ja siis kindlasti Lähis-Ida. USA on ka võibolla kaugel, sest seal ma nagu ei märganud midagi, mis mulle nagu meeldiks. Inimesed olid kuidagi nagu maskidega ja isegi veidi hirmutavalt "keep smiling", et tekkis nagu mõte, et mis? Et see lahkus oli nagu erinev kui selline slaavilik lahkus, kus sat õesti saadki aru. Et inimesed on sinust vaimustuses.